

Tartalom

MÉCSSES A TE IGÉD

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA / Megosztott idő	1
--	---

TANULMÁNYOK

FRIEDRICH SCHWEITZER / Jövőkép és valóság	2
ZSEDNAI JÓZSEFNÉ / Gondolatok az ünneplésről – karácsony előtt II.	7

FIGYELŐ

BENCZE ANDRÁS / Egység és sokszínűség egyházunk liturgikus életében	13
SZENTPÉTERY PÉTER / Dietrich Bonhoeffer: Mózes halála	16
Évfordulók a Magyarországi Evangélikus Egyház történetében	17
KEVEHÁZI LÁSZLÓ / „Elvisz, elsegít engem a célhoz...”	18
GÁNCS PÉTER / „Tűzzé teszem ígémet a szádban...”	19
HARMATI BÉLA LÁSZLÓ / Töredék	20

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

KORÁNYI ANDRÁS / Újév	21
SZENTPÉTERY PÉTER / Vízkereszt ünnepe	23
BÁCSKAI KÁROLY / Vízkereszt ünnepe után 1. vasárnap	26
SIMON ATTILA / Vízkereszt ünnepe után 2. vasárnap	28
PELIKÁN ANDRÁS / Vízkereszt ünnepe után 3. vasárnap	30
SZABÓ B. ANDRÁS / Vízkereszt ünnepe után utolsó vasárnap	33
MÓNUS GYÖRGYI / Hetvened vasárnapja	35
SZEBIK IMRE / A legnagyobb a szeretet	38
ITZÉS JÁNOS / Az igazi egység titka	39



SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Megosztott idő

Boldog ember az, aki... az Úr törvényében gyönyörködik, és az ő törvényéről elmélkedik éjjel-nappal. (Zsolt 1,1–2)

Tenném. Ha lenne egy kis nyugalmam. Még mindig nem szoktam le róla, hogy úgy számoljak nagyobb munkákkal és eseményekkel, mint mérföldkövekkel: ha túl leszek rajtuk, akkor sokkal több időm lesz. Nyugalmam, hogy leüljek, és ne csak hajsoltan olvassam azt a szót, amely életet teremt, hanem elmélkedjem fölötte. Hagyjam, hogy millió asszociációm támadjon, jöjjenek és távozzanak gondolatok és érzések. Persze sohasem jön el az a boldog idő. Túl vagyok a nagy munkán, és közben annyi minden összegyűlt, hogy most meg emiatt kergetem a perceket.

Aztán, mert jobbat nem tehetek, elhessegetem a gondolatot. Micsoda luxus! Csöndben meditálgatni mondatok fölött. Kinek jut ilyesmire ideje manapság? És beletörődöm, könnyebben, mint kellene, hogy nincs időm meditálni. Hogy szívesen tenném, de nem tudok az Úr törvényében gyönyörködni. Örülök, ha a szemem végigpásztazza, és valami kis morzsa bennreked az emlékezetemben.

Aztán menthetetlenül jön a szószék-élmény. A kellemetlen, bosszantó szószék-élmény. Ami arról szól, hogy épp nyomon voltam, amikor letelt a készülési időm. Hogy ennek a példának kellett volna pontosabban utánajárnom. Ezt a gondolatot még érlelnem. S ha alkalmatlan, elejtenem. Csak hát korunk gyermekeként került a prédikáció a szószékre: félkészben. Fogtam valamit az ige felszínéből, de nemhogy mélyre, a felszín alá is alig jutottam. Pedig az kellene, tudom. Nekem magamnak is, és a gyülekezetnek is. Nagyon jól tudom, mennyire más lejutni egy-egy ige mélységébe. Valóban új dimenzió. Sűrű, gazdag és új tartalom. Néha meglepő is. És azt is tudom, látom – arcokat és szemeket őrzök az emlékezetemben –, hogyan nyílnak tágra az udvariasan vagy tessék-lássék módon figyelő szemek. Igen, a mélység kellene. Szenvedek a hiányától, és lehetetlennek érzem az elérését.

Eberhard Jüngel mondta egyszer régen: „Eredeti értelem-ben életidőnek csak a megosztott idő számít. Aki az idejét sem Istennel, sem egy másik emberrel nem osztja meg készségesen, az nem ragadja meg az élete értelmét.” Mellényúl. Melléfog. A szó szoros értelmében. Kap utána, gyor-

san rácsukja az ujjait, de amikor óvatosan megnézi, mit rejt ökölbe szorított tenyere, a semmit találja. Melléfogott.

Figyelem, hogyan fogalmaz Jüngel: a megosztott idő *Istennel és emberrel* megosztott idő. Vagyis nem ügyintézés-sel, nem űrlapok kitöltésével, nem számítógéppel, nem autóval, hanem élőlényel. Személlyel. Istennel és emberekkel. Pont fordítva működik az időgazdálkodásom. Ha szorít az idő, akkor először Istentől vonom meg, azután emberektől, és csak legvégül a különféle tennivalóktól. Persze a papírokat be kell adni, a szerelővel meg kell beszélni, az ülésre el kell utazni. Ám cseppet sem vagyok biztos benne, hogy megfelelően szelektálok. Sejttem, hogy menet közben eltorzult a norma, amely szerint mérlegelek.

Oszd meg az időd Istennel és emberekkel, ha értelmes életre vágyódsz – mondja Jüngel. Az talál boldogságot, aki az Úr törvényéről elmélkedik éjjel-nappal – szól a zsoltáros.

Mi vár rám ebben az évben? Egy bizonyos: időm nem lesz, mint a tenger. Nagyon jól kell gazdálkodnom vele. Ezért szeretnék egy bizonyos időt megosztani Istennel. Törvényében gyönyörködni. Tudomásul veszem, hogy az elmélkedés nem egyenlő a *gondolkodással*. Nem akarok teológiai felismerésekhez jutni. Istennel akarok megosztani az időmet. Az elmélkedés egy magas fokú *passzivitás* helye. Nem akarok mindenképpen teljesíteni valamit. Gyönyörködni akarok Isten igéjében. Semmi *célom* nincs, csak a figyelmes jelenlét. A szószéki teljesítmény sem cél. Annak a javulása kellemes melléktermék lehet legfőljebb, ha a Lélek megadja. Az imádság és a meditáció *szabadságot* jelent: szabad vagyok a hajszától, a céloktól, a megértés kényszerétől. Nem akarok véleményt alkotni az adott bibliai helyről. Nem keresem az üzenetét. Egyszerűen csak kiteszem magam az erejének. Hagyom, hogy hőtövis sugarába vonjon. Szeretnék örökös aktivitásomból egy magas fokú passzivitás helyzetébe jutni. Szeretném megosztani időmet Istennel. Törvényében gyönyörködni éjjel-nappal. Hogy boldog ember legyek, úgy, ahogy ezt a szót a Biblia érti.



FRIEDRICH SCHWEITZER

Jövőkép és valóság

*Milyen jövőképre van szüksége a mai kor fiataljainak?**

A IX. nürnbergi találkozó kapcsán azt a felkérést kaptam, hogy kérdezzek rá, illetve fogalmazzam meg, milyen jövőképekre van szükségük a mai fiataloknak. Rendkívül fontos ez a kérdés, ha a vallásközi nevelés – a találkozó célkitűzésének megfelelően – valóban „megmértetik”. Hiszen pedagógiai szempontból nézve végül is a címzettek, jelen esetben a fiatalok perspektívája a döntő. A fiatalok jövőképeinek kérdése egyszersmind elvezet bennünket annak felismerésére is, hogy milyen keveset tudunk a vallásközi tanulásról, és különösen annak valós helyzetéről.

Aki meg akarja mondani, milyen jövőképekre van szükségük a mai fiataloknak, annak először is azt kell megtudnia, milyen jövőképek vannak jelenleg, hogyan gondolkodnak a vallásközi tanulás vagy a vallásközi párbeszéd kérdéséről, mit várnak vagy éppen mit nem várnak tőle. A témával kapcsolatban eddig megjelent tanulmányok szerintem kevés támponttal szolgálnak. Előadásom első fejezetének ezért a következő címet adtam:

TAPASZTALATHIÁNY

A VALLÁSKÖZI OKTATÁSBAN?

Induljunk ki abból, hogy a vallásközi tanulás vagy a vallásközi nevelés a didaktika részét képezi, s így a didaktika általános elvárásaival közelíthetünk e területhez. A tapasztalati úton szerzett ismeretek ennél fogva legalább három tekintetben nélkülözhetetlenek.

Először is a *tanulás feltételeit* kell a lehető legtágabb értelemben tisztázni. Tudni kell, hogy a gyerekek és a fiatalok hogyan látják és fogalmazzák meg a maguk számára a különböző vallásokat, azok egymáshoz fűződő viszonyát, valamint a vallásközi párbeszédet, illetve a tanulásnak mely formái teszik lehetővé számukra, hogy ezeket tantárgyi keretek között komolyan vegyék és befogadják. A fejlődépszichológiai vizsgálatok eredményei éppúgy idetartoznak, mint a szocializációelméleti és kulturális antropológiai tanulmányok, kérdőívek, megfigyelések stb.

Másodszor a tapasztalatok alapján ellenőrizni kell a különböző tanulási és tanítási formák *hatékonyságát*: a különböző tartalmak, eljárások, társadalmi formák milyen hatást gyakorolnak a tanulásra stb.

Harmadszor: az utóbbi időben joggal hangsúlyozzák, hogy a vallásközi tanulásnak is *megvalósítható célok*at kell maga elé tűznie, például egy küszöbszint vagy kompetencia formájában, amelynek elérése, megszerzése tapasztalati úton ellenőrizhető.¹

Noha kétségtelenül léteznek elméletek a nevezett témakörben – gondoljunk csak a találkozó szervezőjének, *Johannes Lähnemann*-nak a vallásközi tanulást illető, fejlődépszichológiai alapú megközelítésére² –, egészében véve mégiscsak megállapítható, hogy az említett három tekintetben meglehetősen keveset tudunk a vallásközi tanulásról.

A vallásközi oktatás ilyen módon könnyen arra a sorsra juthat, mint az ökumenikus oktatás néhány évtizeddel ezelőtt. *Ernst Lange* szavaival élve a vallásközi oktatás tapasztalatok hiányában olyan elvont óhaj marad, amely nem tarthat számot széles körű elfogadottságra, s nem tud mélyebben beágyazódni a fiatalok gondolkodásába és érelemléteibe.³

A vallásközi nevelés tapasztalathianyát firtató kérdéseket tehát komolyan kell vennünk. A következőkben azonban aligha jutunk tovább az elsődleges, ám sürgős továbbgondolást igénylő kérdések és problémák vázolásánál.

¹ Vö. D. Fischer – V. Elsenbast (Red.): *Grundlegende Kompetenzen religiöser Bildung. Zur Entwicklung des evangelischen Religionsunterrichts durch Bildungsstandards für den Abschluss der Sekundarstufe I*. Erarbeitet von der Expertengruppe am Comenius-Institut. Münster, 2006. Ez az első változat, amely azonban épp a különböző vallások és a vallásközi tanulás tekintetében jelentős kérdéseket hagy megválaszolatlanul, vö. a Comenius Intézet hamarosan megjelenő vitaanyagaival (bennük többek közt saját hozzászólással).

² J. Lähnemann: *Evangelische Religionspädagogik in interreligiöser Perspektive*. Göttingen, 1998.

³ E. Lange munkájával kapcsolatban lásd még F. Schweitzer: *Für die Heimat oder für die Eine Welt? Religionspädagogik im Spannungsfeld von Regionalität und Universalität. Heimat – Fremde. Jahrbuch der Religionspädagogik*, 14 (1998). 155–169. o.

* Elhangzott 2006. szeptember 28-án a IX. nürnbergi találkozón.

Ám nemcsak a vallásközi nevelés terén kell a tapasztalatok hiányán elgondolkodnunk, hanem szót kell ejtenünk arról a tapasztalathiányról is, amely az empirikus tanulás- és ifjúságkutatás terén ugyancsak megfigyelhető: tapasztalatot nélkülöző jövőkép az egyik oldalon – tapasztalatot nélkül a másikon! Ez nem lehet kielégítő eredmény.

ÖKUMENÉ, VALLÁS ÉS GLOBALIZÁCIÓ EMPIRIKUS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Tudatos óvatossággal beszélek „empirikus összefüggésekről”, hiszen szorosabb értelemben vett ténymegállapításokkal nemigen szolgálhatok. A címben felsorolt három fogalom – ökumené, vallás, globalizáció – az utóbbi években más szakemberekkel együttműködésben végzett tübingeni kutatásaink megközelítésmódját tükrözi. Kutatásaink középpontjában egyrészt a kooperatív vallástanítás,⁴ másrészt a globalizációs projekt áll, mely utóbbit a princetoni Center for Youth Ministry kezdeményezésére egy nemzetközi kutatócsoport dolgozta ki.⁵ Mindkét esetben lényegében olyan minőségi vizsgálatról van szó, amely nem tekinthető és nem tekintendő reprezentatívnak. Ha megállapításainkat más, legalább részben reprezentatív kutatások (például a Shell-tanulmányok vagy a vallási kérdésekre erősebben specializálódott würzburgi katolikus kutatások)⁶ fényében szemléljük, kiderül, hogy egyáltalán nem elszigetelt jelenségekkel állunk szemben.

Az alábbiakban fiatalok kijelentéseit fogom idézni, nem tényanyagként, hanem illusztrációként. Az idetartozó dokumentáció fellelhető az említett tübingeni kutatások anyagában. A fiatalok a kérdezés időpontjában 14 és 16 év közöttiek voltak. Gondolataimat hét pontban foglalom össze.

1. *A fiatalok beállítottságában egyértelműen tükröződő, a napjainkra jellemző vallási individualizáció és pluralizáció jelensége a kiindulópont.*

A fiatalok vallásosságára vonatkozó újabb kutatások zöméhez hasonlóan a mi vizsgálatunkból is kiderül, hogy a fiatalok hitbeli meggyőződésüket elhatárolják attól, ami

⁴ A legfontosabb eredményeket a következő két monográfiában találhatjuk meg: F. Schweitzer – A. Biesinger zus. mit R. Boschki – C. Schlenker – A. Edelbrock – O. Kliss – M. Scheidler: *Gemeinsamkeiten stärken – Unterschieden gerecht werden. Erfahrungen und Perspektiven zum konfessionell-kooperativen Religionsunterricht*. Freiburg–Gütersloh, 2002. F. Schweitzer – A. Biesinger – J. Conrad – M. Gronover: *Dialogischer Religionsunterricht. Analyse und Praxis konfessionell-kooperativen Religionsunterrichts im Jugendalter*. Freiburg–Basel–Wien, 2006.

⁵ Vö. F. Schweitzer – J. Conrad: Globalisierung, Jugend und religiöse Sozialisation. Neue Herausforderungen für die Religionspädagogik? *Pastoraltheologie*, 91 (2002). 293–307. o. Az összesített eredményeket tartalmazó kötet K. Dean és R. R. Osmer szerkesztésében előkészítés alatt áll, és várhatóan még 2006-ban megjelenik.

⁶ H.-G. Ziebertz – B. Kalbheim – U. Riegel: *Religiösen Signaturen heute. Ein religionspädagogischer Beitrag zur empirischen Jugendforschung (RPG 3)*. Freiburg–Gütersloh, 2003.

az egyházban érvényes, illetve ami a Bibliából vagy a hagyományból ered. E téren számukra sok dolog érthetetlen, régimódi vagy egyszerűen zavaros. Hitüket személyes ügyként írják le, amely szabad választáson alapul:

„Azt hiszem, mindenkinek meg kell találnia a saját útját és hitét, és hogy melyik irányba megy azután, az már minden egyes ember saját dolga.”

„Sehol nincs megírva, hogy mi helyes és mi nem, mindenkinek magának kell döntenie.”

Az individualizált hit tartalma nem körvonalazható élesen. Tehát nem személyre szabott hitről van szó, ahogy némely pszichológiai elmélet leírja. Az individualizált hitet sokkal inkább a negatív elhatárolódás jellemzi, valamint a vallási autonómia iránti kifejezett vágy: nem úgy hinni, ahogy az egyház hisz – elsősorban nem olyan istenben, aki az embert vezérli vagy irányítja.⁷

Az általunk megkérdezett általános iskolás gyerekekkel ellentétben a fiatalok pontosan látják a különböző vallások sokszínűségét. Ők már nemcsak az egyházban, a kereszténységben, hanem más vallások terén is tájékozódnak.

Az itt következő leírások alapvetően keresztény neveltetésű fiatalokra vonatkoznak. A németországi muzulmán fiatalokról kevés tapasztalatunk van az összehasonlíthatóhoz, felmérésünkben is csak egy-két muzulmán fiatal vett részt. A 2000-ben készült Shell-tanulmány eredményei azonban rámutatnak, hogy jelentős különbségekkel kell számolnunk a keresztény és az iszlám neveltetésű fiatalok beállítottsága közt.⁸

2. *Az individualizált vallásosság és a vallás megválasztásának szabadsága jellemzi azt a magatartást, amelyet a fiatalok toleranciaként határoznak meg.*

A vallások közti érintkezésben a toleranciának irányadó szerepe van:

„A tolerancia számomra borzasztó fontos... Azt hiszem, mindenképpen tolerálni kell, ha valakinek más a véleménye vagy más dolgokat talál jónak.”

„Feltétlenül azt gondolom, hogy egyszerűen mindenkinek joga van hozzá. Ezt el is kéne fogadni.”

A fiatalok toleranciakövetelése aligha tükröz mélyebb megértést vagy más vallásokkal kialakított szorosabb viszonyt. Leginkább egy végig nem gondolt, homályos egyenlőségszményből ered.⁹ Ezért aztán mégis jellemzőbb rá az elhatárolódás, mindenekelőtt az iszlámtól. Az általunk megkérdezett evangélikus és katolikus fiatalok szemében a felekezetek között nincs lényegi különbség. Az

⁷ További irodalom: F. Schweitzer: *Religionspädagogik*. Gütersloh, 2006. Elsősorban a 227. o.-tól.

⁸ Vö. W. Fuchs-Heinritz: Religion. In Deutsche Shell (Hg.): *Jugend 2000*. 1. Opladen, 2000. 157–180. o. A továbbiakban emlegetett legújabb, 2006-os Shell-tanulmány szolgál néhány adattal a bevándorló családokból származó fiatalokat illetően is, a muzulmán fiatalok kérdéséről azonban külön nem veti fel. A vita jelenlegi állásáról lásd W.-D. Budkow – E. Yildiz (Hg.): *Islam und Bildung*. Opladen, 2003. Különösen a 83. o.-tól.

⁹ A tolerancia reflektált megértésének lehetőségeiről lásd például C. Schwöbel – D. von Tippelskirch (Hg.): *Die religiösen Wurzeln der Toleranz*. Freiburg, 2002.

izlám jelenti azt a határt, amely mentén a különbségek döntővé válnak. A muzulmánok saját véleményük szerint „ugyanabban az istenben” hisznek, csak épp más módon, így hát a különbségek a fiatalok szemében vízvázlatzó jelentőséget nyernek. Az iszlámot a fiatalok a hit „extrém” formáival társítják, amelyek szemben állnak az ő „normális” hitfelfogásukkal. Ez leginkább a házasságkötéssel és a gyermekneveléssel kapcsolatos várokozásaikban és kívánságaikban jut kifejezésre. Elsősorban a középiskolás korú fiatalok nyilatkoztak úgy, hogy semmiképp nem tudnának muzulmán partnerrel együtt élni. Hogy evangélikus vagy katolikus? „Nekem mindegy, csak muzulmán ne legyen!” Általánosságban véve megállapítható, hogy a vallási individualizáció a toleranciának csak felszínes formáját hozza magával, és nem zárja ki az előítéleteket, illetve a *de facto* elutasító magatartást.

3. *Az ökumené és a vallásközi párbeszéd a mai fiatalok számára nem létfonosságú téma. Az interjúkban nem találkoztunk idevágó jövőképekkel.*

Már az egyház egységének lehetőségét firtató kérdés feltevésekor is ellentmondásos válaszokba botlunk. Egyrészt nincsenek kifogásaik egy ilyen egységgel szemben, ugyanakkor azzal számolnak, hogy a felekezetek közti vita az egységet hamarosan újra kérdésessé teszi.

A különböző vallások közti viszonyt bizonyos behelyettesíthetőség jellemzi. Egy vallás sem léphet fel az „egyetlen igaz vallás” igényével:

„Azt hiszem, minden vallás alapvetően (...) elvben ugyanazt kínálja az embernek. Egyszerűen támasz és erő-tartalék.”

„Nekik megvan a maguk hite, nekünk is a magunké. Sehol nincs megírva, hogy mi helyes és mi nem, mindenkinek magának kell eldöntenie.”

A fiatalok egyértelműen nyitottak más felekezetek és vallások iránt, és olyan vallásoktatást szeretnének, amely megfelelő információkkal elégti ki érdeklődésüket. E kívánság háttérben azonban nem a felekezetek vagy vallások közti jobb megértés előmozdítása áll, hanem inkább a jobb egyéni tájékozódás, illetve a saját életükre és hitükre vonatkozó tisztánlátás igénye.

4. *A fiatalok véleményét az ökumenével és a vallásközi párbeszéddel kapcsolatban többek közt az határozza meg, hogy hogyan látják az egyházat és a vallási közösségeket. Számukra az egyház nem jelent olyan felfőbbiséget, amelyhez egzisztenciálisan kötődnének, vagy amelynek cselekvése döntően befolyásolná egyéni létüket. A vallási közösségeket sokkal inkább a szabad piac szereplőinek és résztvevőinek tekintik.*

Ez a vélekedés különösen élesen körvonalazódik, amikor a különböző egyházak létezésének értelmére kérdezzük rá:

„Olyan ez, mint a foci. Például ha, mit tudom én, csak egy csapat van a világon, ahol a legjobbak játszanak. Akkor aztán (...) mindig két csapatra van szükség. És a világ legjobbjai akkor a nagy semmivel állnának szemben, mert

nincs ellenfél. Ez így aztán elég unalmas is lenne” (hatodikos diák).

„Ha van két cég, és mindketten ugyanazt gyártják. És ha csak egy lenne, akkor az árak nem sülyedhetnének lejjebb” (hatodikos diák).

Idősebb fiatalok azokat az előnyöket emelik ki, amelyek a hit szabad megválasztásának lehetőségében rejlenek:

„Azt hiszem, hogy minden vallásban van valami, ami megszólítja az embereket (...). Csak korábban nem dönthettek, mert csak katolikusok lehettek.”

Egy hatodikos diák egyedülálló véleményében megjelenik egyfajta „nagy világvallás” képzeete, de ez a vallás sem a közeledés eredményeképpen jön létre, hanem az „ügyfelek” választása szabályozza:

„Azt mondanám, hogy tulajdonképpen egyetlen vallás sem tökéletes. Ha kivethetnénk a különböző vallásokból bizonyos részeket, és egy új vallássá gyúrnánk, akkor talán jobb lenne. Azt hiszem, nem minden vallásra jellemző, hogy csak jó dolgokat tartalmaz (...). Ha lenne egyszer egy nagy világvallás, annak is örülnék.”

5. *A globalizációs hatások és a fiatalok globalizációtudatossága közti feszültség alapvető pedagógiai-valláspedagógiai kihívást teremt.*¹⁰

A globális ifjúsági kultúra, a média és a fogyasztási cikkek közvetlenül meghatározzák a fiatalok életét, közvetett módon pedig ugyanez vonatkozik a globális gazdasági és politikai összefüggésekre. A globalizációtudatosság lényegesen elmarad ezek mögött, így a nevelés egyik feladatát jelenti. Az élet globális meghatározottsága tehát nem jár együtt a globális tudattal. Ez fokozottan érvényes a globális kulturális és vallási változások folyamataira, amelyek a globális tanulás hagyományos formáiban sem foglalnak el központi helyet. A globalizáció gazdasági, etikai és politikai kérdései a globális tanulás szempontjából is igen fontosak, de az oktatott anyagnak meg kellene felelnie az ifjúság globális kulturális rendszerek diktálta hétköznapi élethelyzeteinek, különben elsiklunk a fiatalok és tanulási lehetőségeik mellett.

6. *A globalizációtudatosság mint a globális érzékenység oktatási célja olyan kognitív kihívásokat rejt, amelyeknek nem mindenki képes megfelelni. Az általunk megkérdezett fiatalok nagyrészt (még) nem rendelkeznek a megfelelő háttérismeretekkel.*

Az általunk megkérdezettek közül sokan szemlátomást nem értették pontosan, mit is jelent a globalizáció. Ezt a megfigyelést jól alátámasztja például Fowler elmélete a hit kialakulásáról.¹¹ A globális érzékenység elsősorban a „szociális tudat határainak”, a „belehelyezkedésnek” és az „erkölcsi ítéletnek” Fowler által vizsgált szempontjaira vo-

¹⁰ Az ebben és a következő pontban foglalt kimerítő tárgyalását és megokolását lásd R.R. Osmer – F. Schweitzer: Globalization, Global Reflexivity, and Faith Development Theory. The Continuing Contribution of Fowler's Research. In id. (eds.): *Developing a Public Faith. New Directions in Practical Theology. Essays in Honor of James W. Fowler*. St. Louis, 2003. 141–156. o.

natkozik. Mindhárom szempont olyan műveletekre támaszkodik, amelyek rendszerszerű összefüggésekre, csoportokra, osztályokra és más hagyományokra, illetve konvencionális és posztkonvencionális normákra épülnek. Csak egy posztkonvencionális ítélet hivatkozik olyan erkölcsi normákra, amelyek nem korlátozódnak egy bizonyos társadalomra és annak rendjére. A globális érzékenység tehát szorosabb értelemben csak magasabb fejlettségi fokon alakulhat ki, amely a fiatalkorban igen ritka.

Ez a felfogás természetesen nem zárja ki a fejlődés alacsonyabb fokán sem a vallásközi tanulás globális értelemben vett lehetőségét. De meg kell keresni a tanulás kimondottan gyerekeknek és fiataloknak szóló formáit. Például azok a gyerekek és fiatalok, akik még nem értik a különböző vallások mint önálló egységek vagy intézmények közötti összetett viszonyrendszert, ugyanúgy találkoznak eltérő kulturális és vallási háttérrel rendelkező emberekkel, és kapcsolatba kerülnek velük. Innen nézve a vallásközi nevelés lépcsőzetes folyamat, amelynek belső állomásai pontosabb vizsgálatra szorulnak.

7. A fiatalok kevésbé az egyháztól vagy a vallásoktól várják a globalizációs folyamatok humánus alakítását, mintsem a különböző politikai csoportosulásoktól.

A fiatalok szemében az egyház két szempontból játszik szerepet a globális problémák megoldásában: egyrészt karitatív munkája (ruhaadományok, az éhezők megsegítése), másrészt a globális jelenségekre rávilágító, az embereket gondolkodásra serkentő felvilágosító tevékenysége révén.

Hasonló felfogás körvonalazódik más vallások tekintetében is. A fiatalok a vallási közösségeknél hatékonyabbnak találják a Greenpeace, az Amnesty International vagy hasonló szervezetek munkáját.

Noha a fiatalok az egyház és a vallási közösségek részvállalását nem értékelik túl magasra, mégsem merül fel bennük a helyzet megváltoztatásának igénye. A globalizáció irányítójának tartott gazdasági és politikai rendszereket nem hozzák összefüggésbe az egyházzal. Így aztán nem is igénylik a cselekvést vagy a reformokat, ahogyan az más nézőpontból, mint például a teológiából következhethetne.

Összefoglalásul, a rendelkezésre álló tapasztalati ismeretek aligha engedik, hogy manapság az ökumené, a vallás és globalizáció tekintetében a fiatalok jövőkép-alkotási képességéről beszéljünk. Ez a megállapítás érvényes legalábbis a fiatalok túlnyomó többségére. A helyzet megváltoztatására irányuló mozgalomnak vagy ilyen irányú elkötelezettségnek jelen pillanatban nincs nyoma. Ez a valláspedagógiára nézve, illetve mindazok számára, akik a kultúra- és vallásközi tanulás előmozdításán munkálkodnak, olyan kijózanító eredmény, amelyet nem lehet elhamarkodottan félretolni. Ha azt akarjuk, hogy a jövőkép „valósággá váljék”, a vallásközi képzést realizisztikusan

kell megközelítenünk. Az oktatás feltételei mentén hiányzik a didaktikai út.

TAPASZTALATOT NÉLKÜLÖZŐ JÖVŐKÉPEK – TAPASZTALAT JÖVŐKÉP NÉLKÜL?

Ahogy a bevezetőben már elhangzott, végzetes következményekhez vezetne, ha az ifjúságkutatásban a jövőképek tapasztalatok nélkül, illetve fordítva, a tapasztalatokon alapuló kutatás jövőképek nélkül maradna. A vallások viszonyának alakulására vonatkozó jövőképekre ugyan mutatkozik igény, de ezek figyelmen kívül hagyják a realitást, míg a tapasztalati kutatás egy jövőképpel nem rendelkező ifjúságot tükröz. Megmutattuk, miért fontos, hogy a vallások viszonyára vonatkozó jövőképek tapasztalatokon nyugodjanak. De fordítva is feltehetjük a kérdést: az empirikus ifjúságkutatásnak nem kellene inkább a jövőképre irányulnia?

E kutatás csak akkor lehet jövőképközpontú, ha egy szersz mind a tapasztalatok talaján marad. Másképp elveszítené saját bizonyosságát. Valláspedagógiai szempontból hibáztatható az empirikus ifjúságkutatás általános irányultsága, amelyben a jövőképek iránti érdeklődés nemigen jelenik meg. Például a Shell-kutatásban, amint az köztudott, rákérdeznek az istentisztelet-látogatási szokásokra vagy a halál utáni életben való hitre, de a kutatás ellen szóló minden kifogással szemben meg kell jegyeznünk, hogy a legújabb tanulmány¹² további finomításokra törekszik. A vallások közti vagy a globális párbeszéddel kapcsolatban nem tesznek fel kérdéseket.

A reprezentatív felmérésekre elsősorban a kiegyenlítő tendencia érvényes: a többségre jellemző trendek érdeklik őket, s épp ezért kiesnek látóterükből azok a fiatalok, akik esetleg egész más látásmódot képviselnek. Tapasztalati, elsősorban kvalitatív-empirikus eszközökkel mégis lehetséges volna feltérképezni azoknak a fiataloknak az élettapasztalatait és beállítottságát, akik például a Greenpeace vagy az Amnesty International célkitűzéseiért lelkesednek. Hogyan alakul ki bennük az elköteleződés? Milyen jövőképek a meghatározók számukra? Milyen forrásokból táplálkoznak ezek a jövőképek? Olyan empirikus kérdések ezek, amelyeket nem kellene okvetlenül száműzni a tapasztalatokon alapuló ifjúságkutatásból. Kívánatos volna, hogy ezek a kérdések a jövőben sokkal erőteljesebb érdeklődésre tartsanak számot.

A Shell-tanulmányokba felvett személyes portrék például helyes irányba mutatnak. A már említett legújabb, 2006-os vizsgálatnak terjedelmes részét képezik ezek az interjúk.¹³ A vizsgálat azonban nem köti össze a kvantitatív eredményeket és a kvalitatív portrék alapján kirajzolódnó, az egyes eseteken mindig túlmutatató felismeréseket.

¹¹ J. W. Fowler: *Stufen des Glaubens. Die Psychologie der menschlichen Entwicklung und die Suche nach Sinn*. Gütersloh, 1991.

¹² Shell Deutschland Holding (Hg.): *Jugend 2006. Eine pragmatische Generation unter Druck*. Frankfurt am Main, 2006.

További, egyelőre kevésbé használt empirikus kutatási lehetőség rejlik a vallásközi nevelésre irányuló oktatási kísérletek vizsgálatában. A holland valláspedagógus, *Carl Sterkens* például már évekkel ezelőtt végzett egy érdekes felmérést a vallásközi oktatás hatásaira vonatkozóan.¹⁴ Jelenlegi eredményei elegendő bizonyosságot szolgáltatnak arra nézve, hogy a vallásközi oktatás nem minden formájában egyformán sikeres, illetve a tanulók nem egyformán részesednek a felkínált oktatási tartalomból. A vallásközi oktatást be kellene vonni az empirikus oktatáskutatásba, mivel ez lehetővé tenné, hogy szorosabb kapcsolat alakuljon ki a jövőképkutatás és a tapasztalatokon alapuló vizsgálatok között.

Előadásom végén szeretnék rámutatni még két fontos szempontra, amelyek meghatározzák a fiatalok ökümenével, vallással és globalizációval kapcsolatos felfogását, és amelyek lehetőséget nyújtanak a vallások közti párbeszéd kialakulására. E szempontok: az egyenlőség és az elismerés. Nem a korábban mondottakat szeretném ismételni ezzel, hanem a nézőpontot kívánom megváltoztatni: nemcsak az a kérdés, hogy milyen motivációk mozgatják most az ifjúságot, hanem az, hogy – szintén a pedagógus szemével – milyen támpontok alapján miféle motivációk alakíthatók ki bennük.

A fiatalokkal felvett interjúk jelentős részében kirajzolódó meggyőződést radikális egyenlőségkövetelésnek is nevezhetnénk. „Minden ember ember”, teszi hozzá az egyik fiatal, annak megvilágítására, hogy a vallási vagy kulturális különbségek nem kérdőjelezik, nem is kérdőjelezhetik meg az emberek alapvető egyenlőségét. Az egyenlőségkövetelés, ahogy azt korábban láttuk, összekapcsolódik a tolerancia követelésével, bár ez a kapcsolat nem tűnik igazán megalapozottnak és végig gondoltnak. Valláspedagógiai szempontból is megközelíthetjük az egyenlőség és a tolerancia kérdését, például az Isten képéhez való hasonlatosság és az emberi méltóság bibliai értelmezésének elmélyítésében. Az egyenlőség gondolatát az ifjúság érzelmileg már most magasra értékeli. Talán elősegíthetjük, hogy ez az érzelmi telítettség személyes, vállalt jövőképpé alakuljon. Az oktatás feladata abban állna, hogy pontosabban meghatározza az egyenlőség és a különbözőség viszonyát. A vallásközi nevelés értelmében az emberek nemcsak azért érdemelnek tiszteletet, mert alapvetően egyenlők, hanem annak ellenére is, hogy – helyesebben azért, mert – alapvetően különböznek egymástól.

Nem nehéz felismerni, hogy az egyenlőség követelése a fiatalok körében nem utolsósorban az identitásképzéssel kapcsolódik össze. A mások számára követelt elismerés *szaját maguk elfogadtatásának* szándékát is magában foglalja. Talán ez is magyarázza a fogalom nyilvánvalóságát

¹³ Uo. a 303. o.-tól.

¹⁴ Vö. C. Sterkens: *Interreligious Learning. The Problem of Interreligious Dialogue in Primary Education*. Leiden, 2001.

és érzelmi telítettségét. Az elfogadás motívuma szerintem a kialakítandó jövőképek lehetőségét is magában rejt – elsősorban egy olyan világról, amelyben az emberek közötti kölcsönös elfogadás nincs eleve kudarcra ítélve. A vallásközi tanulásra vonatkoztatva ez azt jelentené, hogy nem a hagyományos vallásközi oktatás által oly sokszor használt kiindulópontokat kellene használni (mint például a különböző vallási ünnepeket, az úgynevezett szent iratokat vagy szent helyeket stb.), hanem a kölcsönös elfogadás kérdését kellene sokkal határozottabban előtérbe helyezni. Az elfogadás kérdése ezzel a vallásközi tanulás jellegét meghatározó didaktikai vezérfonallá válhatna.

Elvben természetesen nincs kizárva egyetlen más, nem közvetlenül a vallás témájából kiinduló megközelítésmód sem. Nemcsak az egyenlőség és az elfogadás fontos a fiatalok számára, hanem legalább ilyen központi szerepet kap a béke és az igazságosság kérdése a világban. Nyilvánvaló azonban – interjúinkból legalábbis egyértelműen kirajzolódik –, hogy a fiatalok béke- és igazságosságigényüket nem kötik az egyházhoz vagy a valláshoz. E kapcsolat kialakítását elsődleges oktatási célunknak kell tekintenünk. Nem sokat számít, hogy a felnőttek egy részének elképzelésében létezik e kapcsolat, ha a fiatalokról ez nem mondható el.

A fiatalok körében népszerű médiaműsorok némelyike szintén kínál kapcsolódási pontokat a vallásközi oktatás számára. A televízióműsorok tartalmi elemzéséből azonban még nem következtethetünk a befogadóra gyakorolt hatásukra. Ehhez külön hatástanulmányokra lenne szükség, amelyek ez esetben a vallásközi tanulásra összpontosítanak. Az általunk felvett interjúkban megszólaló fiatalok mindenesetre nem alakítják ki maguktól a megfelelő kapcsolatokat, míg az egyenlőség és az elfogadás motívumát spontán beleszövik elképzeléseikbe.

Bizonyos szempontból ugyanakkor félreérthető is lehet az a megállapítás, hogy elsősorban az elfogadás kérdése és az egyenlőség-, illetve toleranciakövetelés a vallásközi jövőképteremtés alapja. A kijelentést értelmezhetjük úgy is, hogy a vallásközi tanulásnak olyan *nem vallási alapvetésre* van szüksége, mint például a *Jürgen Habermas* által kifejtett kommunikatív etika. Szigorú értelemben véve a vallásközi tanulás így a különböző vallások oktatásáról szólna. Közismert, hogy eddig is számos törekvés irányult erre. Ám egyik sem vette figyelembe azt a fent ismertetett szempontot, hogy a gyermekek és a fiatalok még nem rendelkeznek egy univerzális etika kialakításához szükséges kognitív háttérrel.

Mondandómat azzal a megállapítással zárom, hogy a vallásközi oktatás leglényegesebb kihívása nem a mai fiatalok és egy általuk nehezen felfogható univerzális erkölcs ütköztetésében rejlik, hanem az elfogadás és a tolerancia motívumának azonosításában – az általuk ismert élethelyzetekben és hagyományokban.

Fordította Szűcs Kinga

Gondolatok az ünneplésről – karácsony előtt II.

KIMERÜLÉS VAGY FELTÖLTEKEZÉS?

Egy hivatásának élő lelkésztársam nem kímélte magát. A gyülekezet lelki életének fellendítése érdekében fáradtságot nem ismerve dolgozott, alkalmakat és sorozatokat szervezett, látogatott, jól felkészülve prédikált. Amikor feltetesei ideiglenesen egy másik gyülekezet istentiszteleteit is rábízták, nem tudott nemet mondani. Valamivel később az orvos szigorú pihenést írt elő neki kimerülés miatt. Családja és gyülekezete hetekig nem számíthatott rá. Hibáját belátva csak ennyit mondott: üzent az Úr, hogy én is szenteljem meg az ünnepnapot!

Ez a megfogalmazás elgondolkodtatott, és sok kérdéssel szembesített. Mit jelent az ünnep a lelkész életében, főleg ha szórványhelyzetben szolgál? Ki és mit tehet azért, hogy a lelkész számára az ünnep ne a kiégés, hanem a feltöltekés ideje legyen? Hogyan lehet ünnepe a lelkészcsaládnak, hogyan élheti meg az együttlét örömét a lelkész távollétében? Lehetséges-e, és ha igen, hogyan, hogy a gyülekezet, a lelkész és családja egyaránt gazdagodjon, épüljön az ünnep áldásaiból, és az ünnep múltán egyiküknek se legyen hiányérzete? Tagadhatatlan, hogy a lelkész hite, kisugárzása, belső nyugalma, az ünnephez való hozzáállása nagyrészt meghatározza a család ünneplését is. Alapkérdés tehát, hogy a lelkész hogyan szentelheti meg az ünnepnapot.

AZ ÜNNEP MINT FESZÜLTSGFORRÁS – SZEREPEK ÉS KONFLIKTUSOK

A *konfliktus* összeütközést, viszályt jelent. Három fő megjelenési területe:

– *Intrapaszichés* – a személyiségen belüli, gondolkodásban, érzelmekben jelentkező konfliktus. Legalább kettő, közel azonos erősségű magatartási késztetés egyidejű fennállása.

– *Interperszonális* – egyének közötti összeütközés.

– *Szociális* – csoportok, rétegek közötti konfliktus.¹

A *szerep* az a viselkedési és viszonyulási készlet, amelyet a mindenkor közösségben elvárnak attól a személytől, aki egy adott státuszt betölt a közösségben. A társada-

lomban bizonyos helyet elfoglaló egyén magatartására vonatkozó, kulturálisan előírt szabályozások összessége.

Az egymással ütköző szerepelvárások okozzák a *szerepkonfliktus*okat, amelyek nagy hatással vannak az emberi kapcsolatok alakulására (a házasságban, a családban, a munkahelyen stb.).

A foglalkozási és a házastársi szerep ütközése

A protestáns egyházakban a reformáció óta elfogadott a családos lelkészi szolgálat. A világ viszont sokat változott azóta. A lelkészi szolgálat szerteágazóbb, lelkileg is megterhelőbb az új kihívások között. De változott a családi struktúra is. Ma már legfeljebb elvélve találunk olyan lelkészt, akinek a házastársa főállású háztartásbeli. (Hacsak nem munkanélküli – de ez megdöbbentő példákkal illusztrálva egy külön dolgozat témája lehetne!) A családról és sokszor a gyülekezeti háttérmunkák elvégzéséről is gondoskodó lelkészfeleségek mellett a lelkész szinte állandóan szolgálatban lehetett. Amikor a nő kilép a lelkész férj árnyékából, és ő is kereső munkát vállal, például szószék-re áll, mellette már nincs, aki elvégezze a háttérmunkát. A lelkészi szerepből adódó feladatai mellett eddigi tevékenységét is el kell látnia. Ha sikerekre vágyik hivatásában, és fontosnak tartja a háztartás példás ellátását is, máris adott a szerepkonfliktus. Ha a férj nem tud segíteni ennek megoldásában – talán nem is érzékeli a problémát –, akkor kialakul a házastársi konfliktus. „Leggyakoribb formája az, amikor a férj a háztartási feladatokat bagatellizálja, ugyanakkor azonban nem segít ellátásukban, és kritikusan reagál, ha a háztartás funkcionálásában zökkenők vannak.”²

A lelkészi és a szülői (anyai) szerep konfliktusa

Nagy vívmánynak tartjuk, hogy végre a nők is végezhetnek teljes lelkészi szolgálatot. Természetesen jogilag nem lehet különbséget tenni családos vagy egyedülálló, illetve gyermektelen lelkésznők között. De az anyai és a lelkészi hivatás összehangolását segítő sajátos szervezeti kereteket meg lehet és meg kell teremteni az egyházban. Ez ná-

¹ Buda Béla – Szilágyi Vilmos: *Párválasztás. A partnerkapcsolatok pszichológiája*. Gondolat, Budapest, 1988. 231. o.

² Cseh-Szombathy László: *A házastársi konfliktusok szociológiája*. Gondolat, Budapest, 1985. 71. o.

lunk sajnos a mai napig nem sikerült. Fél évszázad távlatából is visszaköszönnek *Scholz László* szavai: „Engedjük, hogy a Szentlélek szolgálhasson asszonyokon keresztül is a gyülekezetben, talán nagyobb mértékben, mint eddig, beleértve az ígérelt szolgálattal megszabott lehetőségeit is, mégis, ne akarjuk átlépni a teremtő Isten rendjét. A Szentlélek úgyse fogja átlépni, akkor se, ha mi vakmerően visszajára akarnánk fordítani azt. Semmivel sem válnék erősebbé az egyház, ha mától fogva nők állnának a szószékekre, az otthonaink pedig anyátlanul maradnának!”³

A lelkesítő energiája szükségképpen megoszlik a családban és a gyülekezet között, de bárhogy igyekeznek, mindkét „fronton” nem tud megfelelni azoknak az elvárásoknak, amelyek még a régi családmóddal alapulnak.

Bogdányi Mária kisgyermekes lelkesítő így ír: „Egészen más lenne a gyermekes lelkesítő helyi-gyülekezeti, országos-közegyházi megítélése, ha egyházi törvényeink fekete-fehéren leírnák, milyen jogállással rendelkezünk.”⁴ *Brigitte Enzner-Probst* német lelkesítő leszögezi: „Az egyház egészségének is feladata a lelkesítők és lelkesítők élet- és munkafeltételeit úgy módosítani, hogy többé ne kelljen dönteniük a család és a hivatás között, vagy éppen a ketős terhelés miatt tönkremenniük.”⁵

Karácsonyi konfliktus

Ifjú házaspárok életében az első közös karácsony könnyen okozhat csalódást öröm helyett. Különböző szokások, családi liturgiai elemek, hangulati és ünnepi kellékek között, esetleg különböző értékrendben nőttek fel, hiszen nincs két egyforma család. Ezt a két, esetenként alig hasonlító ünnepi hátteret kell a fiataloknak összehangolniuk. Ez nem mindig egyszerű, hiszen lehetnek nagy különbségek. Például kiderülhet, hogy a két templomos szülői család egyikében a szentestét csak családi körben ünnepelték, 24-én nem mentek templomba, a másik szülői családban elmaradhatatlan volt a szentesti istentiszteleten való részvétel. Amelyik fél enged egy ilyen vagy ehhez hasonló lényegi kérdésben, az elszakad a régi, kedves karácsonyoktól, idegenné válhat számára az ünnep, felveheti az áldozatszerepet, maradandó hiányérzete alakulhat ki. A gyermek(ek) születésekor, illetve nevelése közben ez a régi konfliktus legtöbbször kiújul.

A lelkesítő házasságban általában mindkét félnek újra kell értelmeznie a családi karácsonyt. Az első közös ünnep biztosan csalódást okoz, ha előre nem tervezik meg együtt – a részletekben is megállapodva – közös ünneplésüket, alkalmazkodva a hivatásból adódó kötelezettségekhez. Az ilyen csalódás pedig többé-kevésbé árnyékot vet a követ-

kező évek ünnepeire is. A későbbiekben is minden változás kapcsán – például egy gyermek születése, kamaszkorba lépése, költözés (új gyülekezet – új időbeosztás) – időben és együtt újra kell gondolni a megváltozott keretekhez alkalmazkodó, mindkét fél számára elfogadható új ünnepi rendet, liturgiát. Ha ez nem sikerül, az ünnep több gondot okozhat, mint örömet. Végső esetben, amikor a szerepkonfliktus már tartós házastársi konfliktust okoz, határozott külső segítségre van szükség.

A KIÉGÉS VESZÉLYE

A kiégés a krónikus érzelmi megterhelések nyomán fellépő fizikai, érzelmi, mentális kimerülés állapota, állandósult kimerülés. A reménytelenség, inkompetencia érzésével, a célok és ideálok elvesztésével jár. Jellemzi még: negatív attitűdök a hivatás értékére és hasznára vonatkozóan, negatív önértékelés, depresszió, csökkent produktivitás. Bármilyen foglalkozásban előfordulhat, de különösen veszélyeztetettek a humán szférában dolgozók, általában a segítők. A *burnout* fertőző, járványként terjedhet egy-egy intézményben, közösségben.

A kiégés kialakulása

A kiégéshez idő kell. Kialakulása folyamat, több állomással. Már a lelkesítőképzésben jó lenne figyelembe venni a kiégés kialakulásának legalább a négyfokú skáláját (*Hézszer Gábornál* ez 12 lépcső) és az ellene javasolt beavatkozást:

Kezdet: nagy lelkesedés, energia, reménység: hasznos vagyok, a munka minden örömet megad majd nekem. Nem reális elvárások a szakma hatóképességével kapcsolatban. A kezdeti lobogás nagy kiégéshez vezet. Javaslat: a realitás felé orientálni.

Stagnáció (realitás): A szakma lehetőségeit reálisan látja, indokolt mértékű energiát fektet be, már nem túllórázik. Javaslat: mozgósítás, tréningek, képzések.

Frusztráció: a reménységek meghiúsulnak, már nem a szakmától vár minden kielégülést, a hivatás hatékonysága és értéke megkérdőjeleződik. Javaslat: pozitívumok látatása, a változtatás lehetőségének biztosítása.

Apátia: védekezés a frusztráció ellen. Kerüli a kihívásokat, csak annyit dolgozik, amennyit muszáj. A munka nem jelent örömet, nem érdeklik a napi feladatok. Javaslat: új, reális célok keresése, reális bevonódás.⁶

A kiégés okai

A segítő foglalkozásúak kiégésének intézményi és személyiségi okai vannak. Ezeknek szinte mindegyike adott a

³ *Lelkipásztor*, 1950/10. 466. o.

⁴ Bogdányi Mária: Család és hivatás. *Lelkipásztor*, 2004/5. XI. o.

⁵ Brigitte Enzner-Probst: Lelkesítő. Asszonyként egy férfias hivatásban. *Lelkipásztor*, 2004/8–9. 318. o.

⁶ Kuritárné Szabó Ildikó: *Krizislélektan*. DRHE előadás, kézzel írt jegyzet.

lelkészek esetében, ezért tudatosan oda kellene figyelni a megelőzésre.

A lelkészeket is veszélyeztető

– intézményi tényezők: hosszú munkaidő, extra igénybevétel, túlterheltség, alacsony jövedelem, elégtelen intézményi támogatás, izolált munkavégzés, kérdéses megbecsülés a társadalom és a rájuk bízottak részéről, a teljesítmény mérésének hiányzó kritériumai, sok direkt konfliktusban eltöltött idő.

– személyi feltételek: nagyfokú empátiás készség, depresszív személyiségstruktúra, állandó kimagasló teljesítményre való törekvés, tapasztalatlanság, izolált munkavégzés, túlzott idealizmus, a kellő szakmai hozzáértés hiánya, a privát szféra elhanyagolása, irreális célok, a saját erő túlbecslése, hit a rábízottak feltétlenül változni akarásában, túlzott bevonódás (feloldódnak a határok az én és a kliens problémái között), elismerés és sikerek iránti túlzott igény.

A túlzott lelkesedés következménye: csalódás, visszahúzódnak a munka frontján. A segítő (lelkész) közömbös, fölényes, hideg-rideg, érdektelen, szkeptikus, szomorkás, tehetetlen lesz. A rábízottaknak már csak a negatív tulajdonságait látja, őket hibáztatja, velük szemben gyakran cinikus vagy agresszív, kerüli a munkából adódó kihívásokat, pszichoszomatikus tünetek, illetve alkohol- és drogproblémák jelentkezhetnek. A túlélés érdekében pályaelhagyás lehetséges!

A karácsony lehetséges szerepe a kiégés folyamatában

Az előző fejezetben tárgyaltuk a lelkészeket is veszélyeztető intézményi tényezőket és személyi feltételeket. Karácsonykor mindezekre fokozottan oda kell(ene) figyelniük.

Az említett *intézményi tényezők* közül a hosszú munkaidő, az extra igénybevétel, a túlterheltség adventben és az ünnepen a legnyilvánvalóbb. Nem ritka, hogy az advent és a szenteste után, a karácsonyi szolgálatok idején már végtelenül fáradt a lelkész.

A felekezetek, egyházkerületek, egyházmegyek között is lehetnek különbségek, de félő, hogy sok lelkész magányosan végzi munkáját, nincs kinek elmondania gondjait és örömeit, nincs szupervíziós lehetősége. Bár egyházmegyei szinten vannak próbálkozások a közös ünnepi készülésre (exegézis, homiletika), de ez egyszeri alkalom, ettől eltekintve az izolált munkavégzés ebben a mindenki számára feszített időszakban jellemzőbb, mint máskor.

A *kiégés személyi összetevői* is jelentős veszélyforrásként jelentkeznek a karácsonyi ünnepkörben. Részben külső hatásra a lelkész önmagától is többet vár el az ünnepen. Az emberek ilyenkor általában nyitottabbak az egyház és az általa szervezett programok iránt. Nagy a kísértés, hogy a lelkész saját erejét túlbecsülve irreális célokat állítson maga elé, túlszervezze az ünnepet. Az isten-

tiszteleteken is kimagasló teljesítményre törekszik. Mivel sok nagyünnepi keresztény is hallgatja, gondosan felépített, hatásos igehirdetésekkel akar a gyülekezet elé állni. Ugyanakkor meg akar felelni a hűséges templomba járók lelki igényeinek is. Tudja, fokozottan érzi, hogy nagy a felelőssége Isten és ember előtt. A kiégés közeli állapotban, amikor túlzott az elismerés és a sikerek iránti igény, könnyen elvész a sokféle elvárás között, így előre megoldható a csalódás, a kimerülés. Ezt a tendenciát erősíti az ünnep utáni keserű felismerés: „A gyülekezetben semmi nem változott, pedig milyen sokat dolgoztam érte.”

Egyházi körökben gyakori a jó tanács: meríts erőt Krisztustól, tégy a rád bízottak boldogságáért még többet, és akkor neked is jobb lesz. Pedig a kiégés ellen véd a saját személyiség fontosságának érzete, a magunk boldogságáért végzett cselekvés is. *Szeresd felebarátodat, mint magadat* – nem jobban!

Egy fontos tényező a kiégéshez vezető úton: a privát szféra elhanyagolása

Gyakori veszély és kísértés ez a lelkészek között, hatásai-
val sokszor csak későn szembesülünk. Hézszer Gábor említi a kaliforniai egyetemen végzett vizsgálatot a lelkészek családi életének minőségéről.⁷ Eszerint „...a lelkészek házastársai a családi életben és a házasságban sokkal inkább magukra hagyottak, mint a kontrollcsoporthoz tartozók. Házas- és családi életüket jóval inkább a foglalkozás követelményei alakították, mint másoknál. A foglalkozás igényeinek kielégítése messze meghaladta a családi és házassági igényeket. A lelkészek és házastársaik összehasonlítva jóval gyakrabban panaszkodtak burnout-jelekről, pl. arról, hogy érzelmileg egyedül maradnak, mint a kontrollcsoporthoz tartozók. Ezek az eredmények arra hívják fel a figyelmet, hogy a lelkészek és házastársuk potenciálisan magas mértékben burnout-veszélyeztetettek. Külön témaként kellene foglalkozni azzal is, hogy az ilyen állapotban élő lelkészpárok milyen családban, házasság-példát mutatnak a gyülekezeti tagok számára.”

Szomorú tapasztalat, hogy az egyházvezetés – és olykor a gyülekezetek – számára teher a lelkészek családja. Ilyen kijelentések hangzanak el például:

– A gyülekezeteknek a papot kell eltartani, nem a családját, ezért nem kell sok gyerek a lelkészcsaládban, elég kettő is!

– Szükség van a lelkész nőkre mindaddig, amíg el tudják látni a szolgálatukat. (Vagyis ha – például – szülnék, akkor legfeljebb csak megtűrjük őket!)

– Ha a feleséged „nyüszít” otthon a sok elfoglaltságod miatt, akkor hallgasson el; bízd őt is Istenre, és végezd to-

⁷ J. Warner et al.: Loneliness, Marital Adjustment and Burnout. *Journal of Psychology and Theology*, 1984. 125. k. Idézi Hézszer Gábor: *Miért? Kálvin Kiadó, Budapest, 2001. 98. o.*

vább szolgáltatást maradéktalanul! Mi az, hogy szabadnap vagy nyolcórás munkaidő?! (Ez egyébként erősíti a tökéletes munkavégzésre irányuló vágyakat, amelyek szintén csalódáshoz, kiegészítéshez vezethetnek.)

Pedig nyilvánvaló, hogy a békés, biztonságos családi háttér hiánya rányomja bélyegét a lelkesítő szolgáltatásra is.

A karácsonyi időszakban az év közben is háttérbe szorult család még kevesebb odafigyelésre számíthat. Természetesen vannak közös teendők az ünnepen, amelyek kapcsán a lelkész együtt lehet a gyermekeivel. Fizikailag mindenképpen. A sok teendő között azonban még nehezebb megvalósítani az alapvető szabályt, hogy mindig arra és csak arra figyeljünk, akivel vagy amivel éppen foglalkozunk. Nem hagyhatjuk, hogy a családtagok – a szerepeket gondolatban elkülönítve – úgy érezzék, hogy a heti ünnepnapon az apa, az anya vagy a házastárs helyett csak „a lelkész/nő” van otthon – az se sokáig.

A gyerekek ezt jobban érzik, mint gondolnánk, és a maguk módján reagálnak is rá. Az így keletkező feszültség és az idői korlátok miatt a család tagjai aligha tudnak erőforrássá válni egymás számára.

A lelkész leghamarabb az ünnep másnapján, délután szabadulhat fel – ha fáradtan is – a családdal való együttélésre. Ekkor kezdődhetne a családi ünneplés, de a többiek számára az ünnep gyakorlatilag már elmúlt, az ajándékokat, játékokat nélküle próbálták ki, és már megint csak pillanatokra adatott meg a közös öröm lehetősége.

MEGOLDÁSI LEHETŐSÉGEK

A probléma megoldására kétféle út körvonalazódik:

- Tanuljunk meg ünnepelni!
- Találjunk stratégiát az ünnephez!

Ez a két út nem kizárja, hanem sokkal inkább kiegészíti egymást. Stratégiai tanácsokat viszonylag könnyű adni. Ünnepelni tanulni hosszabb folyamat, mégis erre kell helyezni a hangsúlyt. Aki ebben előrelép, az könnyebben találja meg a hozzá illő stratégiát is.

A feladat közös, a megoldásért minden érintett felelős. Vegyük hát sorra őket!

Mit tehet a lelkész?

Fedezze fel, merjen rácsodálkozni évről évre, hogy a karácsony erőforrás és öröm, nemcsak a gyülekezetnek, hanem a lelkésznek is – és merítsen belőle! Vegye komolyan, hogy a karácsonyi öröm átéléséhez az adventi lelki élményeken át vezet az út.

Karácsony közeledtével a lelkésznek – ha lehet – még jobban oda kell figyelnie saját lelkének állapotára, ápolására, mielőtt a megnövekedett feladatok és elvárások összecsapnak a feje fölé. Szent idő ez, amely a lélek megtisztulására, megerősödésére, megújulására adatott a lel-

késznek is. Jól kell élni vele. „Nem az ünnepet kell megújítanunk, hanem magunkat, az ünnepről vallott fölfogásunkat. Sokkal többet kell foglalkoznunk vallásunkkal és Jézussal. Foglalkoznunk? Rossz szó. Élnünk kell, tág értelemmel, teljes szívvel, minden erővel. Akkor az ünnep nem igazgyöngy lesz a hétköznapok hamis gyöngyeinek sorában, hanem csupán erősebb fölgyulladás annak a világozásnak, amit mindig bírunk kell.”⁸ Ez a fokozott adventi Krisztus-közelség megérleli a karácsony szószéki üzenetét is, ugyanakkor az ünnepnapok zsúfoltságából előrehozza, már adventben megélhetővé teszi a karácsony örömét. Ahogy *Pilinszky* írja: „Az a gyerek, aki az első hóesésre vár, jól várakozik, s már várakozása felér egy hosszú-hosszú hóeséssel. Az, aki hazakészül, már készülődésében otthon van. [...] Aki valóban tud várni, abban megszületik az a mélységes türelem, amely szépségében és jelentésében semmivel se kevesebb annál, amire vár.”⁹ Ahhoz, hogy ezek a szép szavak életté, gyakorlattá váljanak a lelkész számára, jó megszívlelni például *Gyökössy Endre* tanácsait a hétköznapok higiénijáról. Az ünnepen elkezdni már késő.¹⁰ Adventi időben különösen is megszívlelendők *Luther* szavai: ma sok a munkám, ezért többet imádkozom! Az Isten csendje megtisztít, feltölt erővel és békességgel, és elindít a másik ember felé.

Az ünnepi készülődés során a munkára szánt órákban legalább kétféle kísértés fenyeget. Az egyik a kapkodás a sok feladat láttán. Ez viszont szinte lehetetlenné teszi a hatékony munkát. A másik a részletekben elvesző tervezés, ami után nem marad elég idő a megvalósításra. Ez pedig megint csak kapkodáshoz vezet. Jó, ha a különböző feladatokhoz sikerül segítő(ke)t találni. Ha ez nem megoldható, akkor kevesebbet kell vállalni. Ha nem elég a gyülekezetnek, akkor be fog segíteni. Talál a mondás, miszerint a lelkési eskü nem arról szól, hogy mindenáron tönkre kell menni. Többet szolgál a gyülekezetnek, ha az ünnep öröme és a Lélek ereje sugárzik a lelkészből, mint ha egy túlfeszített advent után fáradtan és megtörve áll a karácsonyi szószékre. A józanul vállalt feladatokon áldás lesz, ebből pedig erő származik a folytatáshoz, még olyan feladatokhoz is, amelyek az ünnepi időbe nem fértek bele.

Mit tehet a család?

Érezteti, hogy neki is fontos, amit a lelkész hirdet és tesz. Az otthoni teendőikben nem hagyja magára a lelkészt – akkor sem, ha a lelkész a háziasszony. Együtt készülni az ünnepre – takarítani, sütni, díszíteni, énekelni, ajándékot készíteni és csomagolni – legalább annyi erőt ad lélekben, mint amennyit elvesz fizikailag. Főleg akkor, ha mindent időben elkezdenek, nem az utolsó pillanatban kapkodva

⁸ Vasadi Péter: *Az ember reménye*. Ecclesia, 1982. 212. o.

⁹ Pilinszky János: *Szög és olaj*. Vigilia, Budapest, 1982. 371. o.

¹⁰ Gyökössy Endre: *Akarsz-e meggyógyulni?* Szent Gellért Kiadó, 2000.

végzünk. A családi munkamegosztásnak az ünnep napjában is működnie kell, csak kicsit más hangsúllyal. Akkor már nem a közösen végzett feladatok segítenek elsősorban, hanem annak belátása, hogy a lelkész az istentiszteletek között akkor lehet együtt nyugodtan a családjával, ha a családtagok a lehető legtöbb egyéb teendőt átvállalják, leveszik a válláról. Ez fizikailag és lelkileg is jót tesz a lelkésznek, és rajta keresztül a családnak is.

Ha a család a hétköznapiakban megtalálja a minőségi együttlét lehetőségét, alkalmait, illetve ha a gyermekek ismerik a még nagyobb örömet, amit az ünnepen közel jövő és hozzánk szóló Isten szeretete jelent, akkor lelki sérülés nélkül viselhetik a lelkész szülő ünnepi távollétét.

Mit tehet a gyülekezet?

Munkapszichológiai felmérések igazolják, hogy „...a legtöbb dolgozó – akár fizikai, akár szellemi – nem a munkában fárad el, hanem a munkatársakhoz való feszült viszonya meríti ki”.¹¹ Ha tehát a gyülekezetben sikerül nyugodt, békés légkört teremteni, ez önmagában is nagy segítség a lelkésznek. Nem vész el az energiája a konfliktusok viselése vagy kezelése közben, hanem sokkal inkább meríteni tud az őt körülvevők támogatásából.

A gyülekezeti tagok gyakran kérik a lelkész vagy az egész gyülekezet imádságát nehéz helyzetekben. Az ünnep idején kérés nélkül is tudhatják: most a lelkésznek van szüksége az ő imádságaikra.

Jelentős terheket vehet le a gyülekezet a lelkész válláról a szervezési feladatokban is. Minden segítség időt takarít meg a lelkésznek, amelyet alapos készülésre, Isten előtti feltöltődésre, látogatásra, betegeknek kiosztott úrvacsorára fordíthat, felszabadulhat arra a munkára, amit helyette nem végezhet el senki. Netán egyszerűen együtt lehet a családjával, hogy az Istentől kapott másik hivatása se csorbuljon elviselhetetlen mértékben.

Mit tehet az egyház?

Sokak szerint a püspök vagy az esperes nem alkalmas a lelkészek lelkigondozására, hiszen hivatalánál fogva az ő kezében van a fegyelmezés és büntetés minden eszköze és felelőssége is. E kettő pedig nem fér össze. De kihez forduljon a lelkész, ha segítségre van szüksége a család és a hivatás között vergődve?

Mindenekelőtt látni kell, hogy Isten nem az egyház ellében, hanem azon keresztül is védeni akarja szolgálát, megőrizni őket a testi-lelki megfáradástól.

Egyre többen vallják, hogy a lelkésznek is szüksége van szabadságra, biztonságot adó privát szférára, ápolnia kell a házasságát és a családját. De ez még kevés. Hosszan le-

hetne sorolni a megoldatlan helyzeteket, a segítséget nem – vagy nem időben – kapó lelkészek eseteit.

Előfordul, hogy támasz és segítségnyújtás helyett többet árt az egyház, mint használ. Nemcsak a szükségessé vált intézkedések halasztásával, hanem rossz döntésekkel és azok üzenetével. Megtörtént, hogy egy presbiter megkérdezte lelkészétől, aki egyébként rendezett házasságban él és lelkiismeretesen végzi szolgálatát, hogy miért nem vált még el. Ugyanis ha elvált volna, már biztosan magasabb egyházi pozícióban lehetne! E presbiter meglátása mögött véleményem szerint egy általánosítható egyházvezetői magatartás áll: nem érünk rá mások bajaival foglalkozni, illetve kínos rákérdezni a már kívülről is érzékelhető problémára. Ha pedig már visszafordíthatatlanná vált a folyamat (például válás, rendőrségi ügy lesz belőle), akkor a segítségre szoruló lelkészt kiemeljük régi környezetéből, és új szolgálati helyet biztosítunk neki. Akár olyat is, amire már biztos eséllyel pályázott egy – most még – rendezett életű, de változást igénylő lelkész. A megkésett, sok esetben túlzó, tehát ismét nem kellően átgondolt segítségnyújtás hátterében az eddigi vezetői mulasztások miatti bűntudat is meghúzódhat.

Mi lehet hát a megoldás?

Kézenfekvő, hogy ha az egyházi vezetők nem tudnak a lelkészek személyes pásztoraivá válni, akkor ezt a feladatot másnak kell átvenni.

A hittudományi egyetemen végző hallgatók száma ma már lehetővé teszi azt, hogy minden egyházmegyébe jusson egy gyülekezettől függetlenített lelkész, aki lelkésztársainak segítőtje lehetne. Személyében az egyházvezetés képzett, könnyen elérhető lelkigondozót ajánlana főleg olyan lelkészeknek, akiknek nincs kihez fordulniuk lelki, családi, hivatásbeli gondjaikkal vagy krízishelyzetben. Szükség esetén helyettesként is szolgálna, ha valamelyik lelkész erőgyűjtés vagy éppen családjának építése érdekében rövid időre elutazna. A lelkészek között élő és járó, őket olykor meg is látogató lelkigondozó lelkész – megérezve a problémás helyzeteket – szakemberként kínálhatná segítségét. Hivatásához tartozna a lelkészek, illetve a lelkészek és gyülekezetek vagy gyülekezeti tagok közötti konfliktusok megoldásának előmozdítása is. Hiszen a legtöbb probléma időben kezelve helyben rendezhető. Ha pedig egyházvezetői lépésre van szükség, az érintett lelkésszel egyetértésben ez a lelkigondozó venné fel a kapcsolatot az illetéssel. Lelkeszi gyűléseken és igény szerint a gyülekezetekben a lélek ápolásával, a lelki egészséggel kapcsolatos előadásokat tartana, beszélgetéseket vezetne. Ha az idejébe belefér, hivatalos fogadóórákat is tartathatna, nem csak lelkészeknek. Hiszen gyülekezeti tagjaink is sokszor a bethesdai beteghez hasonlóan sóhajtoznak: nincs emberem. Nekik is szükségük van rá, hogy az élet útvesztőiben legyen módjuk keresztény szakembertől tanácsot, segítséget kérni.

¹¹ Uo. 124. o.

A karácsony legalább részleges tehermentesítésében is órá számíthatnának a lelkészek. Minden karácsonykor, legalább az egyik ünnepponon mindig más lelkésznek vállalná át a szolgálatait, hogy az a családjával ünnepelhessen, lélekben feltöltődhessen – talán éppen az őt helyettesítő lelkigondozó lelkész igehirdetésének köszönhetően. A lelkésznek bizonyos időközönként lenne egy napja karácsonykor, amelyet családja körében tölthet el. Egy másik lehetséges változat szerint legalább egy évben, legalább december 24-én legfeljebb egy istentiszteleten kelljen szolgálnia a lelkésznek. Még jobb, ha legfeljebb annyi szolgálata van a lelkésznek ebben a konfliktusoldó, családbarát beosztású évben, ahány istentiszteletre a család amúgy is elmenne. Ez igényelhető, illetve családos szórványlelkészek esetében bizonyos időközönként inkább igényelendő „szolgáltatásként” működne. Igaz, hogy ez szórványhelyzetben nehezen megoldható, illetve az új státusz anyagiilag is többletterhet jelentene az egyháznak, egyházmegyéeknek, de hosszabb távon e téren is megtérülne a befek-

tetés. Elsősorban – de nem kizárólagosan – a konfliktusokkal küzdő lelkészházasságok és lelkészcsaládok, és rajtuk keresztül a gyülekezetek számára is hasznos lehetne ez a megoldás.

ZÁRSZÓ

A fenti gondolatok tanulságai akkor is hasznosak lehetnek, ha leírásuk óta fontos személyi, illetve érezhető szemléletbeli változások történtek egyházunkban. Jóleső gesztus, illetve hasznos segítség például a püspöki hivatalból érkező születésnap köszöntés és karácsonyi csomag, de ha az egyház vezetésének arra is lesz ideje, energiája, indíttatása, hogy meglássa szervezési lehetőségeit és éljen azokkal, akkor még nagyobbat léphetünk előre!

Legyen áldás minden igyekezeten, amely igaz ünneplésre tanítja és segíti a lelkészeket, az értük felelősöket és a rájuk bízottakat!



MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT MEGJELENT

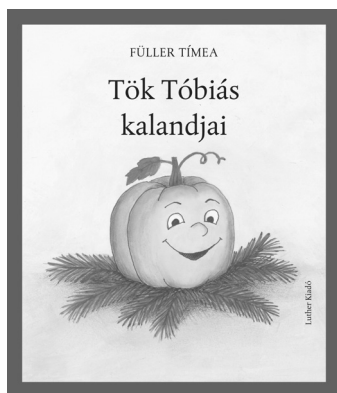


„Együtt az ország népével”

Evangelikusok 1956-ban

Az Evangelikus Országos Gyűjtemények kiadványa 1956-nak kíván emléket állítani, valamint azoknak az evangelikusoknak – lelkészeknek, egyetemi hallgatóknak, teherautósofőröknek, mérnököknek –, akik hittel vállalták a küzdelmet – mindenki a maga eszközeivel. A kötet bemutatja *Kinczler Gyulának* a forradalom idején készült felvételeit.

*Kiadja a Luther Kiadó, 136 oldal, 220x220 mm, kartonált
Ára: 1700 Ft*



FÜLLER TÍMEA

Tök Tóbiás kalandjai

Kicsoda Tök Tóbiás, és hogyan kerül az adventi koszorúra? Kik lesznek a barátai, és milyen kalandokban lesz része, mire elérkezik a szenteste? S ami talán a legfontosabb kérdés: ki mivel tudja leginkább az Urat szolgálni? Mindezekre választ ad *Füller Tímea* elbűvölően tanulságos és mulatságos története, amelyet *Jenes Katalin* bájos illusztrációi tesznek még élvezetesebbé kicsinyek és felnőttek számára egyaránt.

*Kiadja a Luther Kiadó, 32 oldal, 155x180 mm, irkafűzött
Ára: 960 Ft*



Egység és sokszínűség egyházunk liturgikus életében

*Kezünkben az új Liturgikus könyv**

És bement a templomba, és kezdte kiűzni az árusokat, és azt mondta nekik: meg van írva: Az én házam imádság háza, ti pedig rablók barlangjává tettétek. És tanított napoként a templomban. (Lk 19,45–47)

Emlékszem régi biciklitúráinkra. Éppen itt, az Őrség táján is tekertünk valamikor 25 évvel ezelőtt, napi 80-100 kilométeres átlagokat megtéve. S amikor beértünk egy-egy faluba, gyakran mellénk szegődtek a helyi biciklisták, és nagy lendülettel elhúztak mellettünk. Hiába, más tempóban halad, aki végighajt egy egész napot, mint az, aki csak rövid szakaszra kapcsolódik a versenybe.

Másként gondol a liturgiára az, aki végigjárja annak útjait, mint az, aki csak pillanatnyi sikerét akarja tapasztalni.

A LITURGIAI FORMÁK SZÜKSÉGESSÉGE

Karácsonykor az evangélium betört a világba. Az Ige testté lett. Az egyház, aki az evangéliumot ünnepli, a liturgiában éli meg a „testet öltést”. A liturgiában az evangélium látható formában jelenik meg. Ez a testet öltés azt is nyilvánvalóvá teszi, hogy Isten nemcsak az ember lelkét akarja megmenteni, hanem az egész embert, sőt a teremtett világot. Amit Jézus mond a samáriai asszonynak: Isten igazi imádói *Lélekben és igazságban imádják őt* (Jn 4,24), az valóban szétfeszíti, széttöri az ószövetségi istentisztelet kereteit, ahogyan az új bor a régi tömlőt, ezért az új bornak is van tömlője (Mt 9,17), az új istentiszteletnek is van formája. Elegendő csak az úrvacsora szerzési igéire gondolnunk. A mottóként idézett igében is megjelenik ez a kettősség: Jézus megtisztítja a templomot, ám a tiszta templomban naponként tanít. Tisztítsa meg Jézus liturgiánkat is azoktól a formáktól, amelyek gátolják az imádságot, az Atyával való találkozást, és adja meg nekünk, hogy jelenléte által az élő és éltető, igazi istentiszteletet ünnepelhessük!

Jézus feltámadása és megdicsőülése is aláhúzza a litur-

gia megformálódásának szükségességét. Az Atya nem lélekben támasztotta fel a Fiút, hanem testben. Nem formátlan spiritualitást teremtett, hanem lelki testben alakot adott neki. Jézust ebben a testben emelte magához. Ezért nem vétünk a Lélek ellen, sőt a Léleknek engedelmessé válnunk, amikor az evangélium ünneplését meghatározott formába öltöztetjük. Hiszen a Lélek a rend és a béke Istenének Lelke (1Kor 14,33a.40).

Nyilvánvalóan a liturgiai formák szükségszerűségét igazolja a társadalomtudomány is. Hiszen minden közösségnek a maga természetes módján alakulnak ki találkozási formái a kötött rendű iskolai órától kezdődően az egészen laza baráti társaságig.

A LITURGIAI KIFEJEZÉSEK TERÜLETEI

Jézus mindenfajta betegséget gyógyított. A vakot látóvá tette, a süketek hallani kezdtek. A béna járt, a sorvadt kezű újra emelte karját. Jézus mindenfajta betegséget gyógyított, hogy semmi ne álljon Isten népének útjában ahhoz, hogy őt dicsőítse. Hiszen ahhoz, hogy Isten jóságának sokféle jelét befogadhassuk, érzékelni tudjuk, minden érzékszervünkre szükségünk van. Ezért a liturgia is túlnő az értelem, a gondolkodás területén, és igyekszik az egész embert bevonni az ünneplésbe.

Az első, legfontosabb kifejezési terület nyilván a *verbális* terület. Ne csupán szóbeliséget, hanem igeiséget értünk alatta. Az ige megszólalása nélkül nincsen istentisztelet, nincs igehirdetés, bűnbocsánat. Igei kifejezés nélkül nem beszélhetünk Istennel való párbeszédéről. A verbalitás nem egy, nem csupán a legfontosabb, hanem nélkülözhetetlen területe a liturgiának.

A második terület a *vokális* kifejezés. Ide tartozik a beszéd, az ének és a csend is.

Az ének alatt ne csupán – és a liturgiáról beszélve elsősorban ne – a korálokra gondoljunk, hanem a liturgikus szövegek éneklésére. Ma ezt nehezen használhatónak találjuk, különösen azért, mert zenei kultúránk egészen eltér a templomi zene kultúrájától. Azért megszívlelendőnek

* Előadás a Vas megyei LMK részére, Órimagyarósd, 2006. október 17.

tartom a mellette szóló érveket is. Nevezetesen: az énekelt liturgia ősi örökségünk, jobban elősegíti a szöveg pontos megőrzését, nagyobb rendet biztosít a hangsúlyozásban, segíti a figyelem összpontosítását, és könnyebbé teszi a liturgikus szövegek együtt mondását.¹ A csend is a vokalitáshoz tartozik. Szerepe elsősorban a hallott ige feldolgozására irányul, elősegíti, hogy a közösen átélt istentisztelet személyes eseménnyé is váljék.²

A harmadik terület a *láthatóság*. Ennek fontossága nyilvánvalóan eltörpül az előző kettő mellett, mégsem mondhatjuk lényegtelennek. A láthatóság-megtapasztalhatóság szerepe elsősorban a szentségeknél tűnik ki. Amikor ezt a területet említjük, emlékezzünk arra, hogy Jézusról a Szentírás nemcsak azt mondja, hogy ő Isten Igéje, hanem azt is, hogy ő a láthatatlan Isten képe (Kol 1,15). Tehát a láthatóságot akkor éli meg helyesen az egyház, ha Krisztust láttatja, méghozzá azokban a jelekben, amelyeket ő bízott az egyházzal.

A negyedik terület pedig a *gesztusok, mozdulatok* területe. Tudom, hogy a mozdulatok – térdelés, keresztvetés, szolgálattelvők be- és kivonulása – könnyen válhatnak megszokássá, képmutatássá, mégsem szabad erre hivatkozva elvetnünk az Istennel való találkozásnak ezt a formáját. A testbeszéd nemcsak kifejezi gondolataink tartalmát, hanem segíti is a tartalom jobb megélését.³

A liturgia tehát általában ezzel a négyféle nyelvvel fejezi ki tartalmát.⁴ Szükséges megőriznünk ezekben a kifejezési formákban az értékrendet, ám ha mindet jól használjuk, gazdagodik istentiszteletünk, teljesebbé válik örömünk.

¹ Bizonyára önmagunkon is észrevettük, hogy míg az igehirdetésnél különösen is törekszünk az érthetőségre, sőt még a liturgia változó szövegénél is figyelünk rá, addig az állandó részeket könnyen elhadjuk, betétszövegekké válnak, mint a gyógyszerreklámok „kérdezze meg orvosát...” mondata. Ezáltal azonban ezek a mondatok valójában hitelességüket veszítik el. A liturgia éneklése segít elkerülni ezt a hibát.

² A templomban elhangzó mondatoknál figyelniünk kell arra, hogy a gondolat ne csak a hallgatók füléig, agyáig juthasson el, hanem a szívükig. Ehhez pedig időre van szükség. Talán nem véletlenül építettek régebben olyan visszhangos templomokat. A visszhang lecsengésének ideje szükséges ahhoz, hogy a liturgia veretes, tömény mondatait a gyülekezet magába fogadhassa.

³ Vigyáznunk kell azonban, hogy ezek a mozdulatok se hanyagok, se mesterkéltek ne legyenek. Mégis inkább az előbbtől óvni. Ugyanis amikor egy-egy mozdulatot használni kezdünk, az mindig nehézkesen indul, s csak később válhat természetessé. Ezért senkit ne tartson vissza ez a tanulási idő attól, hogy a számára fontossá vált gesztust használja! Biztos vagyok abban, hogy a gesztusok évszázados hagyománya sok áldást tartogat még számunkra.

⁴ Ezeket a kifejezőmódokon kívül használjuk még az érintést az áldásnál, a keresztelésnél, az olajjal megkenésnél (keresők istentisztelete), római és keleti testvéreink pedig az illatokat is, amelyek használata azonban ma még teljesen idegennek tűnik számunkra.

A LITURGIKUS KIFEJEZÉSEK SZABADSÁGA ÉS SZIGORA

Amikor ezt a gazdagságot, a liturgiának ezt a tárházát számba vesszük, akkor gondoljuk végig, vajon a kötött forma őrzi és fejezi-e ki az egyház istentiszteletét, vagy éppen a változó forma. Avagy változhat a forma, de a tartalom legyen pontosan meghatározott.

Az istentisztelet nem annyira az ember Isten iránti tiszteletének kifejezése – bár nyilván ez is megjelenik benne –, hanem sokkal inkább Isten teszi tiszteletét emberi közösségünkben, ő szolgál nekünk. Tehát az istentisztelet nem emberi igények kifejezésére, hanem Isten akaratára alapozódik, és nem az ember hívása, hanem Isten iránti engedelmessége formálja. Ezért a liturgia nem önkényes, hanem normához kötött.

A liturgia számára normát jelent a biblikus hűség. Az Újszövetség, amely sok liturgiai formát, de még inkább az apostoli tartalmat hordozza, segít a biblikus hűség megfogalmazásában. Elsősorban ApCsel 2,41kk-ra kell gondolnunk.

Jézus népe Jézus körül gyülekezik. Őt ünnepli, jelenlétét várja. Istentiszteleti életének döntő motívuma az apostoli tanítás, a kenyér megtörésén keresztül a meghalt és feltámadt Jézus Krisztussal való közösség, amely egymással is közösségbe von, az imádság és az elkötelezettség, a küldetés a közösségi életre. Ezek között a keretek között kell lefolynia az istentiszteletnek. Ebben a felsorolásban talán felfedezhető nemcsak ApCsel 2,41kk négy kifejezése, hanem az istentisztelet menete is az invokációtól a küldésig. A másik bibliai alap a négy evangélium. Mind a négynek – ahogyan az istentiszteletnek is – egyetlen csúcspontja van: Jézus halála és feltámadása. Ugyanígy az istentiszteletnek is a csúcspontja az úrvacsora. Mi, evangélikusok gyakran – és joggal – mondjuk, hogy van egy másik csúcspont is: az igehirdetés, ahogyan Máté evangéliumában a Hegyi beszéd. Azonban ne felejtjük, hogy az evangélium végkifejlete nélkül a Hegyi beszéd elvesztette volna hitelét. Ugyanígy az igehirdetést is az úrvacsora teszi értékessé.⁵ Tehát a biblikus hűség az alap. Enélkül a biblikusság nélkül nincsen keresztény istentisztelet.

A tradíció elfogadása a második norma. A tradíció őrzése hálaadás Istennek mindazért, amit a múltban adott az egyháznak. A tradíció elvetése nem felszabadulást jelent – mint ahogy *Douglass* könyvének egyik tételéből feltételezhetnénk –, hanem éppen veszteséget. Ugyanakkor jó értelemben használunk kell *Douglass* gondolatát: ne legyen

⁵ Fontosnak tartom Karl Barth megállapítását, aki a Skót hitvallásra hivatkozva vallja, hogy az istentisztelet Jézus parancsának megjelenítése. Jézus azt mondta: legyen egyház! Ez fejeződik ki a keresztségben, illetve a gyónásban. S Jézus azt parancsolja: maradjon egyház! Ez fejeződik ki az úrvacsorában. Ezért a gyónás és az úrvacsora az istentisztelet terét alkotják, ez a tér az egyedül hozzáillő. Az istentiszteletnek ezért a keresztség felől kell indulnia, és az úrvacsora felé kell tartania, vallja a református Barth *Istentisztelet és istentisztelet* című könyvében (Sylvester Rt., Budapest, é. n. 149. kk.).

számunkra béklyó a tradíció. A tradíciót ne tekintsük kész ékszernek, hanem alapanyagoknak, amelyből újabb és újabb ékszereket készíthetünk. Az antik doxológiákat nem archaizálva kell tovább adnunk, hanem újra kell fogalmaznunk azt, amit hordoznak. Szintén a tradíció elfogadásához tartozik, hogy az istentiszteletet a keresztény egység perspektívájában kell látnunk. Nem felekezeti liturgiát kell alkotnunk, hanem keresztény liturgiát, amely természetesen hordozza az „itt és most” szétszakadozottságát, mégis várja és kéri az egységet. Végül a tradícióhoz való ragaszkodás megóv az egyénieskedéstől és attól, hogy a lelkes önmagát valósítsa meg a liturgiában.

A harmadik norma – a múlt áldását követően – *a jövő*. Az istentisztelet valamiképpen Isten eljövendő országának előképe. Ezért minden istentisztelet csak abban nyeri el teljességét. Azonban nemcsak várja a jövőt, hanem hívja is, abban az értelemben, hogy az istentiszteleten a jövő jelen van. A nagy glória Isten dicsőségének teljességét hirdeti a gyülekezetnek, az úrvacsorában megízleljük az Atya eljövendő országának örömét.

S végül *negyedik normaként a jelenről is szóljunk*. A liturgiának figyelembe kell vennie, hol, kiknek a részvételével, milyen történelmi helyzetben zajlik az istentisztelet. A konfesszionális, nemzeti-kulturális, korbeli különbségek miatt a liturgiának nem lehet egyforma alakja.⁶

A LITURGIKUS FORMÁK FELTÉTELEI

Ha nem lehet egyforma két liturgia, ha annak megformálása a gyülekezet és élén a lelkész felelőssége, ha nem lehet azt mondanunk: itt a könyv, ezt olvasd fel, akkor foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel, milyen feltételeknek kell – az eddigieken túl – a liturgiának megfelelnie. (Ebben a részben olykor talán ismétlem magam.)

Az érthetőség. Szükséges, hogy a gyülekezet értse, mi folyik az istentiszteleten. Ezért szükséges a gyülekezet tanítása. Az elmúlt hetven évben uniformisba öltöztettük istentiszteleteinket. Így folytak, nem kellett érteni, csak megszokni. Amikor *Liturgikus könyvünk* az élő istentisztelet ünneplésére biztat, fontos, hogy a gyülekezet ismerje annak részeit, hogy az eltérő megfogalmazásokban is felismerje az ősi gondolatot.

Ezt a célt szolgálja az élő nyelvű liturgia. Nem is annyira a szavak hétköznapiságát tartom fontosnak – erre ké-

⁶ Ezért nem tartom szerencsésnek azokat a kifejezéseket, hogy „ez a szöveg nem változtatható”, hiszen ez nem veszi figyelembe az időiséget. Ehelyett célszerű pontosan rögzíteni, hogy milyen szempontokat figyelembe véve fogalmazódott meg a liturgia egy adott eleme. Példának okáért a tisztségi eskü szövegében utalás történik az elhívásra, az egyház egészének törvényességére, a gyülekezet építésére.

sőbb majd rávilágítok –, hanem az interpretációt.⁷ S az érthetőséghez tartozik a hallhatóság is. Létezik egyéni elcsendesedés, magánima. De az egyház imádságát nem motyoghatjuk (hókuszpókusz).⁸

A másik feltétel az *egyszerűség*. Ez nem keverendő össze az igénytelenséggel, a csupaszszággal. Az egyszerűség a koncentrációt segíti, hogy az istentisztelet lényegére figyelhessünk. Az egyszerűség nem ellenkezik a liturgia gazdagságával, ám ellenkezik a felhígulással. Az egyszerűség abban nyilvánul meg, hogy az istentisztelet minden eleme az úrvacsorára készít fel.

A liturgia harmadik feltétele a *szépség*. Itt megint meg kell jegyezni, hogy a feltételek nem felcserélhető sorrendben hangoztak el. A szépség csak az érthetőségen és az egyszerűségeken belül értelmezhető. Most kell szót ejtenem a szavak, megfogalmazások modernségéről. A liturgiának ugyanis fő célján kívül egyéb gyümölcsei is vannak: a liturgia felelős a jó ízlés alakításában, a művészetek fejlődéséért, tartalmának és eszközeinek alakításáért, a kulturális és nem utolsósorban a társadalmi élet formálásáért. Ezért válik fontos kritériummá az istentisztelet alakításánál a szépség.

Egység és sokszínűség egyházunk liturgikus életében – nem kétséges, hogy ezt adja meg az új *Liturgikus könyv*. Nemcsak a megszokott istentiszteleti formákat gazdagította az úgynevezett új liturgiával, és ezzel lehetőséget teremtett, hogy abból akár csak részleteket elfogadva gazdagítsuk istentiszteleteinket, hanem egészen új közösségi alkalmakra irányítja figyelmünket, amelyeket ki szabad használni, s amelyeknek tárházát szabad tovább gyarapítani. Áldott legyen Isten ezért az ajándékáért!

Felhasznált irodalom

- Allmen, Jean-Jacques von: *Célébrer le salut*. Labor et Fides – Cerf, Genève–Paris, 1984.
Barth, Karl: *Istenismeret és Istentisztelet*. Ford. Maller Kálmán. Sylvester Rt., Budapest, é. n.
Douglass, Klaus: *Az új reformáció*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2002.
Evangélikus istentisztelet – Liturgikus könyv. Luther Kiadó, Budapest, 2005.

⁷ Tudom, hogy álláspontom ezen a téren eltér a hagyományosan tanított liturgikus viselkedéstől. Úgy vélem ugyanis, hogy a liturgia bizonyos elemeit, így különösen is a köszöntés, a feloldozás, az elbocsátás és az áldás szavait nem mondhatjuk könyvből olvasva, hanem csak élő szavakkal, még akkor is, ha így fennáll a tévesztés és hibázás veszélye.

⁸ A magam részéről nem helyeslem például azt, amikor az úrvacsorában szolgálók egymás között kiszolgáltadják az úrvacsorát, miközben a gyülekezet az Agnus Deit énekli. A szolgálattelvők a gyülekezet tagjai; amikor a gyülekezet énekel, Krisztust magasztalja, akkor a szolgálattelvők is tegyék ezt vele együtt.

Szintén idetartozik, hogy nem helyeslem, amikor a Miatyánkot így vezetik be: „mondjuk el *együtt*”, hiszen az addigi imádságot is együtt mondták, még akkor is, ha a gyülekezet tagjai csak gondolatban követték azt.

Dietrich Bonhoeffer: Mózes halála

Az összesen 90 kétsorosból álló, öt részre osztott verset Bonhoeffer 1944 szeptemberében a berlin-tegeli börtönben írta, két példányban. Az egyiket szeptember 29-én elküldte *Eberhard Bethgének*, aki október 28-án, letartóztatása előtt más terhelő iratokkal együtt elégette. A másikat menyasszonyának, *Maria von Wedemeyernek* küldte, ezt terjesztették gépirással. Nem valószínű, hogy az egész a zosseneni akták felfedezése után keletkezett (egy Berlin melletti rejték helyen szeptember 22-én találták meg az ellenállók *Hans von Dohnányi* által összegyűjtött iratait, köztük Bonhoeffer leveleit). Ehhez a vers túl hosszú, legfeljebb a tisztázatok készülhetnek ezután. Az ellenállás 1938-ig visszamenő leleplezése után Bonhoeffernek is számolnia kellett a halálos ítélettel.

Mózes halálában – 5Móz 34 – a sajátját vetíti előre, mottóként a rész első versét idézi: *Az Úr megmutatta neki az egész földet*. A bibliai hagyománnyal a saját helyzetének megfelelően szabadon bánik: tudja, hogy amiképpen Mózes nem mehetett be az ígéret földjére, úgy ő sem lesz többé szabad ezen a földön. Idetartozik, hogy Mózes nem 5Móz 34, hanem a 90. zsoltár nevezi Isten emberének. A „nép”, amint Eberhard Bethge írja, nem csupán az egyházat, hanem egész Németországot szimbolizálja.

A vers 9-9 és 10-10 szótagú trocheikus, továbbá 10-10 és 11-11 szótagú jambikus rímes sorokból áll. Az alábbi fordításban közölt befejező rész, amely önmagában is szinte teljes képet ad, csak az első formára épül. Annál is inkább, mivel négy rímpár a költemény többi részében is megtalálható (77, 78, 79, 83). Az időmérték a mű ünnepélyességét, a halálnak a beteljesülés örömeire rátelepedő komorságát, a balladai hangulatot szinte az elviselhetetlenségig fokozza.¹

¹ Az itt közölt V. rész fordítását akkor határoztam el, amikor Martin Honnecker professzor „Bonhoeffer etikájának mai megközelítései” című vendégelőadásának végén felolvasta a vers egy részét (81–88.; az előadás szövegét lásd *Lelkipásztor*, 2006/8–9. 327–335. o. Ford. Orosz Gábor). Megköszönöm Zalán Tibor („szegről-végről” rokonom) segítségét. Ügyeltem arra, hogy a magyar időmértékes verselés (nagyon indokolt cezúráktól eltekintve) ragaszkodjék a szótagolás klasszikus szabályaihoz, akkor is, ha a németben ez nem (ilyen) következetes.

Vö. Jürgen Henkys: *Geheimnis der Freiheit. Die Gedichte Bonhoeffers aus der Haft. Biographie – Poesie – Theologie*. Gütersloher Verlagshaus, 2005. 226., 231. k., 234., 236., 240., 249. o.

MÓZES HALÁLA

(V., befejező rész, 77–90.)

- (77) Hegytetőn megállva messze néz
Mózes, látnok, életútja kész.
- (78) Megragadja Isten emberét
Ím, a föld, a szent, a hön remélt.
- (79) Ó, Uram, te műved, így ígérted,
Nincs tenálad árnya szószegésnek.
- (80) Nagy kegyelmed éltet és betölt,
Megfenyítsz dühödben és megölsz.
- (81) Hű nagy Úr, e hűtlen szolgálta
Tudja jól, örökre hű maradsz.
- (82) Már megértem én a büntetésre,
Vígý' aludni most halál ölébe.
- (83) Szent a föld, hol érik annyi tőke,
Majd csak ép hitű ihat belőle.
- (84) Kétkedő igyon keserveset,
Hittel érte hála jár neked.
- (85) Oly csodás, mikor megérzi híved:
A keserves ízt megédesíted.
- (86) Bár takarja testemet lepel,
Lássam azt, a nép hogy ünnepel!
- (87) Elmerülve végtelen valódban
Látom, ó, a nép szabad, hisz' ott van!
- (88) Büntető s feloldozó, te szent,
Úgy szerettem őket, Istenem!
- (89) Terhem oly sok, annyi szégyen ért,
Népem üdve kész, e sors elég.
- (90) Tarts, ne essem el, hol a botom,
Tégy a sírba, az lesz otthonom.

Évfordulók a Magyarországi Evangélikus Egyház történetében

2007

- január 4. Rudnay Gyula festőművész, felügyelő, †1957
15. Ordass Lajos püspök állami rehabilitálása, 1957
20. Kollonics Lipót esztergomi érsek, †1707
24. Vandrák András eperjesi tudós tanár, szül. 1807
- február 6. Túróczy Zoltán püspök budavári beiktatása, 1957
9. Caraffa eperjesi vértörvényszékének kezdete, 1687
9. Horthy Miklós kormányzó, †1957
19. Geduly Henrik tiszakerületi püspök, †1937
21. Bencsik József evangélikus népfőiskolás cipész, szül. 1917, kivégezték 1953-ban
- március 12. Gerhardt Pál énekköltő lelkész, szül. 1607
24. az Elnöki Tanács 1957:22. számú törvényerejű rendelete
- április 2. Kapi Béla dunántúli püspök, †1957
3. Luther ordinációja az erfurti dómban, 1507
3–10. rózsahegyzi zsinat, 1707
14. Liedemann Márton kolozsvári templomépítő lelkész, †1837
20. Vásonyi Márton vadosfai lelkész, pietista író, †1737
- május 9. Dietrich Buxtehude dán–német orgonista, zeneszerző, †1707
12. Stromp László pozsonyi egyháztörténész professzor, †1907
13. Mády Zoltán nyelvész, egyházkerületi felügyelő, †1977
17. Káldy Zoltán püspök-elnök, †1987
29. Tranovszky György énekszerző lelkész, †1637
30. ónodi országgyűlés, 1707
- június 17. Torkos András győri lelkész, pietista író, †1737
29. Andorka Rudolf akadémikus, zsinati elnök, †1997
- július 1. Fábri Gergely vadosfai, nemescsói lelkész, ének-és kátéíró, szül. 1707
1. Bárány György esperes, sárszentlőrinci lelkész, bibliafordító, †1757
31. a Pesti Egyház megalakulása, 1787
- augusztus 1. X. Pius kiadja „Ne temere” kezdetű dekrétumát, 1907
15–25. az LVSZ minneapoliszi nagygyűlése, 1957
- szeptember 24. Thököly Imre, szül. 1657
- október 9. Molnár János első pesti lelkész, esperes, szül. 1757
10. megjelenik Takács Elek lelkész írása: „A szociális kérdés és az evangélikus egyház”, 1907
11. Masznyik Endre pozsonyi teológiai tanár, szül. 1857
17. Podmaniczky Frigyes, iskolánk egykori diákja, szül. 1907
18. megalakul az Országos Evangélikus Tanáregyesület, 1907
31. Luther 95 tétele, 1517
- november 1. Raffay Sándor bányakerületi püspök, †1947
8. Dezséry László déli egyházkerületi püspök, †1977
12. Schedius Lajos professzor, a Pesti Egyház felügyelője, †1847
- december 1. az Elnöki Tanács rendelete a „törvényesség” helyreállításáról, 1957
11. Daxer György pozsonyi teológiai tanár, †1917
17. Lövei Balázs győri lelkész, szerkesztő, †1707

Összeállította: id. Fabiny Tibor

„Elvisz, elsegít engem a célhoz...”

In memoriam Roszík Mihály

Utolsó megjelent könyvének címével¹ emlékezünk csendben eltávozott lelkésztestvérünkre.

Isten vándora nagy utat járt be. Igaz ez akkor is, ha *életútját* gondoljuk végig. 1922-ben született Szarvason *Roszík Pál* és *Kiszél Zsuzsanna* szülők hetedik gyermekeként. A gondokkal küzdő nagy családban nem volt könnyű úgy dönteni, hogy tanulni szeretne. Elemi iskoláit és a gimnázium négy osztályát szülővárosában végezte el. Aztán bizony dolgoznia kellett, további tanulmányait magánúton végezte. 1943-ban érettségizett Aszódon. Maga mondta el, hogy napi 18 órát is dolgozott, és főnöke megengedte, hogy a pult mellett állva „szabadidejében” tanulhasson. 1943-ban jelentkezett a Pécsi Tudományegyetem Soproni Hittudományi Karára. Teológiai tanulmányait 1947-ben fejezte be, ekkor avatta őt társaival együtt lelkésszé *Ordass Lajos* püspök. Nagyszénáson és Budavárban volt segédlelkész, majd hitoktató Pilisen, és dolgozott az iszákosmentő misszióban is.

1952 októberétől helyettes lelkészként, 1953-tól megválasztott lelkészként végezte munkáját az alberti gyülekezetben. Élete végéig itt szolgált aktív és nyugdíjas lelkészként egyaránt. Nyugdíjba vonulásáig – néhány nap kivételével – szinte mindennap hirdette az ígét magyarul, és sokszor szlovák nyelven is. „Szolgálatának minden mozzanatát megörökítette 54 rendkívül precízen és részletességgel vezetett munkanaplójában” – hallottuk a temetésén. Ehhez hozzá lehet tenni, hogy a szolgálati naplója élete naplójának is tekinthető 1952-től 2006-ig, amelynek olvasása igen érdekes lehetne a fiatal lelkésznevezdeknek is.

A rábízott gyülekezet annyira szívéhez nőtt, hogy attól nyugdíjas korában sem tudott és nem is akart elszakadni. Élete végéig a szolgálat lázában égett. Így hívta el Ura 2006. november 9-én este szerettei köréből, amikor már igazán hazavágyott.

Nagy utat tett meg vándorútján *lelki értelemben* is. Valóságos családban nőtt fel, mégis 17 éves volt, amikor először figyelt fel valóban Isten igéjének hívására. Egy ifjúsági bibliaórán vett részt 1939-ben, amikor a lelkésszel még vitatkozott, de az ige szíven találta: *Örvendezz ifjúságodban, járj szíved útjaiban és szemed látásában, de megtudd, hogy mindezekért Isten téged ítéltre von.* Ettől kezdve lett a kereskedősegédből Isten megragadott vándora. Az ige térdre kényszerítette a szó szoros értelmében, s ettől

¹ A „Velem vándorol utamon Jézus” kezdetű ének különböző sorai adták az életét és szolgálatát megörökítő három könyv címeit.

fogva bizony sokszor térdelt Ura előtt csendben. Élete és szolgálata végéig elkísérte lelkészszentelési igéje is: *Valaki az eke szarvára veti kezét, és hátratekint, nem alkalmas az Isten országára.* Nemcsak ő ébredt fel, hanem az ébredés, az evangélizáció embere és szolgája is lett élete végéig. Az ébresztés és evangélizáció szolgálatát soha nem feledte és nem tagadta meg – akkor sem, amikor családi otthonokban hirdette az ígét, akkor sem, amikor temploma szószékén állt, akkor sem, amikor konferenciákon tett bizonyosságot vagy tartott előadást, de akkor sem, amikor ez hátránnyal járt. Ebben az ügyben Isten harcos angyalára, Mihályra emlékeztetett. Sokszor emlegettem neki tréfásan a régi, híres regény címét: „És Mihály harcolt”. Isten harcosa volt, aki konfliktusokat is vállalt. Ehhez az is hozzátartozik, hogy az újításokért küzdött a tradíciókhoz ragaszkodva.

A *gyermekek közti szolgálat* különösen szívügye volt. A vasárnapi iskolát rögtön szolgálata elején beindította. Újra meg újra összegyűjtötte az ifjúságot is, ami korábban nem volt könnyű. A szószék után az iskolában érezte magát a legjobban, amikor gyermekek között lehetett. A hittanórákat el nem hagyta volna soha. Tudott keményen fejelmezni is, de leginkább maga köré gyűjtötte a gyerekeket, és történeteivel lekötötte őket. Ezért használt ki minden eszközt a rendszerváltás után is, hogy a gyermekeknek szolgálhasson. 1992-ben az elsők között indított óvodát. Az 1993-ban egy osztállyal indított iskolát nyolcosztályossá fejlesztette. A modern tornaterem építése is különös öröme volt. Tudta és vallotta, hogy a felnőtteket is a gyermekeken keresztül lehet megragadni. Sok-sok karácsonyi és egyéb alkalmon szólaltatta meg gyülekezete gyermekeit.

De az *idősek* lelkésze és pásztorja is volt. Nem csak családi otthonaikban kereste fel őket. Életének és szolgálatának kiemelkedő fejezete a szeretetotthon fejlesztése volt. Őt lakóval és egy dolgozóval vette át az intézményt, építette és fejlesztette évtizedeken keresztül, míg végül három szép épületben ötven idős ember található meleg otthont, nyugalmat. Az otthon vezetését nyugdíjas éveiben sem tette le, és élete utolsó hónapjaiban is megtartotta a reggeli áhítatokat. Igazán csak Isten tudja, hány embert fogadott be szolgálata idejében az otthonba. Elsők között építettett gyülekezetében otthont vendégek számára is, élete végére ebből is több ház lett. Sok-sok konferencia zajlott le ezekben a vendégházakban.

Az építés embere volt. A gyülekezet templomát is sok-

szor újjtatta, szépítette. A lelkeszlakás is többszörösen átalakult.

1950-ben kérték házasságukra Isten áldását feleségével, *Glazewski Melittával*. Isten hat gyermekkel áldotta meg őket, igaz, Miklós fiuk elvesztése megsebesítette szívüket. A család egyre nagyobb lett.

Roszík Mihály mindig épített, tervezett, javított valamit a gyülekezetben. Így lett az albertyi gyülekezet épületkomplexuma az egyik legnagyobb egyházunkban. De nemcsak épületekben gondolkozott. A gyülekezetet is építeni akarta élete minden erejével. Az igehirdetés után legnagyobb szolgálatának a családlátogatást tartotta. Gyülekezetét évente végiglátogatta, ezenkívül minden ünnepi vagy szomorú alkalmon ott volt a családi otthonokban. „Egzisz-

tenciálisan lelkes volt” – mondta esperese a temetésén, egy barátja pedig úgy fogalmazott: „gyülekezetcentrikus lelkes” volt.

Ez az emlékezés nem laudáció. Voltak neki is hibái, vitatható lépései. De hogy „lobogott” és „harcolt” Isten ügyéért, ez vitathatatlan. S már csak egy szerény szó. Hűséges barát is volt. Tudott barátaihoz is kemény lenni, de meleg szívvel feloldódni is. Ezt a barátot is megköszöni most egy olyan barát, aki 37 éven át szomszédja is volt. „Ha én nem hívlak, te nem hívsz engem” – mondta utolsó telefonbeszélgetésünk alkalmával, három héttel halála előtt. S most, amikor hazament, tudjuk, hogy Isten kezében és szeretetében van, akiről énekelte: „Elvisz, elsegít engem a célhoz.”

Keveházi László

„Tűzzé teszem ígémet a szádban...”

*Jer 5,14**

Tudósok előrejelzése szerint melegszik földünk éghajlata, talán ez a szokatlan novemberi tavasz is ezt igazolja. Ugyanakkor sokak, sokunk tapasztalata szerint a kereszténység, legalábbis itt az öreg kontinensen, mintha inkább kihűlőfélben lenne. Vajon hová lett az első szeretet tüze, a Lélek, a lelkesedés lángja? Hazánkban is sokfelé csak langyos, fogyó gyülekezeteket, üresedő templomokat látunk. Attól tartok, egyházunk lelki hőfoka november 9-e óta tovább zuhant, hiszen az elmúlt csütörtök éjjel utolsót dobant *Roszík Mihály* lelkes testvérünk lángoló szíve.

A görög mitológia hőse, Prométheusz ellopja a tüzet az önző istenektől, hogy lehozza az embereknek. Alapigénk viszont arról üzen, hogy az élő Isten maga adja a tüzet, az élő és ható ígét szolgája szívébe és ajkára.

Az Úrtól ilyen módon tüzet kapott, tüzet fogott szolgatárstól kényszerülünk most búcsúzni. Akik jól ismertük Roszík Mihályt, gyakran tapasztalhattuk: tűz volt a szemében, a tekintetében, tűz a szavában, az igehirdetésében. Egy életem át mozgatta az a lángoló ige, amellyel ordinációja napján, 1947. szeptember 14-én, 59 évvel ezelőtt elindult a szarvasi Ótemplom oltárától: *Mert nem végeztem, hogy egyébről tudjak köztetek, mint Jézus Krisztusról, mégpedig mint megfeszítettről*. A kereszt evangéliumát hirdette közel hat évtizeden át. Legutoljára október 8-án, vasárnap reggel, amikor – már tört csontokkal – még egyszer elvégezte az istentiszteletet az általa alapított és épített szeretetotthonban. A csontjaiba rekesztett tűz még ott is, akkor is erősebb volt, mint az összetört csontok okozta fájdalom...

Ezt a tüzet nemcsak a szószék magasságából hirdette, hanem évről évre elvitte az albertyi családok otthonába is.

Tette ezt azokban a nehéz évtizedekben is, amikor ezért feljelentés és hatósági zaklatás volt a köszönet.

Ez a tűz vezette, amikor élve a rendszerváltás adta új lehetőségekkel, újabb és újabb építkezésekbe fogott: óvoda, iskola, vendégház, tornaterem... Amikor más már nyugdíjba készült, Roszík Mihály még tele volt tervekkel, kifogyhatatlan kreativitással és energiával.

16 évig lehettem szolgatársa az akkori Pest Megyei Egyházmegyében. Jól emlékszem szolgálataira, felszólalásaira a legkülönbözőbb gyülekezeti és egyházmegyei alkalmon. Magasfeszültségen izzó kolléga volt, szinte vibrált körülötte a levegő. Ez a feszültség néha konfliktusokat is gerjesztett. Minderről és a feszültségek oldódásáról megkapó őszinteséggel vall önéletrajzi írásaiban.

Lehet, hogy a benne lobogó láng néha meg is perzselte környezetét. Isten sokszínűvé formált minket. Az egyházban szükség van különböző vérmérsékletű, kegyességű, hőfokú kollégákra, akik jó esetben egymást kiegészítve békeességben megférnek egy csapatban. Nem lángolhat mindenki száz fokon... De jaj nekünk, jaj az egyháznak, jaj az egész világnak, ha kialszik bennünk a szikra, tűz, a Lélek lángja!

Élő reménységgel valljuk, hogy a láng, amelyet ő felülről kapott, nem lobbant el halálával. Ezt a reménységünket táplálja a halálát követő nap útmutatóbeli ígéje, amelyet ugyancsak olvashatunk a gyászjelentésen: *Igém, amelyeket szádba adtam, nem fogynak ki a szádból, utódod szájából és utódod utódatának a szájából*.

Roszík Mihály hite, szeretete, a felülről kapott láng tovább él családjában, drága, hűséges hitvesében, akinek áldozatos háttérszolgálatára nélkül soha nem valósulhatott volna meg ez a gazdag életpálya. Hisszük, tovább él gyermekeiben, azok családtagjaiban, az unokákban, rokonok-

* Igehirdetés Roszík Mihály temetésén. Albertyi, 2006. november 16.

ban és barátokban. Tovább él és ég az ő oly szeretett nagy lelki családjában, az alberti gyülekezetben. De hisszük, hogy ez a láng újra átjárhatja egész egyházunkat is. Hiszük: nem a lassú kihűlés, egy lelki jégkorszak felé tartunk, hanem Isten ébredést, megújulást készít, amelyért előrement testvérünk is annyit imádkozott és fáradozott.

Roszík Mihálynak megadatott, hogy a három megjelent könyvének címében szinte hitvallásként választott ének sorai a halál közelében is megtapasztalható valósággá váljanak. Szeretteitől tudom, akik mellette voltak a szege-di kórházban az utolsó szívdobbanásig, hogy Jézus vele vándorolt, gond és félelem nem érte el, és hisszük, hogy élő Ura és Megváltója elviszi, elsegíti őt a célhoz. Ahogy családja a gyászjelentés tömör hitvallásában megfogalmazta: „Átment e látható világból Isten örök országába.”

Legyen most az utolsó előtti szó Roszík Mihályé. Ezt Melitta lánya jegyezte föl, aki megkérdezte tőle a halálos ágyon, hogy mit szeretne. A távozni készülő családfő válasza, vallomása, ha úgy tetszik, testamentuma így hangzott: „Nagyon szeretek veletek lenni, de sokkal jobban szeretnék már hazaérni... Engedjete el! Isten nevében, a feltámadás reményében temessetek el!”

Ennek a kérésének engedelmeskedve, hálás szívvel adjuk át őt Isten irgalmas kezébe, és kísérvük ki a temetőbe a boldog feltámadás reménységében. Bízva, hogy az utolsó szó az élet Uráé lesz, aki Jézus Krisztusért elfogadja a hazatérő fáradt vándor égőáldozat-életét, és így köszönti: *Jól van, jó és hű szolgám... menj be urad ünnepi lakomájára.*

Gáncs Péter



HARMATI BÉLA LÁSZLÓ

Töredék

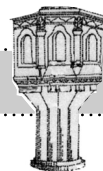
Csak egy vászonfoszlány, csak egy kis töredék, ennyi maradt a varsádi evangélikus gyülekezet régi, a türelmi rendelet idejéből származó oltárképéből. Az egykori oltárkép 95 százaléka megsemmisült, és a díszkereten kívül csak ez a kis vászondarabka maradt fenn az utókor számára. A régi iskolaépület egyik lomtárnak használt szobájában bukkantunk rá a képkeretre és az egyik polcon megmaradt poros textildarabkára. Egykor az utolsó vacsorát ábrázolta Krisztussal és a tizenkét tanítvánnyal. Elébe generációk és nemzedékek egész sora járult úrvacsorát venni.

Elmúltak. Elmúlt a gyülekezet többsége, és elpusztult magának az oltárképnek a nagy része is. Csak egy darabkája maradt meg, az a darab, amelyen Krisztus látható. Akár

korunk szimbóluma is lehetne ez az oltárkép. Mai felfordult világunkban már szinte semmi sincs a helyén. „Mindен egész eltörött”, ahogy *Németh Lajos*, egykori professzorom idézgette. De nekünk, keresztényeknek van egy reménységünk, Krisztus. Ha őt meg tudjuk őrizni, akkor arra is van reménységünk, hogy egykor majd az „egészet” is helyre lehet állítani. Az oltárképtöredéket konzerválták,

és a képkeretet is restaurálták. A Krisztust ábrázoló töredék is visszakerült egykori helyére, de csak egy üres vászonfelületre helyezve. Emlékeztessen ez a kép mindenkit az elmúláson és a pusztulásra: *solus Christus.*





ÚJÉV

• 1Móz 17,1–8

Mária és József – a gyermek születésének nyolcadnapján – az előírásoknak megfelelően felviszik Jézust a templomba, ahol az ábrahám szövétség rendje szerint elvégzik rajta a körülmetélést. Igénk éppen ennek az engedelmesen követett rítusnak, az eredetileg Ábrahámmal kötött szövétségnek a történetét mondja el, amelynek a közvetlen folytatása Bibliánkban a körülmetélésnek mint jelnek a bevezetése az ősatyák és utódaik életében. Figyelmünk így ezen a Jézus-ünnepen kétfelé irányul: egyfelől az Ábrahámmal történetekre, másfelől arra, hogy mivel egészült ki mindez Jézus bemutatásakor a jeruzsálemi templomban.

Szövétség Ábrahámmal

Az Ábrahám életében bekövetkezett fordulat csúcspontját jelenti a szövétségkötés. Aki az Úr szavára elhagyta családját, népét és lakóhelyét, és engedelmesen útra kelt az ismeretlenbe, most újra felhívást kap: vándorolj énelőttem fenntartások nélkül! A két jelenet hangulata is hasonló, hiszen mindkét esetben csupán Isten szólal meg, Ábrahám elfogadó válasza pedig cselekedeteiben lesz nyilvánvaló: előbb útnak indulásában, most pedig arcra borulásában. Nem gondolhatjuk azonban, hogy mindez egyszerű ismétlés, hiszen időközben alaposan megváltozott a helyzet. Ábrahám ekkor már 99 éves, emberi ésszel mérve több benne az emlékezés, mint a folytatás lehetősége. Hittel átvándorolt életútján megküzdött az Úr akaratával, csupán gyermektelen házasságában „hibázott” az Úr terve. Amikor Isten megismétli egykori ígéretét az utódok megszámlálhatatlan sokaságáról, az egészen másként cseng a már elagott Ábrahám fülében.

Ez a szövétségkötés az Ábrahámról szóló bibliai elbeszélés szempontjából is tetőpont, minden korábbi ebben foglalható össze, s minden esemény ezt bontakoztatja ki ezután. Isten több mozzanatban teszi világossá, hogy

most az emberiséggel korábban kötött szövést meghaladó lépésre szánta el magát. Bemutatkozásával – én vagyok a mindenható Isten – újat, a vándorlás helyétől (és idejétől is) függetlenül érvényes kinyilatkoztatást tesz önmagáról Ábrahámnak. A szövést és a *sokasodjatok és szaporodjatok* áldása most személyesen neki és utódainak szól, ami nemcsak korábbi ígéreteinek a megerősítése, hanem egy ez idáig ismeretlen, személyes én-te viszony megteremtése is Isten és ember között. A megváltozott kapcsolat jele egyben az új névadás, „atyám magasztos” helyett „sok nép atyjaként” emlegetik majd Ábrahámot. Mindez kizárólag Isten ajándéka, Ábrahám még hozzászólni sem tud. Ugyanígy ajándék az utódok fennmaradása, királyi dicsősége, akár csak a Kánaánra vonatkozó ígéret, amely az utódok megpróbáltatásai idején ad majd mérhetetlen vigasztalást és erőt a megmaradáshoz. *Istenük lesznek* – ennek jeleként rendeli el az Úr a körülmetélést.

Ábrahám szövéstége és Jézus

Ábrahám és Jézus történetének összekapcsolása nem őszövéstégi textusunkból következik, mert abból Jézusra, a Messiásra vonatkoztatható konkrét utalás nem olvasható ki. A kapcsolatot az ünnep teremti meg, amelyen Jézus körülmetélésének napjára emlékezünk.

Előlép egy másik idős ember a jeruzsálemi templomban, az agg Simeon, s ugyanazzal a megrendült hódolattal találkozik az élő Istennel, mint egykor a 99 éves ősatya. Ábrahám utódai közül – engedelmesen betöltve ezt a törvényt is – megszületett az Üdvösség a népek világosságára és Izrael dicsőségére. Isten azzal tetőzte be az Ábrahámmal kötött szövést, hogy utódai közül született meg a mindenség Királya is. Az ő névadása – Jézus, a Szabadító – viszont már új szövést vezet be, s ahogyan az Ábrahám szövéstegében kapott kinyilatkoztatás meghaladta a megelőzőt, úgy most a Jézus Krisztusban testté lett Ige is minden korábbinál világosabban, a maga teljességében bontakoztatja ki Isten egész világot átfogó önközlését.

Mindehhez érdemes fellapoznunk János evangéliumát

(8,30–59), ahol egynémely megbotránkozó zsidóval vitatkozva maga Jézus nyilatkozik – szinte bensőséges hangnemben – arról, hogy mi teszi és jellemzi valójában Ábrahám utódait. Végső kicsengésében arra utal vissza, hogy az ábrahámi szövetség nem válhat formális hivatkozássá – *az én Atyám..., akiről ti azt mondjátok, hogy a ti Istenetek, pedig nem ismeritek őt (54kk)* –, hanem éppenséggel ő ismeri, s ezért *Ábrahám, a ti atyátok ujjongott azon, hogy megláthatja az én napomat*. Jézus megjelenése azonban felül is múlja annak a szövetségnek az istenkapcsolatát, mert *mielőtt Ábrahám lett volna: én vagyok!*

Igehirdetés: a szövetség ereje

Szövet: egymásba fonódó szálak, amelyek erősebbé válnak egymástól, megőrzik a beléjük bugyolált értéket és védelmet nyújtanak kívülről. Az ember belülről fakadóan szövetséget és szövetségeket keres az élet kibontakoztatására, megőrzésére, megvédelmezésére – családban, házasságban, barátok között, társadalomban és gyülekezetben. Az emberi szövetség alapja legalább a közös minimum, s minél több a közös, annál értékesebb a közösség. Ezért drámai mindig a szakadás, a szétszakítottság. Mivel önmagunkba ütközve egyre kevésbé találjuk a közös minimumot, szétfoslóban van mindennapi életünk szövege. De Isten éppen ott akar szövetséget kínálni nekünk, ahol beszélni sem lehet közös minimumról: közöttünk és önmaga között.

Az élet megpróbálja a szövetség erejét

Isten úgy mutatkozik be Ábrahámnak, hogy ő az Úr mindenek felett. Ábrahámnak ez legalább annyira meghökkenítő, mint ma nekünk, hiszen az Úr parancsát követve, helyi istenségek területein keresztülvándorolva inkább arra számíthatott, hogy – egy földi léptékben reálisabb program szerint – az ő Istene is lépésről lépésre arat majd egyre kiterjedőbb győzelmet a többi, kisebb-nagyobb istenség és hatalmi tényező felett. Ezzel szemben a Mindenható bemutatkozását hallja, aki úr tér és idő felett, azaz minden emberi korlát nélkül. Ezért nem azon fordul meg a jövő, hogy az ember mit teremthet meg vagy kaparhat össze önmagának, sőt nem is azon, hogy elvergődhet-e a közös minimumig Isten felé mindennapi, küzdelmes élete során. Hiszen a felszólítás odaadó vándorlásra (életútra) hív, amelynek során mindig nyitva áll a lehetőség, hogy Ábrahám és a következő nemzedékek sora számára az életkörülmények radikálisan megváltozzanak. A szövetség ereje abban áll, hogy Isten nincsen alávétve az embereket fogva tartó körülményeknek, hanem lehetősége van a gyarapításra számban és áldásban egyaránt. Ahogyan tehát a nép életében örök lehetőség a létbizonytalanság, úgy a Mindenható lehetőségei viszont örökké meghaladják az átláthatatlan emberi korlátokat.

Isten megpróbálja a szövetség erejét

Az Ábrahámmal való szövetség megkötésének története teszi igazán világossá, hogy az kizárólag Isten ajándéka. Ábrahám egyszerűen nincs abban a helyzetben, hogy érdemben hozzászóljon, csak leborulásával mondhat áment az Úr akaratára. A szövetség tartalma – mivel a felek nincsenek egyenlő helyzetben – nem alku tárgya, az Ábrahámnak szóló szédítő ígéretek teljes valóságát csak Isten láthatja át. A szövetség mégsem lehetett egyoldalú, a másik oldalon álló ember belépése éppen az arca borulásban kifejeződő hit, hála és készség, hogy életében Isten mindenhatóságára alapoz, ami éppen a vele elevenen ápoló kapcsolat útján lesz kölcsönössé. A körülmetélés erre emlékeztet majd jelként a nemzedékek egymásutánjában, de formális rítusával nem állhat a személyes hit helyére. Ahogyan Jézus körül is látjuk: sokan várták „Ábrahám utódaiként”, a külső jelet magukon hordozva az Istennel kötött szövetség kiteljesedését, de talán csak az agg Simon szinte magányos hódolata emlékeztet igazán Ábrahám lelkületére. Isten mindenkor megpróbálja a szövetség külső jelét magukon hordozókban annak belső erejét.

Isten kiteljesíti a szövetség erejét

Ábrahám szövetsége tartalmában, istenismeretében és személyességében is messze felülmúlta a Nóéval kötöttet. Amikor viszont azt olvassuk, hogy Jézus körülmetélkedésével betöltötte az ábrahámi szövetség előírásait, akkor arról is szólnunk kell, hogy ő általa Isten kiteljesítette azt az új szövetségben. Míg Ábrahám ígérete Kánaán földjére és saját leszármazottaira vonatkozott, addig Jézusé az Isten örök országára és minden emberre kiterjed. Jézusban a mindenható Isten nem csupán bemutatkozott, de egy lett közülünk, ezért pedig – Luther szavával élve – mi is Krisztussá lehetünk Isten szemében és egymás számára. Ezért ujjongott maga Ábrahám is, amikor megláthatta Krisztus napját (Jn 8,56).

Korányi András

.

Tallózó

„Az Úr előtt járni azt jelenti, életünket, cselekvéseinket Isten szeme előtt tudni. (...) Amit pedig Isten magáról ígér, az a szövetségbe vonás kegyelmi tette és a már többször hangoztatott kijelentés Ábrahám utódainak az elszaporodásáról. (...) Míg Ábrám önmagában dicsőséges, kiváló személy, addig Ábrahám az utódok nagy sokaságát képviseli.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Egy elpusztíthatatlan nép csak hit által foganhatott (Zsid 11,11k), úgy, hogy ami már elhalt, a feltámadás erejének az életnedvekig ható csodájával áldatik meg.

Egyház sem lenne már régen, ha az üdvözítő Jézus Krisztus nem a Szentlélektől fogantatott volna (...).” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd.* Kálvin Kiadó)

„(...) arra a tárgyra nézve legyen tökéletes, amelyet Isten szíve elé tűzött: hogy Ábrahám minden reménysége és várakozása teljesen és osztatlanul a Mindenható Istenben összpontosuljon. (...) Az Isten előtt járás alatt azt értem, ha semmi sincs szívem előtt, csak maga Isten.” (C. H. Mackintosh: *Elmélkedések Mózes 1–5. könyvéről*. Evangéliumi Kiadó)

„Isten kijelentése és megtapasztalása nélkül lehetetlen előtte járni. (...) mielőtt Isten Ábrámmal megkötötte szövetségét, előbb kijelentette magát neki. Isteni kijelentés nélkül minden szövetségekötés csak holt betű maradna. (...) Isten eddig senkinek sem mondta, hogy Istene akar lenni. Ez az első eset a Bibliában (...)” (Martin Schacke: *Ábrahám találkozik Istennel*. Evangéliumi Kiadó)

„(...) ő maga akarta a saját erejével megvalósítani azt, amit hittel kellett volna Isten ajándékként elfogadni: a gyermekáldást. Vagyis nem hitt igazán abban, hogy Isten mindenható, és még ilyen késő vénségében is beteljesítheti a neki adott ígéretet (...). Türelmetlenségében elsiette azt, amit hitben ki kellett volna várnia. (...) ama végzetes cselekedete után, amit nem Isten parancsára, sőt annak ellenére vitt véghez, tizenhárom esztendő hallgatás következett. Tizenhárom évig nem szólt hozzá az Úr! (...) Ismered azt az állapotot, amikor az Isten hallgat?! Rettentés ám ez egy hívő ember számára!” (Joó Sándor: *Hitben járni*. Ajtony Artúr)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(Isten ígéretéről – is igaz)

„Amit hiszek, azt látom.”

Arthur Bloch (1947–) amerikai szerkesztő:
Murphy törvénykönyve

(Ekkor Ábrám arcra borult...)

„Ahová az értelem nem hatol be, az érzés eljut.”

Szent Bonaventura (1221–1274) ferences rendfőnök:
Hexaemeron

VERS

(Újévre: Mert Istened leszek, és utódaidnak is.)

Füst Milán: *Kántorböjt*

Uram, ez az éved is de furcsa!

Úgy látszik, rosszul böjtölünk. Az évszakok

Zordak: – nap, a hold s a Merkúriusz

Tán rosszul bolyg a híg világi ürbe? – Kérünk,

Add meg a mi boldogságunk' is, hogy énekünket

Szelíd ősszel, a sárga és szelíd lomb alatt,

A hús fasorban, üres templomból messzire hallják

A sétáló uraságok!

És áldd meg a mi idős anyánkat is! csúnya őszön
Oly bús-borús a lelkem: halálát beszéli szüntelen...

Tekintsd a jó anyót, ki türelmesen vár a padba' –

Ájtatos szegényke! s lelke csüng a fia énekén!

Áldd meg a gyülekezet népét gabonával, fordúljon a kedved,

Adj jó évszakokat, s meglásd, a harangozó is

Boldogan kongatja majd a messzeségbe sovárgó,

Éneklő harangot!

És büszke lesz szegény, hogy lám Urunk hívó szavától,

– mely Tiéd,

A tiszta ég alatt hogy visszhangzik a messzeség!

VÍZKERESZT ÜNNEPE

• Mt 2, 1–12

A textus

Az alapige mindannyiunk számára nagyon jól ismert. *Ulrich Luz* szerint nem kérdez a történeti valószínűség törvényeire, hanem röviden és józanul elmondott legenda.¹ A három napkeleti bölcs (μάγοι) ugyan nem király, a „háromkirályok” elnevezés is csak az ajándékok számából következett a számukra, de a mondanivalót ez nem igazán befolyásolja. A bölcsök „Heródes napjaiban” (Kr. e. 37–4) jöttek, az evangélista – ugyanúgy, mint 1,20-nál – „Íme” (ἰδοὺ) felkiáltással vezeti be a történetet, jelezvén, hogy valami fontos következik. A zsidók „újszülött” királyt keresik, ez a megjelölés azonban félreérthető, már csak a 16. vers miatt is, hiszen Heródes nem a fél- és nem az egy-, hanem a kétévesnél fiatalabb gyermekeket ölette meg. Azért jöttek, hogy imádják, azaz leboruljanak előtte, homlokukkal a földet érintve. Az edómi Heródes, aki betegesen féltékeny volt minden elképzelhető trónkövetelőre, összehívta a főtanácsot, tagjai Mik 5,1 alapján, amelyet Mt a LXX alapján szabadon idéz, Betlehemet jelölték meg. A király erre titokban hívatta a bölcsüket, és a tőle megszokott álnoksággal kérte tőlük, hogy számoljanak be látogatásukról, hogy majd ő is hódoljon. A τότε (azután, mindjárt, 7. v.) Máté kedvenc kifejezése, 90-szer fordul elő nála. A 1. és a 9. vers „ímé”-je a 10.-ben nagy örömben (χαράν μεγάλην) torkollik. A 11. vers szerint látták a gyermeket anyjával, Máriával. Józsefet az evangélista nem említi. Lehet, hogy itt egyszerűen nem tartotta fontosnak, noha a 13. versben az angyal álmában figyelmezteti. Máté a Megváltót mindannyiszor „gyermekként” (παιδία) említi, míg Lukács „csecsemőként”, „újszülöttként” (βρέφος). Ebből is arra következtethetünk, hogy a pásztorok

¹ Ulrich Luz: *Das evangelium nach Matthäus*. 1. Mt 1–7. 2te Aufl. Benzinger-Neukirchener, 1989. /Evangélish-Katholischer Kommentar zum NT/ 111–124. o. (113. o.)

és a bölcsek látogatása között bizonyos időnek kellett eltelnie, legfeljebb ennek hossza lehet vita tárgya.

Az ajándékoknak az egyházatyák szimbolikus jelentőséget tulajdonítottak: az arany a királynak jár, a tömjén a valóságos Istennek, a keserű mirha pedig a kereszthalál elszenvedőjének. Bár az evangélista nem fűz hozzájuk magyarázatot, minden bizonnyal egyetértene az egyházatyákéval. Erre majd visszatérünk.²

A betlehemi csillag

A csillag kérdése elképzelhetetlenül izgalmas. A legegyszerűbb lenne azzal elintézni, hogy minden nagy vallásalapító születését csodás jelenségek kísérték, amelyeket persze utólag képzeltek hozzá. A csillag azonban túl hangsúlyos a történetben ahhoz, hogy ennyivel megelégedhetnénk. Ma a leginkább elfogadott magyarázat – Kepler nyomán – a Jupiter és a Szaturnusz együttállása a Halak csillagképében, amely 743 évenként ismétlődik, és elég feltűnő.³ 1603 decemberében volt megfigyelhető a Jupiter és a Szaturnusz együttállása a Skorpió csillagképében. A következő év szeptemberében a Mars társult a kettőhöz, és október 10-én egy új csillag jelent meg a Kígyótartó (Ophiuchus) csillagkép lábánál, közvetlenül a Jupiter és a Mars mellett, nem messze onnan, ahol az előző évben a nagy együttállás látható volt. Kepler egy szupernovát fedezett fel, és ok-okozati összefüggésbe hozta a konjunkcióval, ami persze lehetetlen. A betlehemi csillagot is hasonlóan képzelte el.

Werner Papke orientalista, tudomány- és vallástörténész ezt gondolja tovább; kutatásait a többségi tudomány nem fogadja el, azon az alapon, hogy ebből az időből nincs ilyen jelenségről szóló feljegyzés.⁴

Máté persze egyetlen ἀστὴρ-ről beszél. A Jupiter és a Szaturnusz a konjunkciókor is megkülönböztethető volt. Luz szerint is megkülönböztették az ἀστὴρ-t és az ἄστρον-t (égitestek csoportja). Történetisége ellen szólna, hogy Lukács nem említi hasonlót. Az ókorban is megkülönböztették a πλανητες-t és az ἀστέρεις-t. Ignatius az Efezusi levélben is egy csillagról ír (19).⁵ Később is vannak tudósítások szupernovákról.

A csillagot ἐν τῇ ἀνατολῇ látták, amely „feljövőben”-nek fordítandó, nem „keleten”-nek. A csillag „vezette őket”, nem pedig „előttük ment” – ez utóbbi csillagászati-

lag amúgy is lehetetlen. Ezt Lukács is megerősíti indirekt módon: *Meglátogatott minket a felkelő fény a magasságból...* (ἀνατολή 1,76–79). Papke szerint az időpont sem lehet Kr. e. 7, hanem több okból Kr. e. 2. Briliáns fejtegetéseit főleg azért nem fogadják el, mert más korabeli források nem erősítik meg egyértelműen, ugyanígy a szupernova-robbanás nyomait sem tartják meggyőzőnek.

A szószék felé

Az exkurzus után hadd ajánljam Balikó Zoltánnak a *Tükkörképben* megjelent igehirdetését, amelyben igen szemléletes áttekintést ad a kortörténeti háttérrel (55–58. o.). Személyes vallomásként pedig hadd mondjam el: nem túl sok gyerekbibliai kör konkrét tanulságára emlékszem Csenegődről. Arra azonban igen, hogy édesanyám többször is tanította ezt a történetet, és a végén mindig megkérdezte és megválaszolta: „Milyen ajándékot vihetünk ma Jézusnak? – A mi imádkozó és szerető szívünket.” Szép (legszébb?) karácsonyi énekünk is erről szól: „...A szívem, lelkem, életem, / Ó, fogadd tőlem kedvesen...” A bölcsek is persze mindenekelőtt a szívüket vitték, és a háromféle értékes ajándék az ő szívbéli hódolatuk kifejezése volt. Gondoljuk tehát tovább az ajándékozást.

Először Lutherrel: „...e kegyes emberek nem hagyják el-tántorítani magukat. Szilárdan kitartanak amellett, amit Mikeástól hallottak, s amit a csillag mutatott. Ezért nem tekintvén szegény nyomorult állapotát, leborulnak a gyermek előtt, imádják, s kincseiket kitarják. Kivette hát magunkból minden botránkozást, a bölcsekkel együtt tegyünk hitet róla a világ előtt, s szívből keresve Megváltónkként imádjuk. Úgyszintén pénzünkkel és javainkkal is azon legyünk, hogy országa, melyet az ördög s világ ügyis annyiféleképpen gátol és elnyomni igyekszik, terjedjen és gyarapodjék.”⁶

Másodszor Papinivel: „Ajándékul hozzák Jézusnak azt az aranyat, amelyet ő majd lábbal tapos; nem azért ajánlják fel, mert Máriának, szegénynek, talán szüksége lehetne rá az úton, hanem azért, hogy – még mielőtt az ideje eljött volna – megfogadják az evangélium tanácsát: add el mindenedet, amid van, és oszd ki a szegények között. Nem azért ajánlják fel a tömjént, hogy eloszlassák az istálló bűzét, hanem azért, mert szertartásaik megszűnőfélben vannak, s nem lesz többé szükségük füstölőkre s illatokra oltáraiknál. Felajánlják a mirhát, ami a holtak bebalzsamozására szolgál, mert tudják, hogy ez a Gyermeke fiatalon hal meg, s Anyjának, aki most mosolyog, szüksége lesz a kenetekre, hogy a holttestet bebalzsamozza.”⁷

² Vö. i. m., valamint Fritz Rienecker: *Das Evangelium nach Matthäus*. 2te Aufl. Brockhaus, 1984. /Wuppertaler Studienbibel./ 19–24. o.

³ Akit közelebbről érdekel, tanulmányozhatja Ponori Thewrewk Aurél idevonatkozó munkásságát, és a kérdés jó összefoglalását találja a www.origo.hu/tudomany/tarsadalom/20011221abetlehemi.html címen. Ponori Thewrewk Aurél: *Csillagok a Bibliában*. Tertia, 1993. 294. kk.

⁴ Werner Papke: *Das Zeichen des Messias. Ein wissenschaftler identifiziert den Stern von Bethlehem*. CLV, 1995. 25. kk., 29. kk., 78. k., 88. k., 100. kk.

⁵ *Apostoli atyák*. Szent István Társulat, Budapest, 1980. /Ókeresztény írók 3./ 174. o.

⁶ *Jer, örvendjünk, keresztyének! Luther írásaiból mindennapi áhitatra*. Ford. Szabó József. Harangszó, 1944. 51. o.

⁷ Giovanni Papini: *Krisztus története*. Ford. Révay József. Athenaeum, é. n. 35. k.

A szószéken nem kell hosszasan fejtegetnünk a kortörténeti hátteret. A betlehemi csillagról sem kell hosszasan beszélnünk, bár ezzel kapcsolatban azon mindenképpen el kell gondolkodnunk, hogy mi (lehetett) az *igazán isteni* eljárás. Amin viszont el kell gondolkodnunk, és amit nem csak fejtegetnünk kell, az az ajándékozás. Ajándékozás? Igen, de mi az ajándék és ki az ajándékozó? Negyedikként (akárhányadikként) az igehirdető is letérdel, homlokával érintve a földet, hálát adva a Megváltóért, a bűn és a halál legyőzésének ajándékáért. Nyomában pedig az igehallgatók is.

Szentpétery Péter

.....

Tallózó

„Az ajándékok szent Irenaeus magyarázata szerint a királynak, Istennek és a keresztfán szenvedő embernek szólnak.” (A *Szent István Társulati Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Vajon meghajol-e a mi bölcsességünk is az isteni kereszténység előtt, és nem ütközik-e meg annak látszólagos csekélységén, szegénységén és gyermekdedségén?” (Káldi *Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„»Nagy Heródes« (...) szerette volna magára vonatkoztatni a messiási ígéretek, így különösen élete vége felé egyre féltékenyebb volt mindenkire, akitől ezt az igényét féltette.” (Jubileumi kommentár. *BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Az isteni »jel« is csak akkor juttat célba, ha társul hozzá az isteni »szó«, ami esetünkben Mikeás próféciája arról, hogy »hol kell a Krisztusnak megszületnie« (...). Mai mondanivalóját abban látom, hogy a »jel« fontos tényező az isteni üzenet hozzánk érkezésében és appercipiálásában, de önmagában nem elég. Csak Jézus »környékére« visz, nem pedig »Jézushoz«! (...) A megkérdezett írástudók adják meg a pontos információt. (...) A bölcsék (...) *hosszú utat tettek meg*. Nekünk sem szabad elfáradnunk Jézus keresésében! Az út hozzá ma sem rövidebb, mint régen volt.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Érdekes, hogy Heródes összekapcsolta a megszületett zsidók királyát (2. vers) Krisztussal, a Messiással. (...) Lehetséges, hogy a csillag, amelyet a bölcsék láttak, és ami elvezette őket egy konkrét házhoz, Isten dicsőséges jelenléte volt (...), amely Izrael fiait vezette 40 éven át a pusztában, mint tűz és felhőoszlop?” (A *Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Ézsaiás (...) csak az aranyat és a tömjént említette (...). Mert Ézsaiás Krisztus második hatalomban és nagy dicsőségben történő eljövételéről beszélt. (...) aki őszinte szívvel találkozik Krisztussal, nem tér vissza ugyanazon az úton. Az igazi találkozás egész életét átformálja.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„(...) a törvényhez hű zsidóság gyűlölte élete végéig, nemcsak azért, mivel idegen származású volt, hanem még inkább azért, mivel ravaszsággal és kegyetlenséggel elnyomta a messiási reményt.” (Karner Károly: *Máté evangéliuma*. Keresztyén Igazság)

.....

Illusztráció

MEDITÁCIÓ

Rónay György: *A Gyermekek és a királyok*

„Megszületik Betlehemben a Gyermekek, szegényesen, »istállóban«... Az lenne a természetes, ha egy ilyen szerény, már-már nyomorúságos születés minden különösebb föltűnés nélkül menne végbe. Egy ínséges szájjal és egy aggodó emberpárral több van a földön, ennyi az egész, ebben igazán nincs semmi rendkívüli ezen az ínséggel és aggodalmakkal megvert földön...

Nem is az üstökös a rendkívüli ebben a születésben. Sokkal rendkívülibb a királyoknak az az izgatott nyüzsgése, ami a jászol körül az Újszülött első gögicselésére megindul...

...a Háromkirályok sokkal inkább viselkednek csillag néző tudósokhoz illő naivsággal, mint uralkodókra jellemző diplomáciával. Képzeltet-e nagyobb oktalanság, mint egy újszülött király felől annál az öreg, beteg, féltékeny, hírhedten zsarnok királynál érdeklődni, aki még a saját fiát sem kímélte...?

»Hol van a zsidók királya? – kérdezték ettől a vérszomjas és hisztériás fejedelemtől. – Láttuk csillagát napkeleten és eljöttünk, hogy hódoljunk neki.« Neki, a csecsemőnek, és nem Neked, a nagy Heródesnek! Tulajdonképpen csodálnunk kell, hogy nem torolta meg azonnal ezt a fölségsértést...

Máris négy király sűrög-forog a kisdud körül: a három mágus valóságosan; s egy negyedik, az igazán veszedelmes gondolatban, pár óra járásnyira onnét, ingatag uralmát féltve és a bosszú módozatain tűnődve...

»Kiáltás hangzik Rámában«, századokon átható jajgatás: Heródest Rákel sírása kíséri a sírba.

A Gyermekek, akiért »királyok« keltek útra Napkeletről, és király kelt vérszomjas haragra Jeruzsálemben, most alamerül ebbe a názareti névtelenségbe. Az »újszülött király« mindenféle királyi állapot tökéletes ellentétébe, »növekedve és erősödve«, mint az írás mondja, a rejtőző istenség és edződő emberség misztériumában.”

VÍZKERESZT ÜNNEPE UTÁN 1. VASÁRNAP

• Lk 2,41–52

Bevezető gondolatok

Kedves munkatársam, *Bódi Emese* tanárnő írásából idézek:¹ „Az egyszerű keresztény embereket sok olyan kérdés foglalkoztatta, amelyre nem kaptak választ a kanonikus evangéliumokban: Kik voltak Jézus nagyszülei? Hogyan nevelkedett a gyermek Jézus? Milyen volt a kapcsolata anyjával és nevelőapjával, Józseffel? Ezekre a kérdésekre ad választ az apokrif evangéliumok egy része: Jakab protoevangéliuma, Tamásnak, a zsidó filozófusnak beszámolója az Úr gyermekkoráról, a Megváltó gyermekségének arab evangéliuma, Pszeudo-Máté evangéliuma, valamint Józsefnek, az ácsnak a története. [Idetartozik még az örmény gyermekség evangélium is – B. K.] Tamásnak, a zsidó filozófusnak beszámolójában Jézus kissé nagyképű, öntudatos és rossz gyermekként áll előttünk, kioktatja tanítóit, ártó csodákat is tesz, amelyeknek helye lenne a mesékben, de semmiképpen sem az evangéliumokban. A Megváltó gyermekségének arab evangéliuma hangsúlyozza a leginkább Mária közvetítő szerepét Jézus csodáiban; a gyógyulni vágyók Mária segítségét kérik, ad nekik a kis Jézus fürdővizéből, hogy locsolják magukra vagy fürödjenek benne, ennek hatására meggyógyulnak.”

Míg az apokrifek bővelkednek a Jézus gyermekségéről szóló történetekben, a kanonikus evangéliumok – talán éppen a kanonizáció szempontjai miatt – szűkmarkúan bánnak azokkal. A sorban szerény kivétel Lukács tudósítása. Ő evangéliuma bevezetését – amely külön gyűjtésből származik, és tartalmazza többek között Jézus születésének ígéretét (Lk 1,26–34), születését (Lk 2,1–20), majd templomi bemutatását (Lk 2,21–32kk) – az első két fejezet csúcspontjának számító, a tizenkét éves Jézussal kapcsolatos részlettel (Lk 2,41–52) fejezi be.

E szakasz nem egyszerűen a gyermekségi történetek folytatása vagy azok epizód jellegű kiegészítése. Mondani-valóját éppen az előbbiek lezárásából sejthetjük, felismerve az analógiát a fiatal Sámuellel mint Isten szolgájával, vagy a gyermek Keresztelő Jánossal, Jézus születésének előhírnökével (1Sám 2,26; Lk 1,80): *A gyermek pedig növekedett és erősödött, megtelt bölcsességgel, és az Isten kegyelme volt rajta.* (Lk 2,40; vö. 52) A lukácsi prelúdium záróakkordjának Jézusa bizonyos értelemben nem a szüleire utalt kisgyermek többé, nem is éretlen és nagyképű kamasz. A tizenkét éves Jézusban immár az evangéliumban szereplő, mindenkori tanítómesterek bölcsességét próbára tevő Mester szólal meg, akinek értelmén és feleletein csak csodálkozni lehet (Lk 2,47). Mindez Jézusnak az ő Atyjához fűződő különleges, egyedi viszonyából fakad (Lk

2,49). Ennek a jelképe a templom is (Lk 2,49), amelynek a Jézus által való megtisztítását, azaz az „új szövetségre” való alkalmassá tételét a szinoptikusok a passió nyitányaként fogják fel (Mt 21,12–13; Mk 11,15–19; Lk 19,45–48), János azonban evangéliumának elejére, a Jézus dicsőségét (különlegességét, isteni hatalmát) bemutató szövegegyiségbe szerkeszti (Jn 2). Az itt említett „jel” (Jn 2,11) fogalma szerepel Simeon Máriához intézett megjegyzésében is (Lk 2,33–35). Jézus édesanyjának későbbi nagy bánata (Lk 2,48) pedig mintha a jövendölésnek (Lk 2,35) az első ízben történt beteljesültét jelenítené meg.

A perikópa az Atyától kapott elhívást és küldetést felismerő, azt minden szülői, szélesebben minden emberi értetlenség (Lk 2,47.50) ellenére vállaló Jézust szemlélteti. Ebben az értelemben Jézus magatartása a saját tanítványaitól, illetve a követőitől kívánt hozzáállást példázza: az atyai híváshoz nekik is hűségesen ragaszkodniuk kell. A szülők megdöbbenése (Lk 2,48) magában hordja a *valódi* Jézussal szembesülők döbbenetét. Kinek-kinek, még a hozzá legközelebb állóknak is meg kell küzdeniük a felismerésért, *valójában* kicsoda ő. Az ifjú végül, szüleinek engedelmességgel, visszatér velük Názáretbe, Mária azonban hosszan eltűnődik gyermekének szavain (Lk 2,51).

A szakasz Jézus későbbi szolgálatának mintegy kiindulópontjához, első mérföldkövéhez vezeti az olvasót. Lukácsnál először itt szólal meg Jézus. Az evangéliumot tanulmányozóknak a szerző a Máriához hasonló fenti szerepet szánja: Jézus szavát hallva, elmélkedni azon, forogni (Lk 2,19) és megőrizni azt a szívünkben, számíttva a további kijelentésre, és az idők teljességéhez érve várni az Atya ígéretének beteljesülését (ApCsel 1,4). Az evangélium első két fejezete mint bevezető egység éppen erre tanít: Isten teljesíti az ígéreteit. Ennek letéteményese pedig nem más, mint a Mária méhében fogant fiú, a jászolban fekvő kisgyermek, Dávid trónjának örököse, a Szent, az Üdvözítő, maga az Úr Jézus Krisztus (Lk 1,31–32.35; 2,11.16).

Gondolatok az igehirdetéshez

Jézushoz vezetni és Jézusra találni! A megannyi leendő egyházi rendezvényre, ünnepre, istentiszteletre és biblia-órásra, vagy általában a keresztény mindennapokra gondolva az új esztendő régi-új lelki, missziói programja lehet ez a felszólítás. Sokakban eleven még az ünnepi élmény, a találkozás: A karácsony este sötétjében ragyogó nagy világgossággal, az Isten hatalmával a nyáját legeltető kicsiny betlehemi pásztorral, a báránnyal lakó farkassal és a szalmát evő oroszlánnal, a megtérésre és higgadtságra való felhívással, a kilencvenkilenc éves korában új nevet kapott Ábrámmal és a napkeletről érkezett bölcsekkel, akiknek olyan hatalmas volt az örömük a csillag-jelölte Gyermekek láttán, hogy leborulva imádták őt. Emlékezetes marad egy-egy beszélgetés a baráti társaságban, a jókívánsá-

¹ Bódi Emese: Apokrif iratok. Könyvismertetés. *Lelkipásztor*, 1998/10. <http://www.lutheran.hu/ujtsagok/lelkipasztor/1981005.htm>

gok, az együtt indulás a családtagokkal, a munkatársakkal az új esztendőbe.

Az ünnepek utáni visszazökkenés a megszokott kerékvágásba azonban arra figyelmeztet: nemcsak a diós és a mákos kalács meg a kocsonya fogy el, de az emelkedett hangulat is továtűnik. A pezsgőspalackok kiürültével üres lehet a türelem és az elnézés pohara is. Amiképpen ilyenkor a nagyobb városokban a díszektől megfosztott, félredobott karácsonyfák begyűjtésre várva az utcán árválkodnak, úgy marad újra egyedül egy-egy idős rokon vagy ismerős is, lesve a postást, a levelet, a telefonhívást. Mi több, az ünnep végén nemcsak az ünnepi társaság széledszét, de Jézust is el lehet veszíteni! Elég egy óvatlan pillanat, és máris keresni kell. Elég egy ügyetlenül kimondott szó, a szeretetlenség rossz reflexével elkövetett mozdulat, és Jézus már messze jár, vagy fordítva: ő marad, csak mi indulunk meg és távolodunk el tőle, sietős kapkodással, aktatáskába, bevásárlókosárba, csomagtartóba rakodva, „hazafelé” a megszokott úton.

Az ifjú, szinte még gyermek Jézus a jeruzsálemi templomban, az ünnepek után nekünk is felel: kicsoda valójában ama betlehemi pásztor, mit takar pontosan Abrám nevének megváltozása, a megtérés, a higgadtság szerinte mit jelent, vajon merre jár most a helyes irányt mutató csillag... Az ünnepek Jézusán túl vigyázzunk a hétköznapijaink Jézusára! Fogadjuk meg a szavait! Engedjük, hogy megfejtse, megmagyarázza a mindennapok kusza összefüggéseit és egyszerű kérdéseinket. Ne akarjuk mindenáron értelmezni a csodáit, de tudjunk rácsodálkozni az értelmére! Manapság, amikor *Esterházy Péter* találó szavaival még mindig nagy a tolongás a damaszki úton és szinte divat a világnézetváltás, Krisztus népeként, az egyházban, a gyülekezetben ne a magunk okosságában, egyes helyezkedésében, alkalmasnak tűnő túlélési módszereiben bízunk, hanem az ő bölcsességében, erejében és kedvességében. Ne mások nagyvonalúságára és jóindulatára építsünk, hanem a rajta levő isteni kegyelemre!

„Édesanyja pedig mindezeket a szavakat megőrizte a szívében...” Kétezer esztendővel a jeruzsálemi templomban történtek után, a 20. század eseményeinek értékelésével birkózva, a jövődőt fürkészve, talán csodára várva: őrizzük az élő Jézust a szívünkben!

Bácskai Károly

.....

Tallózó

„Aki az »ő dolgaival« foglalkozik, nem valamiféle egyéni kedvtelésnek hódol, hanem azt teszi, ami az embernek legsajátosabb és legelemibb feladata a földön. (...) Számára a legerőteljesebb időtöltés »az Atya dolgaival való foglalkozás«. Ez a helyzetrajz csendes bizonyágtétel mellett, hogy Jézus *istenembersége* már gyermekkorában is nyilvánvaló volt, csak itt is értetlenség fogadta ezeket az

életmegnyilvánulásokat.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Mire Jézus 12 éves lett, megértette földi küldetését.” (A *Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„Az egész történet e felé a »csattanó« felé tartott, melyben Lukács megörökíti Jézus első szavait. Többé nem Gábrriel, vagy Mária, vagy Zakariás, vagy az angyalok, vagy Simeon mondja el, kicsoda Jézus, hanem maga Jézus teszi ezt.” (*Jeromos Bibliakommentár*. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„A *deomai* (...) most először jelenik meg Lukács evangéliumában, Jézus egész életének irányítója. Jézus szabadon valósítja meg azt, amit választott, de olyan úton, amelyet a magasságból jelöltek ki. (...) Mária mindig a hívő prototípusa marad. Nem értett meg mindent, nem értette jól azt, amit fia mondott, de ahelyett, hogy elutasítaná, megkísérli, hogy szorgos és figyelmes reflexióban, elmélkedésben egyre mélyebre hatoljon a mondottak jelentésében.” (Ortensio da Spinetti: *Lukács – a szegények evangéliuma*. Agapé)

„Lehetett a rabbikat is kérdezni és ők is kérdeztek. (...) tizenkét évesen hallgatta és kérdezte a doktorokat (...). Okos válaszokat adott Jézus, és okos kérdéseket tett fel a Bibliából. (...) Jézus sem magyarázkodik, nem mentegetőzik. Jézus itt csupán kijelent. Az Atya dolgaiban vagyok. Isten dolgait végzem – és most ez volt a dolgom. (...) ez a szó, hogy Atya, veszélyes. Veszélyes volt kimondani Isten nevét így, »Atyám«. Istent Atyjának egyetlen ószövetségi próféta, király se mert nevezni. (...) a mennyei Atya rendelte ezeket az embereket földi gondviselőjéül. Jézus nem perel az Atyával e téren sem. Megy velük engedelmesen.” (Szalay Szilárd: *Vörösberényi igehirdetések sorozat Lukács evangéliumáról*, 1–2., 4., 6., 8–10. kötet. Vörösberényi Református Egyházközség)

.....

Illusztráció

MEDITÁCIÓ

Rónay György: *Az elveszett Jézus* (részlet)

„De hát hol a Gyermekek? Hova lett a Gyermekek? Hol veszett el a Gyermekek? Hol veszítettük el a Gyermekek?...”

A názáretiek csak most veszik észre, hogy fáznak. Azt hitték, zene volt, muzsika, zenekíséret az úton: dobok, cimbalom, fuvolák. Most veszik észre, hogy szó sincs dobokról, cimbalomról, fuvoláról. A foguk vacog, a csontjaik dideregnék. Hol a Gyermekek?

Meg kell keresni. És mivel »nem találjuk«, vissza kell menni, oda, ahol még együtt voltunk. Ahol azok hallgatják, akik melegezni akarnak a szavánál, és ahol azokat »kérdezi«, akik a szavánál melegszenek.

Várni kell, amíg egy kis szünet támad ebben a beszélgetésben, és akkor meg lehet kérdezni: »Miért tetted ezt velünk?«

»Ezért« – feleli a Gyermekek. Azért, hogy észrevegyétek helyemen az ürességet. Hogy fázzatok nélkülem, vacogjon a fogatok, dideregjenek a csontjaitok. Hogy lássátok: nem elég názáretinek lenni; mert ha nem fogjátok a kezemet és nem érzitek a melegemet, és nem a melegemnél melegszettek, mit ér a názáretiségtek? Ha nem engem viztek magatokkal, magatokban: miben különböztök a festett korszóktól?

»Ezért« – mondja a Gyermekek. Hogy »bánkódva keressetek«. Hogy visszatérjete oda, ahol vagyok, ahol lennem kell: »Atyám házába«, és innét induljunk el ismét együtt az útra. Növekedni bölcsességben, korban és kedvességben.

És ne felejtsetek el, hogy nemcsak bölcsességben és korban – mondja a Gyermekek. Ne felejtsetek el, hogy kedvességben is – mondja kedvesen a Gyermekek. Isten előtt, de az emberek előtt is. Ne felejtsetek el, hogy az emberek előtt is...

VÍZKERESZT ÜNNEPE UTÁN 2. VASÁRNAP

• Jn 2,1–11

A történet központi témája, a menyegző már önmagában is érdekes ellentétet hordoz. Az esküvői kép mindig az eszkaton és a profán bonyolult szövedéke. Egy esküvő, amelyet, hogy két ember egymás iránt megvalósuló szeretetének ünnepe, nem kis mértékben a testi örömök megtapasztalásáról is szól. Egymás testének megismeréséről, a testi örömök teljes feltárásáról, a testben való együtt örülésről. Az Énekek énekében olvashatjuk (4,4–5): *Nyakad oly karsú, amilyennek Dávid torrya épült. Ezer kerek pajzs függ rajta, mind vitézek pajzsa. Két melled, mint két őzike, mint gazellapár, amely lilomok között legel.* Amellett, hogy ezek a szövegek szimbólumot hordoznak magukban JHWH és Izrael népének kapcsolatáról, az esküvőkön és az azt követő ünnepeken használatos szövegekről van itt szó. Az ember testestül-lelkestül Istenhez tartozik, a menyegzőn Isten a testnek és a léleknek is örömet ad. Az ember szerelmi élete is előtte játszódik, ezek az örömök is az ő adományai.

Nincs kizárva, hogy ez a jánosi történet tulajdonképpen Jézusnak egy példázata lehetett, amelyet az evangélista szimbólumokkal „terhelve” tár fel előttünk. A történet ket-tőssége, a testi és lelki sík olyan mértékben összefonódva és elválaszthatatlanul jelenik meg előttünk, amely magában hordozza az emberi természet egészséges kettősségét is. Egyszerre elvont és konkrét, ugyanúgy, mint maga az élet. Élettörténet.

A kánai menyegző mint újjáteremtés és újjászületés

Neal M. Flanagan kommentárjában olvastam: János evangéliuma a keresztény genezis, az újjászületés könyve. Erre utalnak a prólóus első szavai is. Nem egyszerűen egy

új fejezet nyílik a „nagy történetben”, hanem a régi alapokkal, de egészen új szabályok szerint kezdődik egy egészen új történet. Mivel vasárnapi igénk az evangélium elején, tehát kiemelt helyen áll, mindenképpen fontos a kontextusanalízist elvégezni. A kánai menyegző a templom megtisztításának történetével és a Nikodémus-történettel együtt a jánosi újjáteremtés ars poeticája. Érdemes megtekinteni példaként az előbbi kettő záró mondatait:

Jn 2,11: *Ezt tette Jézus első jelként a galileai Kánában, így jelentette ki dicsőségét, és tanítványai hittek benne.*

Jn 2,23: *Amikor Jeruzsálemben volt a húsvét ünnepén, sokan hittek az ő nevében, mert látták a jeleket, amelyeket tett.*

Mindkét történet egyik legalapvetőbb kifejezése a „jel” (σημείον). A görög kifejezés pontos jelentése: jel, jelkép, jegy, védjegy. János evangéliumánál ez a kifejezés többlettartalmat hordoz. Olyan jelzés, amely önmagán túlmutatva a csodatévő jelenlétére hívja fel a figyelmet. *Bolyki János Igaz tanúvallomásának* pontos fordításában a szavak így hangzanak el: „A csodajeleknek ezt a kezdetét Jézus a galileai Kánában tette...” Jézusnak ezek az első tettei teszik lehetővé, hogy fel lehessen ismerni a messiási küldetés és az új rend legfontosabb céljait, legfontosabb értékeit.

Hasonló momentum még a két történetben, hogy ennek az új rendnek a demonstrálásához a hagyományos kultusz és a vallási szertartások durva eszközökkel való újjalakítását használja Jézus. A második történetben az eszközök nagyon világosan a templom és az ostor, igénkben pedig a tisztálkodási kövedrek. Nagyon fontos, hogy ezekkel a példákkal nem a zsidó hitvilág kultikus eszközeit akarja megszentelteleníteni vagy bagatellizálni. Éppen ellenkezőleg, itt is az újraértelmezés, újradefiniálás van a középpontban. Jézus új értelmet ad ezeknek a kifejezéseknek: templom, megtisztulás. Közös bennük, hogy mindkét fogalmat úgy értelmezi újra, hogy ezek csakis rajta keresztül, benne nyerhetnek értelmet.

A két összetett és szimbólumokban gazdag történet folytatásképpen pedig ott van a Nikodémus-történet, ahol Nikodémus személyén keresztül maga Jézus tárja fel nekünk, olvasóknak a két rejtett történet, valamint az újjáteremtés és az újjászületés jelentőségét is.

Az újjászületés jegye

Az asztalközösség mindenképpen kiemelt szerepet játszik Jánosnál. Érdemes megfigyelni, hogy az evangélium utolsó története szintén egy asztalközösség keretein belül játszódik (21,15: *Miután ettek, így szólt Jézus Simon Péterhez.*) A közös étkezésnek tehát már az evangéliumban is, mondhatnánk, szinte liturgikus szerepe van. Jézus vendégül látja a tanítványait, megajándékozza őket csodával és borral (a bor különösen divatos ajándéknak számított abban az időben). Ezzel kapják az újjászületés és az új élet konkrétan, kézzelfoghatóan megvalósuló jegyeit, amelyek össze-

kapcsolódnak az étkezéssel, de amelyeken keresztül Jézus önmagából vendégeli meg a tanítványait: nemcsak ételt és italt kapnak, hanem őt magát is. Önmagát is felkínálja nekik az újjászületés jegyéként. Jól körvonalazódik ez a kánai történetben, a csodatörténet után az ige másik hangsúlyos részében, a tizenegyedik versben: *Így jelentette ki dicsőségét, és a tanítványai hittek benne.* A tanítványok kaptak tőle valamit, részesültek Jézusból, *communióba* kerültek vele, és követték őt. Megváltozott az életük, kiragadta őket egzisztenciális és társadalmi körülményeikből, és életük egy másik síkon folytatódott: Jézusban.

Aki megmutatja a jegyet

Érdeemes egy kicsit az ige ószövetségi párhuzamaiba is betekintenünk. Kiindulási pontunk lehet a textus és a Sínai-hegyi kinyilatkoztatástörténet összehasonlítása (2Móz 19).

– Mindkét esemény a „harmadik” napon történik.

– Jézus lemege Kánából Kapernaumba (Jn 2,12) – Mózes lemege a hegyről (2Móz 19,24).

– *Bármít mond nektek, tegyétek meg.* (Jn 2,5) – *Mindazt, amit az Úr mondott, megtesszük.* (2Móz 19,8)

– *És tanítványai hittek benne.* (Jn 2,11) – *A nép hinní fog örökké.* (2Móz 19,9)

Isten a szövetségeiben új törvényeket, új törvényszerűséget ad. Mindkét történetben kinyilvánítja akaratát és hatalmát. Kinyilvánítja, hogy bele akar avatkozni az emberek életébe, nem hagyja őket magukra, és azt szeretné, ha élhetnének. Mind a Tízparancsolat, mind Jézus eljövele arra mutat rá, hogyan teszi Isten értelmessé, boldoggá az ember életét úgy, hogy üdvtervével beleavatkozik a világ menetébe, és áttör mindenféle falat transzcendens és immanens között. A „keresztény genezis” nem más, mint az új szövetség létrejötte.

Akik látták a jegyet

Homiletikai szempontból fontos lehet a tanítványok és Mária szerepének viszonya. A textusunkban a tanítványok látják a jegyet, és ezután követik Jézust. Látják, hogy a vizet átváltoztatta borra, és követik, látják, hogy rendet tesz a templomban, és követik, de a jegyre mindig szükség van, mint kiváltó okra, kulcsingerre (lásd az emmausi tanítványok történetét – bár nem jánosi kontextusban). A Jánosnál különösen kiemelt szerepet játszó Mária azonban egészen másként viselkedik. Az asszony a lehető legtömörebben, szinte tényként közli Jézussal, hogy „nincs boruk”. Provokál. Jézus az udvarias megszólítás után – „ó, asszony” (vocativus) – egészen egyértelműen elutasítja anyját, aki azonban a kezdetektől bízik a fiában, és szinte kikényszeríti a jeleket, amelyeket tenni fog. Mai példával élve: egy jó zongorista gyermekhez a családi összejövetele, ahol éppen leült a hangulat, odamegy édesanyja, és

így szól: „Nem ül senki a zongoránál.” Így már érthető Jézus mondata: „Nem jött el még az én óráim.” Ez az „idő” lehetne akár egy csodatétel is, azonban sohasem kiereszta, kikényszerített, hanem csakis az Atyától rendelt esemény. Azonban meg fog történni, és Mária biztos ebben. Megpróbálja sürgetni azt, aminek el kell jönnie, mert tudja, hogy be kell következnie. Ismeri fiát, ahogyan csak egy anya ismerheti. Másfajta *communió* ez, mint a tanítványoké. Már a csodatétel előtt bízik és hisz fia képességeiben, és annak ellenére, hogy Jézus nyilvánvalóan elutasítja provokációját, megbízza a szolgálókat: *Bármít mond nektek, tegyétek meg!*

Fontos szimbólumok, amelyek a prédikációban helyet kaphatnak

Menyegző: Ha nem is mint „Jézus és az egyház frigyének” képe, de mint közös örömnep, ahol Jézus az embereknek testi-lelki örömet ad, jól használható lehet.

Szomjúság: Egy lakodalmon, azt hiszem, kevés kellemtlenebb és elképzelhetlenebb dolog adódhat annál, mint ha nem elég a bor, és az emberek szomjasak. Az emberek szomjaznak valamire, amit Jézus megadhat nekik, és amit a násznagya, a felelős ember nem adhat meg.

Bor: Mint istentiszteleti eszköz, a kezdetektől jelen van a kereszténység életében. Egyáltalán nem tartom kizártnak, hogy János itt már tudatosan kihasználja ezt. Mindenképpen jellemző, hogy különösen is eszkatologikus jellege van. Ennek az eszkatonnak a minőségére utalhatnak az elképzelhetetlen mennyiségek, a két-három métrétától függően 480-720 liter színtiszta bor (amelyet abban a korban mindig vízzel keverve ittak), a túlzott jelzők (*és megtöltötték színültig*), és végül a bor kitűnő minősége.

Homiletikai gócpontok

A textus sajátossága, hogy zseniálisan illeszti egybe a narratívát és a szimbólumvilágot. A prédikációnak tehát nem szabad egyoldalúan a történet csak szimbolikus vagy csak leíró jellegét hangsúlyoznia. Ezek szerves egységről van szó. Azt gondolom, hogy csak úgy tudunk hitelesen prédikálni az igéről, ha a szerző szándékához hűek maradunk.

A textus számtalan megközelítési lehetőséget és formát kínál. Céлом az volt, hogy ezek közül néhány szálát megmutassak.

Simon Attila

Tallózó

„Jézust nem emberi ösztönzések határozzák meg tetteiben, hanem az Atya akarata. (...) Ha kevés idő múlva az óhajnak mégis eleget tesz Jézus, az nem azt jelenti, hogy

ellentmondásba jutott önmagával, hanem csupán azt, hogy engedelmeskedik az Atya akaratának, követi Isten útmutatását, indíttatást nyert a csoda megtételére (...). Mária megvilágítja a szolgálkhoz szóló szavaival azt, hogy miként kell az embernek Jézus szavát fogadni. Jézus kijelentése iránti engedmességre indít. (...) Személyének tika rejtve marad sokak számára, tanítványai azonban megerősödnek hitükben.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Jézus tehát nem *anyját* inti le, hanem azt a *messiási várakozást* utasítja el (...). Jézus nem a benne való hitet honorálta a csodatétellel, hanem ellenkezőleg (...) ebben az első jelben »igazolta magát« mindazok előtt, akik az ő szavára összekötötték életüket a Názáreti Mester életével. Jézus és a lakodalmi vendégek útjai szétválnak. Jézus és a tanítványok útjai egybekapcsolódnak. (...) már a csoda *tartalma* is furcsa! Hát még az *arányai!* (...) a *hat* (...) kővederben borrá változó vízmennyiség azért szerepel az evangéliumban, mert Jézus a kikutathatatlan, értelem számára elrejtett, emberi eszközökkel megragadhatatlan cselekvési módjára akar inteni minden igehirdetőt és minden igehallgatót. (...) A csoda mindig Jézus parancsával kezdődik. Olyan parancssal, melyet józan ésszel csak elutasítani lehetett volna. (...) A bibliai csodák szinte mindig összekötöttek parancsoló igékkel, amelyek lehetetlen és érthetetlen dolgok megtételére köteleznek.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„A világ általában a tőle telhető legjobbat kínálja az embereknek kezdetben. (...) amikor elvesztegette életét üres gyönyörökben, az embernek öregkorára a világ nem nyújt mást, csak seprőt. A keresztyén élet ennek éppen az ellenkezője. Mindig jobb lesz. Krisztus a legjobb bort a végére tartogatja.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(*Ezt tette Jézus első jelként...*)

„A Varázsfuvolában Papageno így kesereg, amikor átveszi a poharat Papagenától: »Víz... Nem több, nem kevesebb, csak víz.« Történetünk elmondja, hogy Jézus az egyszerű, szagtalan vizet borrá változtatja. Mégpedig kiváló borrá, meggyőződhetnek erről a vendégek. Jézus bőven osztogatja az igazi ünnepi örömet. Kánában, amikor első ízben lép a nyilvánosság elé, úgy találkozunk vele, mint aki Istenhez méltó örömet osztogat. Ez a gondolat a legfontosabb a negyedik evangélium számára: Krisztus kezdettől fogva Isten örömével ajándékozza meg az embereket.”

Friedrich Reinhardt Verlag: *Wunder Jesu*

(*Így jelentette ki dicsőségét...*)

„Hiszen az Isten országa nem evés és ivás, hanem igazság, békesség és a Szentlélekben való öröm.”

Pál apostol: Rómabeliekhez írt levél 14,17

(*Töltsétek meg a vedreket vízzel...*)

„Isten odaönti áldását, ahol üres edényt talál.”

Kempis Tamás: *Krisztus követése*

(*elgondolkodtató...*)

„Alapos zavarba jön minden vallás, ha arra kell választ adnia, milyen örömök várnak arra, aki jól él. A gonoszokat könnyű megriasztani, ha hosszadalmas kínokkal fenyegetik őket; de az erényes embernek nem tudnak mit ígérni. Úgy látszik, az örömmek az a természete, hogy rövid ideig tart; másfélét a képzelet nemigen tud elgondolni.”

Montesquieu (1689–1755) francia filozófus, regényíró:
Perzsa levelek

(*Töltsétek meg a vedreket...*)

„Gúnyt űz belőlünk, aki azzal akarja csillapítani a bajt, hogy emlékeztet rá: nyomorultnak születtünk.”

Montesquieu: *Perzsa levelek*

VERS

(*Jézus anyja így szólt hozzá: Nincs boruk.*)
Hésziodosz: *Munkák és napok* (részlet)

Éjjel-nappal nincs pihenésünk, pusztul az ember gondban, bajban, az istenek így szabák ki a sorsunk. Mégis, járul még öröm is némelykor a bajhoz...

VÍZKERESZT ÜNNEPE UTÁN 3. VASÁRNAP
• *Mt 8,1–13*

Az emelkedett beszéd után
– az ember nyomorúsága

A textus vizsgálatakor érdemes először egy fontos szimbólumot megvizsgálni, amely éppúgy jelentéssel bírhat, mint az evangélista szerkesztési koncepciójának ismerete. A textus legelején olvashatunk arról, hogy Jézus lejön a hegyről. Természetesen ez elsősorban azt a kapcsolatot kívánja megteremteni, amely a textust megelőző részt köti össze az itt leírtakkal. A hegyen elmondott beszéd után következnek mindazok az események, amelyek Jézussal megtörténtek, és amelyeket itt olvashatunk. Mivel tudjuk, hogy az evangélista nem naplót írt, hanem erős meggyőződéséből fakadóan és azt kifejezésre juttatva szerkesztette a Jézusról szóló elbeszéléseket és Jézus beszédeit egységes történetté, azt, hogy megemlíti, hogy Jézus lejött a hegyről, kevésbé kell aszerint értenünk, hogy ezzel csupán a két földrajzi helyzetet szerette volna összekötni;

sokkal inkább jelentős ennek a mondatnak a szimbolikus jelentése.

A hegy, a magaslat a szentírási összefüggésekben mindig a biztonságot jelentette, az Isten közelségét a Hóreb-történet összefüggésében. Jézus a „hegyen mondott beszédében” az Istenről szóló beszédét mondta. Ehhez képest mindaz, ami Máté evangéliumában utána olvasható, így a textusunk is, az emberek nyomorúságait helyezi előtérbe. Jézus tehát nem egyszerűen csak lejött a hegyről, ahová felment, hogy sokan hallhassák, és indult tovább dolgára, hanem az isteni emelkedettségéből az emberi nyomorúságba lépett át. Máté evangéliumszerkesztésének eleve gyakorlata az, hogy történéseket és beszédeket külön csoportokba gyűjtve fűzi össze Jézus életének eseményeit. Textusunk egy ilyen választóponton áll, az első hosszabb beszédet követően ismét történések következnek, köztük az első kettő a leprás és a kapernaumi százados szolgájának meggyógyítása.

Az Isten hatalma, amelyről a Hegyi beszéd szólt, a két gyógyítási történetben kézzelfoghatóvá válik. A leprás meggyógyítása Lukácsnál máshol szerepel, a kapernaumi százados története pedig nem szerepel Márknál, így feltételezhető, hogy Lukács sorrendje az eredeti, Máténál pedig azt a koncepciózus redaktori munkát láthatjuk, amellyel saját üzenetét alátámasztja, nyomatékosítja.

A leprás meggyógyításának történetében meglepő lehet a 4. vers mondata. Jézus szavaiból egyértelmű lehet számunkra, hogy ő a törvény betöltőjeként és nem eltörlőjeként van jelen, a szigorú, tisztulási áldozatot előíró törvény betartására figyelmezteti a gyógyultat, ezáltal is kifejezve, hogy Isten hatalma nyilvánult meg a gyógyulásában. Ugyancsak a törvény írja elő a gyógyulás papoknak való bemutatását is, Jézus szava (μαρτύριον) azonban egyúttal jelentheti azt is, hogy ő róla is bizonyosságot tesz a meggyógyult. Bár a gyógyítási történetben hangsúlyos a leprás hite (hiszen anélkül nem is fordult volna Jézushoz), még hangsúlyosabb az az üzenet, hogy elérkezett az Isten országa. A betegség, az embert nyomorba döntő hatalom felett győző Isten hatalma.

A kapernaumi százados szolgájának története annyiban különbözik a leprás meggyógyulásának történetétől, hogy itt hangsúlyosabb a százados hitére tett jézusi utalás. Jézus ezt a hitet – Máténál először – szembeállítja a zsidók hitetlenségével. Sőt egyúttal utalást tesz a pogányok megtérésére és üdvözülésére is. Míg Lukácsnál ez a megállapítás másutt és más, eszkatológiai összefüggésben szerepel, Máté már itt, evangéliuma elején hangsúlyossá teszi ezt a gondolatot. Különösen is fontos tehát textusunk mindkét részét együtt látni: míg a leprás meggyógyulásakor Jézus a zsidók számára a törvény szerinti hálaadást hangsúlyozza, itt a pogányok megtéréséről beszél; s e kettő nem áll egymással szemben, hanem kiegészíti egymást.

A textus két része tehát egyformán szól a hitről – amely által Jézusnál kereshető a megoldás a bajokra – és a Jézus által megnyilvánuló isteni hatalom mindent legyőző erejéről.

Meditáció – Isten hatalma

Ha a működését végző Jézusra gondolunk, szemünk előtt talán két kép jelenhet meg legkönnyebben. Az egyik, amint Isten országáról beszél, a másik, amint éppen gyógyít. Hogy miért ez a kettő a leggyakoribb, annak oka talán abban kereshető, hogy az embernek e kettőre van a legnagyobb igénye. Az eszkatológikus beszédek például, bármennyire is érintik egész egzisztenciánkat, nem váltak a legáltalánosabban ismert jézusi megnyilvánulások közé. Az embernek szüksége van időnként az irracionális határán lévő reménységre. Jézus szavaiban és tetteiben ez található meg. Van kiút a reménytelenségéből, van kapaszkodó ott, ahol már nem biztos semmi sem. Jézus csodatettei ennek a megnyilvánulásai. Jézus szavai erről szólnak. Jézus szavaiban Isten országa jelenik meg, Jézus tetteiben Isten hatalma nyilvánul meg.

A leprás meggyógyítása vagy a kapernaumi százados története nem erkölcsi példabeszéd. Nem arról szólnak, hogy jól kell viselkednünk, és akkor az Isten majd megjutalmaz minket örök élettel. A két történet egyszerűen Isten hatalmát mutatja be, amely minden emberi gondolatot képes felülírni. Az aggodás, a reménytelenség, a félelem nyomorúságossá teszi az ember mindennapjait, de Isten hatalma megtöri a megtörhetetlennek hitt érzéseket is.

Igehirdetési vázlat – Jézus a mi reménységünk

A világ, amelyben élünk

„Olyan világban élünk, amelyen még soha nem volt. Ennyi szenvedés, ennyi gonoszság; az ember pusztít, pusztítja a természetet, pusztítja önmagát. A Gonosz uralma egyre hatalmasabb.” Ismerős hang ez, könnyű ismételni, a legkülönbözőbb helyekről hallhatjuk egyre gyakrabban a világ jelene fölötti sopánkodás ilyen és ehhez hasonló hangjait. A hatásvadászat csúcsa azonban még nem ez, hiszen ezzel csak egy hangulat alapozható meg, amelyre még fel lehet kínálni a „megoldást”: fordulj el ettől az utálatos világtól, vedd ki magadból azt, és vedd ki magadat belőle. Magunk is könnyen bedőlhetünk egy ilyen hangnak.

Látnunk kell azonban, hogy a világ soha nem volt más, mindig is az önzés és a hatalomszerzés vágya irányította, mindig is erőszak útján szerzett hatalmat az elnyomó, akár fizikai, akár szellemi erőszak útján. Világunk rendje nem különbözik a megelőző korokétól, így akár Jézus korától sem.

A világ, amelyben Jézus élt

Lepra, bénulás, vaktság, mindenféle nyomor. Jézus útjának kilométerkövei ezek a szörnyűségek. Gyűlölet, harag, csalás, gonoszság. Miért hisszük, hogy más volt akkor, mint most? Nyilván abban a korban is rengetegen szóltak arról: ki kell vonulni a világból, csak ez lehet a megoldás.

Azonban a leprás és a kapernaumi százados is másképp gondolta. Ők éppen a világukban, a jelenükben keresték a kiutat a nyomorúságból. Jézushoz mentek, mert térben és időben is azon a helyen szerették volna megoldani a helyzetüket, ahol és amikor voltak. Jézus jelenléte kínálta a megoldást számukra.

A világ, amelyben Jézus jelen van

Hisszük, Jézus nem csupán egy történelmi alak, egy valaha élt gyógyító-tanító mester, hanem Isten fia, élő Úr. Jézus a mi jelenünknek is része, nem a múltban és nem a jövőben kell őt keresnünk. Jézus jelenléte számunkra is kínál megoldást nyomorúságunkban.

Nekünk sincs más utunk, mint őhöz fordulni. Ha világunk tele is van nyomorúsággal, és talán jobban is ismerjük ezeket, mint valaha, ha több szenvedést is látunk, mert a média élénk tárja azt, ha több gyűlöletet is tapasztalunk, mert jobban össze vagyunk zárva, mint valaha, akkor is tudhatjuk, az emberi nyomorúságra most sincs más válasz, mint Jézus, most sincs más hely és idő, mint itt és most. Nem vonulhatunk ki a világból, mert éppen ebben a világban van küldetésünk. És azért sem, mert az élő Jézust ebben a világban találjuk meg.

A leprás és a százados példája nemcsak az ő hitük példája számunkra, hanem példája annak is, hogy reális megoldást találtak a problémájukra. Mi sem kereshetünk másutt segítséget. A mi reménységünk is csak Jézusban van.

Pelikán András

.....

Tallózó

„Jézus a csodákat azért teszi, hogy rámutasson istenségére.” (*A Szent István Társulati Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) mily nagy volt az ő hite. Nem mondja: Ha Isten kéred értem; hanem azt mondja: Ha akarod, megtisztíthatok engem. Ki az akarathoz folyamodik, a hatalomról nem kételkedik.” (*A Káldi-biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) ő, aki a Hegyi beszéd után hitet keres népében, Izraelben nem talált olyan hitet, mint a pogány centurióban.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„Jézus megérinti a félelmetesen fertőző beteget, illetve annak ruháját, és kész belépni egy pogány ember házába, ahol az ember »tisztátalanná« válik. (...) Érzékeljük-e, hogy Jézusnak nemcsak ereje van, hanem szíve is?” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Jézust meglepi ez a hit. Íme az első ember, aki minden vita, kikötés, okoskodás nélkül meghódol az ő messiási felségének – s ez is pogány.” (Ravasz László: *Az ÓÚjszövetség magyarázata. Kálvin Kiadó*)

„Kétségtelenül ritka eset volt, hogy egy leprás meggyógyult (...) a papnak rá kellett volna ébrednie, hogy vajon

nem a Messiás jelent-e meg végre. Ilyen reagálásról azonban nem olvasunk.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„A beteg nyilván szerette volna, mégsem óhajtja Jézusra kényszeríteni, hogy megtegye, amit kér, de megvallja ama bizonyosságot, hogy ha Jézus akarja, megvan rá a hatalma, hogy őt megtisztítsa. (...) Az egyik szír kéziratban így olvasható: »Nekem is van parancsnoki hatalmam.«” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd. Kálvin Kiadó*)

„Jézus teljes messiási hatalmát bizonyítják. Jézus maga az »idők jeleinek« nevezte ezeket (16,3), amelyek mások szemében úgy igazolták őt, mint Isten szolgáját (...). Az »idők jeleire« általában úgy gondolunk, mint a Krisztus visszajövetelének előjeleire, ez azonban a kifejezés félreértése. Az »idők jelei« Krisztus bizonyágtétele szóban és cselekedetben arról, hogy elérkezett a Messiás korszaka.” (Cornelis van der Waal: *Kutassátok az Írásokat! Iránytű Kiadó*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(...odament egy leprás, leborult előtte, és ezt mondta: Uram, ha akarod, megtisztíthatasz.)

„...a betegség sötétségében kell otthonosnak lenni, a fény és gyógyulás csíráit kell megtalálni...”

Kerényi Károly (1897–1973) magyar származású svájci klasszika-filológus

(...és ezt mondta: Uram, ha akarod, megtisztíthatasz.)

„Én is hiszek abban, hogy a hit csodákat tud tenni. És akár gyógyítani is lehet vele... Hippokratész óta a legfontosabb szövetséges a beteg élni akarása, bizalma orvosában és a gyógyszerben. Ez így van ma is, és így lesz a jövőben is...”

Szentágotthai János (1912–1994) orvos, agykutató, az MTA elnöke

(Uram, a szolgálóm bémén fekszik otthon...)

„Nem »büszkélkednünk« kell, nem idegen életek után kellene nyújtogatni a kezünket – hanem rá kellene döbbernünk, milyen gyötrő betegségben sínylődik a népünk, és imádkoznunk kell, hogy Isten küldjön rá gyógyulást és adjon józan észet, hogy mi is segíthessünk.”

Alekszandr Szolzsenyicin (1918–)

Nobel-díjas (1970) orosz regényíró, publicista

(odament hozzá egy százados, és kérte...)

Valódi hit az a hit, amely nem tevékeny?

Jean Racine (1639–1699) francia drámaíró: *Atália*

(Amikor Jézus ezt hallotta, elcsodálkozott...)

„A megtörhetetlen, nagy csoda az ember hite a csodában.”

Jean Paul (1763–1825) német regényíró

(senkiben sem találtam ilyen nagy hitet Izráelben...)

„Keressétek Isten országát és az ő igazságát, és a többi megadatik néktek. Mi pedig a többit keressük, és nyilvánvalóan nem találjuk.”

Lev Nyikolajevics Tolsztoj (1828–1910) orosz regényíró

(és asztalhoz telepednek... a mennyek országában)

„...az ember hite az ő mennyországá...”

Kossuth Lajos (1802–1894):

Beszéd a ceglédi százas küldöttséghez

VERS

(sokan eljönnek napkeletről és napnyugatról)

Csokonai Vitéz Mihály: *Okoskodások, érzések* (részlet)

... régibb út a hit, mintsem az értelem,

... minden nép elébb lett theologussá,

Mint kételkedővé vagy philosophussá.

VÍZKERESZT UTÁN UTOLSÓ VASÁRNAP

• *Mt 17,1–9*

A szöveg

Ez a textus az Újszövetség legklasszikusabb teofániája. Azonnal leperog szemünk előtt Izráel népének hosszú története az ősatyáktól a prófétákig. A különböző hegyeken történt isteni kinyilatkoztatások sora a Sínaitól a Hóreb-ig.

Jézus kiválaszt három tanítványt, és félrehívja őket külön (κατ' ἰδίαν). Itt, a hegyen elváltozik (μεταμορφόομαι), arca fénylik, mint a nap, és ruhája fehérlik, mint a fény.

A héber elbeszélésmód sürgető, figyelemfelkeltő stílusában folytatódik az elbeszélés. Íme, megjelenik Illés és Mózes. Rejtve marad, miről beszélgetnek Jézussal. A tanítványokkal együtt a szemlélő szerepében vagyunk. Péter szólal meg, aki maradásra kéri a Mestert. A sátor a magyarázók szerint pusztán a maradást jelzi, és nem utal a templomsátorra. Újabb meglepetésként fényes felhő jelenik meg, és megtörténik a teofánia. Itt az igeszakasz és az esemény csúcspontja. Minden ennek előfeltétele és következménye. *Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm, reá hallgassatok!* Az üzenet a történet körülményeivel szemben teljesen tiszta. A felszólítás Péter korábbi vallástételének isteni megerősítése. Ezért is marad el a többi szinoptikus kritikája Péter közbeszólására. A tanítványokat félelem fogja el (vö. a *tremendum* alapélménye a szent jelenlétében *Rudolph Ottónál*). A félelmüket Jézus oszlatja el érintéssel és szóval. A látomás végén megint egyedül Jézus van velük.

A Biblia középpontja

A történet a teljes Biblia összekötő pontja. Jézus konkrét kapcsolatba kerül az Ószövetség két legjelentősebb figurájával. Ezzel velük egyenrangúként jelenik meg, sőt a benne kapott kinyilatkoztatás felette áll minden eddigi abszolút igazságnak. Mint a törvény és a próféciák teljessége és betöltője áll az Írás fókuszában. Rajta keresztül értelmezhető bármelyik. A korábbi teljességet lépi túl Jézus. A mítoszok távoli múltjának is ura.

A történetet a három kiválasztott tanítvány módosult tudatállapotban (látomásban) tapasztalja meg. Az egész Szentírásról átvonul ez az állapot, mint különös kommunikációs lehetőség Istennel. Álmod Ábrahámtól Máriáig, víziók a próféták soránál. Mégis félelmetes terület ez, ahogy Jákób mondja a létraálom után reggel: *Milyen félelmes ez a hely! Nem más ez, mint Isten háza és a menny kapuja.* (1Móz 28,17) A tanítványok is arca borulnak, szavaik elfogynak és félnek. A rájuk tett benyomás nagyon erős. Jézus személye határozza meg egész szerepüket a történetben. Értük, nekik történik minden, hogy Jézus istenfiúságát alátámassza.

A hegy

A helyszín egy magas hegy, amely a vallási tapasztalás meghatározó pontja. A Fuji Japánban, a Kilimandzsáró, az Olümposz vagy Jeruzsálemben a Templom-hegy mind egy-egy vallás centruma. Elérhetetlen és vonzó egyszerre. Távoli, mégis minden tekintet rá szegeződik. Veszélyes és égbeszökő. Minden lépés sokkal több erőt igényel. A hegy alázatra tanít. És éppen ezért a hegy nem maradhat így.

Ezt a hegyet ostromoljuk. Ezt a hegyet bontjuk és erodáljuk, ha racionálisan kizárjuk a szent megjelenésének lehetőségét az életünkből, de akkor is, ha sátrat akarunk verni a szent helyen. Egy ponthoz ragadva kiköveteljük, állandósítjuk a kivételes adományt. Minden kísérlet, amelyben mi alakítjuk ki a technikát, az utat a Szenthöz, csalás, mert nem visz el oda. Saját rögeszméinkhez, bálványainkhoz és végül saját magunkhoz fog visszavinni.

A szózat

Az egész epizód egyértelmű célja az üzenet: *Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm, reá hallgassatok.* De nemcsak most, hanem majd a jövő viszontagságai között is ő lesz az Istenfiú, akire hallgatni kell. Nem zavaros titkos üzenet, hanem világos felszólítás áll a történet középpontjában. Minden szokatlan jelenség csak alátámasztja és kiemeli ezt a központi üzenetet. A kereszténység isten-tapasztalata még a teofánia félelmetességének középpontjába is a szerető Istent állítja. A szózat az Atya és a Fiú szeretetkapcsolatát fogalmazza meg. Az Atya gyönyörűsége-

get, megelégedést lel a Fiú szemlélésében. Istent magát itt Krisztusban, az ő hallgatásában, követésében, befogadásában találjuk meg, és nem a numinózum elérhetetlen ostromlásában.

A halál adománya

A szeretetkapcsolat azonban tovább feszül Krisztus elkövetkező halálának fényében.

Az egész epizód a halál jegyében zajlik. A teofánia előtt és után is Jézus bejelentése áll haláláról és feltámadásáról. A hegyről lejövet a tanítványok Illérről kérdezve a Keresztelőben kapnak választ, akit ártatlanul pusztított el a világ. De nemcsak vele, hanem minden igaz prófétával mindig ez történik. Ezzel a világrenddel áll szemben az isteni üzenet. Őrá kell hallgatni, az Úrra. Mert a megdicsőült Jézus éppen ezzel a szükségszerű halállal szemben ragyog, mint a fény. Húsvét fénye tetszik át ezen a ragyogáson ekkor. Erre csakis a másfajta tudatállapot nyit lehetőséget. Olyat érezhettek és érezhetünk meg, aminek értelemmel való megsejtésére semmi lehetőség sincs. Nem jelenti ez a „már minden eldőlt” állapotot és a halál felett diadalmaskodó húsvéti valóságot, de ennek előízét adja többszörösen is a látomás határtalan lehetősége.

Nietzsche, parodizálva ezt a jelenetet, *Zarathustrát* is egy hegyre viszi fel. Hamut visz fel, és tüzet hoz le a hegyről – az isten halott tüzét. Az ember maga van, kötéltáncosként az állat és a magasabb ember között. Isten pedig halott.

Textusunkban a halálra készülő *ember* Jézus dicsőül meg. Itt jelenti ki róla a hang: ő Isten Fia. A magasabb ember illúziója törvényszerűen vezetett a kötélről való lezuhanáshoz. Kevés az emberi elem a felemelkedéshez. Kell a hegyen a *tökéletesen más* tapasztalata. Az érinthetetlen és kiszolgáltatottság.

Alászállás

A hegyről le kell jönni. Ez a krisztusi út. Nincs végtelen szemlélődés, mert a világ zaja nem idegen, hanem otthonos. A hegy az idegen és a kivételes a maga csendjével és szépségével. Feltöltődés, de nem végcél. Minden, ami számít, Galilea és Júdea kisvárosaiban, szemtől szemben történik. Nincs titkos tan a hegyen. Nincs kiemelt státusz a hegyen jártaknak. Nincs időnkívüliség. Nem lehet letelepedni ott. Itt kell élni és megélni az evangéliumot, Galilea és Júdea koszos útjain. Rómaiak és zélóták között, leprások és farizeusok között, prostituáltak, pogányok, zsidók közösségében. A kötéltáncos zsidóvásárban kell tudni látomást látni a fényről. A halál mindenféle szorításában az élet fényét tapasztalni. A földi hamis dicsfénytől, saját neon- és reflektorfényeink kereszttüzeiből meglátva a krisztusi dicsőség fényét. Egyetlen reményünk, hogy nem mi

ragyogunk órá, mint prédikátorok, farizeusok, hamis megélhetési próféták, hanem ő ragyog ránk, és az ő tiszta fényét ragyoghatjuk egymásra.

Azt az atyai szeretet továbbadva, amelynek fénye és melege megmenthet a kötéltánc rettenetétől.

Szabó B. András

Irodalom

Joachim Gnilka: *Das Matthäusevangelium*. Herder, Freiburg, 1992. /Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament. I/1–2./
Alexander Sand: *Das Evangelium nach Matthäus*. Pustet, Regensburg, 2001. /Regensburger Neues Testament./

.....

Tallózó

„Jézus (...) megengedte, hogy az eddig elrejtett istenség – »kiüresítette magát« (Fil 2,7) – átsugározza testét, s magát istensége dicsőségében mutassa meg (...). Ez a látomás elkísérte Pétert egész életén (...). Mózes és Illéssel, a törvény és a próféták képviselőjével jelent meg előttük Jézus. Ez jelzi, hogy az ószövetségi kinyilatkoztatás folytatása az Újszövetségben van, s ez az ószövetségi kinyilatkoztatás megkoronázása Jézusban (Mt 5,17).” (*A Szent István Társulati Biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Ez azért történt, hogy valamint tanításának kezdete előtt a keresztségben (Mt 3,17), úgy kevéssel szenvedése előtt is, mint azon isteni tanító legyen előtűntetve, kire őket Mózes utalja (...). Célzás van itt 5Móz 18,15-re. Kereszteltetésénél (Mt 3,17) nincs hozzáadva e parancs, hanem itt igen, mivel itt Krisztus, Mózeshez és a prófétákhoz viszonyítva, vezetettik be.” (*A Káldi-biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„Isten jelenléte a bűnös emberből mindig félelmet vált ki: így van most is, és ez alól most Jézus oldja fel a tanítványokat, aki által maga Isten cselekszik. A látomás elűnt, a szózat elhangzott: a történetek helyes értékelésére kívánja Jézus rávezetni tanítványait. Azt kell megértenünk, hogy aminek tanúivá lettek, az előleg volt a feltámadással kezdődő új korszakból, de teljes értelmét nem tudják most még megragadni.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM*. Arcanum Digitéka Kft.)

„(...) a Názáreti Mester istenfiúságának hírét csak a nagypénteki és húsvéti események után szabad továbbadni. Isten *terve* és Isten *tette* csak akkor »publikus«, amikor a kettő összefüggése félreérthetetlen módon nyilvánul meg.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Az, hogy a Názáreti Jézus »szenedő szolgál«, (...) hogy elvetik, megcsúfolják és keresztre verik, az ő isteni méltóságából nemhogy nem von le semmit, hanem éppen az ő megdicsőíttetésének, felemeltetésének az útja. (...) A jelenésnek nagyszerű befejezése s mély értelmű foglalata a 8.

v.: »Senkit sem látanak magok körül, csak Jézust egyedül.« (Ravasz László: *Az ÓÚjszövetség magyarázata*. Kalvin Kiadó)

.

Illusztráció

GONDOLATOK

(szemük láttára elváltozott...)

„Nem vagyok bizonyos benne, hogy a matematikus jobban megérti világunkat, mint a költő vagy a misztikus. Talán csak arról van szó, hogy jobban tud összeadni.”

Arthur Eddington (1882–1944) angol csillagász

(megjelent előttük Mózes és Illés, és beszélgettek Jézussal...)

„Világunk mögött messze a háttérben létezik egy másik világ, s a kettő között körülbelül olyan a viszony, mint a színházban látható valóságos s a mögötte néha-néha megpillantható, másik jelenet között.”

Søren Kierkegaard (1813–1855) dán filozófus, teológus

(Senkinek se mondjátok el ezt a látomást...)

„Szerénységre maga az Isten oktatott, midőn dicsőségének kinyilvánítására a nagy hegyek helyett a kis Sínait választá, égbe nyúló fák helyett a csipkebokorban jelent meg.”

Talmud (6. század vége)

(senkit sem láttak, csak Jézust egyedül...)

„Minél mélyebb a kegyesség, annál igénytelenebb az érzékfeletti megismerése tekintetében. Olyan, akár az ösvény, mely a hegyek között kanyarog, de sohasem kúszik fel a csúcsra.”

Albert Schweitzer (1875–1966) német teológus, orgonaművész, orvos

(Uram, jó nekünk itt lennünk...)

„...egyedül a hegyek érdemlik meg, hogy az ember vágyakozzzék utánuk.”

Ivan Olbracht (1882–1952) cseh regényíró

VERS

(amíg fel nem támad az Emberfia a halottak közül)

Rónay György: *Alfa és Omega* (részlet)

A világ nem közölhető. Hiába vágyol elmondani.

Amit közölhetsz: az egészsnek árva, kopott darabjai;

csak töredék lehet és dadogás csak, amíg benned az ég

el nem indítja hűvös mértánának sugárzó csillagrendszerét.

Ne szólj, míg el nem indul! A magány tán befelé meggyötör.

Túrj! Egy világ megéri! Burka váltán csak annál szebben tündököl.

Nem veled éltek, ellened? Szigetre számúztok? Mosolyogj. Ez a te válaszod: egy új világ, s felette az Alfa és az Omega.

HETVENED VASÁRNAPJA

• *Jer 9,22–23*

Még hetven nap – jelzi a vasárnap. Ha eddig nem tettük meg, itt az ideje a régiről letérni, és új úton indulni, igaz megteréssel.

Körültekintésként

Jeremiás próféta Júda királyságának utolsó időszakában tevékenykedett. Ez az időszak telve volt változásokkal: felbomlott az Asszír Birodalom, amelynek következtében Júda rövid ideig független lett, majd a történelem színpadán éppen felemelkedőben lévő Babilónia alávetettjévé vált. Ez nemcsak az állam önállóságának elvesztését jelentette, hanem veszélyeztette a nemzeti fennmaradást is.

A textus a próféta működésének második időszakából való, amely Jósiás halála (609) és Jeruzsálem első ostromának ideje (597) közé tehető. A próféta ekkor lép a nyilvánosság elé, és az önkényes kormányzással, a pogány vallási szokásokkal és az elbizakodottsággal száll szembe. A 7–20. fejezetek prófétai mondásának többsége tehát ebből az időszakból való.

A könyv felosztását tekintve az első részben (1,1–25,14) fenyegető prófétai mondásokat találunk Júda és Jeruzsálem ellen. Hol poétikus, hol pedig prózai szövegekről van szó. Jer 9,22–23 egyértelműen költői szakasz, kulcsa a *há-lal* szó, amelynek igen változatos jelentései közül (ragyogni, világítani, Istent magasztalni, esztelennek lenni) itt az „önmagát dicsérni, dicsekedni, magát dicsértetni” kerül elő. Érdekes módon csupán egy alakváltozás választja el az „Istent dicsérni, magasztalni” jelentéstől. Közel áll egymáshoz tehát a magunk dicsekvése és Isten dicsérete. Hiszen amivel mi dicsekszünk, az tulajdonképpen Istentől van, Istené. Amivel többnek tartjuk magunkat másoknál, az tulajdonképpen nem a mi érdemünk, nem tőlünk van, hanem Istentől. Ám hajlamosak vagyunk erről megfeledkezni, és az Úrtól kapott ajándékainkat a magunk sikerének elkönyvelni. *Ablonczy Dániel* írja kommentárjában: „»Köhög a bolha«, szokták mondani. Olyasmi ez, amikor valaki hitével és cselekedeteivel kezd dicsekedni. Az ilyen ember megfeledkezik arról, hogy hite és cselekedetei forrása Isten kegyelme.”

Nem hagyható figyelmen kívül az a feszültség, ellentét a 22. és 23. versek között, amely az elmúló „dicsőség” és a maradandó érték között feszül. Az elmúló „dicsőség” a bölcsesség, erő és gazdagság, a maradandó pedig a hűség, szeretet és igazság (isteni), amelyet Isten előre ajándékozott nekünk, mielőtt még bármilyen elvárást támasztott volna velünk szemben.

A 23. versben álló *sakal* – ész, értelem, belátás – itt „érteni”-t, gyakorlatias józanságot jelent, ami inkább világi; a *jada* – tudni, sejtetni, ismerni – pedig arra utal, hogy Istent „ismerni” életet jelent (életet hoz), örök életet. Ezért Isten ismeretével is szembenáll a bölcsesség, gazdagság és erő (emberi), nem csupán az előbb említett isteni szeretettel, renndel-jogossággal, igazsággal, hiszen a kettő összefügg, egymásból következtethető.

Gondolkodtató

Jeremiás idejében is dicsekvővé, nagyzólvá kezdtek válni az emberek. Azt gondolták, hogy Isten feltétlenül megmenti az ő népét minden veszedelemtől, és ez meggondolatlan, indokolatlan elbizakodottsággal töltötte el őket. Hatalmasnak és olyan befolyásosnak szerették volna feltüntetni magukat, mint Egyiptom vagy Mezopotámia. Ez a fajta „önteltség”, magunkat „többnek, jobbnak láttatás” ma is jellemző magatartás. Nemcsak országokra, népekre, hanem egyes közösségekre, személyekre is igaz. A versengés egyfajta megmutatkozása a dicsekvés, amikor hasonlóképpen neveléses és negatív módon viselkedünk, mint két gyerek, akik egymással versengenek:

- Az én apukám erősebb, mint a tiéd!
- De az én apukám gyorsabban tud futni, mint a tied!
- Az én apukám viszont össze tudja verni a te apukádat!
- De az én anyukám még apukámat is össze tudja verni!

A dicsekvés itt is célt téveszt, ahogyan oly sokszor az életben. Mert aki dicsekszik, azt gondolja, hogy mindent jobban tud. Aki dicsekszik, azt gondolja, hogy mindenki más felett áll. Aki dicsekszik, azt gondolja, hogy saját erejéből képes kielégíteni a szükségleteit, igényeit, vágyait. Aki dicsekszik, jobbnak gondolja magát mindenki másnál. Aki dicsekszik, tele van göggel, és el van telve önmagával.

Azonban, ahogy *Keveházi László* írja egy cikkében, mindez „...csak tünet, felszín”. „S ezen a ponton kell mélyebbre néznünk. Jézus szerint minden gondolat, szó és tett – a dicsekvő is – a szívből fakad. A dicsekvés tehát szívkérdés: kire, mire építjük életünket, kereszténységünket, üdvösségünket?” Persze ez a legtöbb ember számára nem kérdés, hiszen az „életet”, „üdvösséget” saját magunkban, pénztárcájukban vagy éppen másban gondolják megtalálni. Előfordulhat, hogy jó tulajdonságainkra, erőnkre, okosságunkra, bölcsességünkre, kegyességünkre alapozunk, és ebben való nagy bizonyosságunkban orra bukunk...

De akkor mi a dicsekvésre méltó? Isten az Úr, „aki sze-

retetet, rendet és igazságot” teremt a földön. Isten bölcsességének, gazdagságának, erejének valósága igazán méltó dicsekvésre, dicséretre. Mert mindez ragyog, világít, csak mi próbáljuk elhomályosítani. Elhomályosítani Istent – magunk mellett. Vagy megfordítva: csillogtatni, ragyogtatni, „önfényezni” magunkat – Isten ragyogása mellett. Bölcsként tüntetni fel magunkat – Isten bölcsessége mellett. Erőnket fitogtatni – Isten ereje mellett. Pedig csak ha magunknál tovább látunk, akkor látjuk meg a valódi Istent. S aki megpróbálja ezt felmérni és felfogni, az elszégyelli magát dicsekvésében, és meglátja, hogy csak az Úrban lehet dicsekedni. El kellene tehát jutnunk a dicsekvéstől az Istennel való dicsekvésig, Isten dicséretéig, ismeretéig. Ahogyan a vasárnap témája is sugallja: az elbizakodottságból el kellene jutnunk az odaadó istentiszteletre. Ez az a váltás, amelynek szükségességét az ige a háttérben megfogalmazza és sürgeti.

Az igehirdetés felé

Mi van a szívben? Van valami, amire a legtöbb ember vágyódik. Ez a népszerűség. Többségünk ismert és népszerű szeretne lenni. De ezek a vágyak túlmutatnak önmagukon.

S nem csupán ismertek, megértettek is akarunk lenni. Szeretnénk, ha egyetérténeek velünk. Szeretnénk, ha tudnák, hogyan érzünk, és miért úgy érzünk.

Sokan a tudásukért és gazdagságukért szeretnének népszerűek lenni. Isten azonban világossá teszi számunkra, hogy ezek a dolgok nem tőlünk vannak, ezért nem dicsekedhetünk ezekkel, mint a magunkéval, és így nem válhatunk jogosan ezek által ismertté, népszerűvé. Saját kárára dicsekszik, aki ezt teszi, mert saját magára (erejére, gazdagságára, bölcsességére, kegyességére) építi életét és üdvösségét, ami nagyon is e világi – így lesz „alap-talan”. S ez megmutatja, hogy az ember miben látja a lényegét. De ha Istenre épít, az ő tudásával, erejével, gazdagságával dicsekszik, jó alapra épít, hiszen Istent ismerni valóban életet hozhat számunkra.

Ezzel azt is megmutatja, hogy jobb ismerni és megérteni, mint ismertnek és megértettnek lenni. Mert ha ismerem Istent, magam is megismertté válok. Ha megértem Istent, magam is megértetté válok. De ez is Istentől van. Ajándék. Ezt meglátni igazi kincs. Mire van tehát szükségem? Ismertségre vagy ismeretre? Megértettségre vagy megértésre? Az egyik a másikból fakad, csak nem lehet megfordítani a sorrendet. Melyik számomra a fontosabb? Hol van számomra a súlypont? Mi a mérvadó: Isten, vagy én magam? Az ige segít a kérdéseket megválaszolni, csak hagyni kell hatni, munkálkodni.

Mónus Györgyi

Tallózó

„Hanem, úgymond sz. Ágoston, az első vétek, mely az embert legyőzte (a kevélység), egyszersmind az utolsó is, mely ellen harcolnia kell. Mert ha minden egyéb vétket kiirtott is, a kevélység mégis hozzáférhet, s az ember mindig veszélyben van, nehogy oly tiszteletet tulajdonítson magának, mely csak Istent illet.” (A Káldi-biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„A »szeretet« a »jog és igazság« előtt áll. (...) A jogot, igazságot »szeretettel« kell gyakorolni; máskülönben az nem valóságos jog és igazság.” (A Hertz-biblia jegyzetei. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Jeremiás is vallja az izraelita bölcsességirodalom alap-tételét: »A bölcsességnek kezdete az Úrnak félelme« (Péld 9,10). A bölcsesség, erő és gazdagság könnyen teszik elbizakodottá az embert. Az igazán bölcs az, aki számol Istennek az egyéni életet s a világtörténelmet irányító hatalmával. Az ilyen istenismeret nem elméleti tudás, hanem az ember egész magatartását meghatározó tényező. Isten azokban gyönyörködik (...), akiket az ő kegyelmének és ítéletének ismerete belső alázatra és az emberek iránti őszinte szeretet megmutatására indít.” (Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„(...) az igazi vallásosság – Isten egzisztenciális elismerése – magában foglalja az irgalmas szeretetet, a jogot és az igazságosságot.” (Jeromos Bibliakommentár. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat)

„Az istenismeret ugyanis szoros kapcsolatban van az Ótestamentumban a *hittel*. (...) nemcsak azt jelenti, hogy tudunk Istenről, hanem hogy kapcsolatunk van vele (...). Azokon az embereken nyugszik Isten jótetszése, akik ilyen istenismerettel rendelkeznek (...). Nincs helye az Ótestamentomban az emberi kegyesség dicshimnuszának.” (Pálffy Miklós: Jeremiás próféta könyvének magyarázata. Evangélikus Sajtóosztály)

„Sajnos a versengés és a dicsekvés a hívő embereknek, hívő közösségeknek is sajátja. (...) Isten megengedi nekünk, hogy dicsekedjünk, de nem akarja, hogy dicsekvésünk saját nagyságunkat szolgálja. (...) A dicsekvésnek ezektől a fajtáitól meg kell szabadulni, hogy valóra váljon életünkben Keresztelő János felismerése: Jézusnak növekednie kell, nekem pedig kisebbé kell lennem.” (Bozorády Zoltán, in: *Hullámhossz*)

.....

Illusztráció

GONDOLATOK

(Beszélj! – így szól az Úr...)

„Az emberi természet kiirthatatlan sajátja, hogy örökké dühös érvényesülési vágyát könyörtelenné fokozza az alacsonyabb sorúak, a szegényebbek, a nyomorultabbak, sőt még az idegenek rovására is, ahol és amikor erre alkalma

nyílik. A megalázásnak ez a szenvedélye és a bosszúvágy-nak belőle fakadó visszahatása a világtörténelem nagyon jelentős mozgató ereje, amelyet a politikai eszmények kópp kabátja csak igen hiányosan fed el.”

Franz Werfel (1890–1945) osztrák regényíró:
A Musza Dag negyven napja

(*de nem hordja össze senki...*)

„Annyi van a Mindenből,
hogy szépen leplezhető a Semmi.”

Wisława Szymborska (1923–) lengyel költőnő

(*ne dicsekedjék gazdagságával a gazdag*)

„Hamisság és gazdagság: rokon fogalmak. A gazdagság: a dolgok meghamisítása. Egy gazdagon cifrázott ruha, egy gazdag ház meghamisítja az anyag eredeti valóságát, felöltözteti a dolgok természetes egyszerűségét, következtetés-képpen: csalás.”

Ernesto Cardenal (1925–)
nicaraguai pap, költő, politikus

VERS

(*Úgy hever ott..., mint a trágya a mezőn...*)

Vörösmarty Mihály: *Előszó* (részlet)

Most tél van és csend és hó és halál.

A föld megőszült;

Nem hajszálanként, mint a boldog ember,

Egyszerre őszült az meg, mint az isten,

Ki megteremtven a világot, embert,

E félig istent, félig állatot,

Elborzadott a zordon mű felett

És bánatában ősz lett és öreg.

Majd eljön a hajfodrász, a tavasz,

S az agg föld tán vendég-hajat veszen,

Virágok bársonyába öltözik.

Üvegszemén a fagy fölengedend,

S illattal elkendőzött arcain

Jókedvet és ifjúságot hazud:

Kérdjétek akkor ezt a vén kacért,

Hová tevő boldogtalan fiait?

(*ne dicsekedjék...*)

Bella István: *Az ég falára*

A gaz, ami sírjukon kékell,

az ég, ami sírjuktól terem,

megtermi külön életével

ami még bennük végtelen.

Így tanulok én is halkulni,

leszek csönddel, éggel teli

és nagyon, nagyon földöntúli

és nagyon, nagyon emberi.

A legnagyobb a szeretet*

Kodály Zoltán, a 20. század neves zeneszerzője mélyen hívő katolikus keresztény ember volt. Abban az időben *XII. Pius* pápa külön engedélyével eredeti héber és görög nyelven tanulmányozta a Szentírást. Egy nem csupán párttagok részére tartott Hazafias Népfront-kongresszuson felszólalt és felolvasta a szeretet himnuszát, mai ígénket. Ez az ötvenes években történt, amikor százak ülték politikai okok miatt börtönben, másokat deportáltak, ismét másokat internáltak, akik sanyarú körülmények között tengették életüket, vagy kényszer munkát végeztek éhbérért. Ahogy felolvasta a gyönyörű igéket, mindenki visszafojtott lélegzettel várta a ledorongoló reakciót a vezetőség soraiból. Ez azonban ezúttal elmaradt. Győzött az ige ereje és a szeretet, az isteni szeretet hatalma. A történet szájról szájra terjedt. Biztatás volt ez sok megfélemlített sorsú keresztény számára. Bizony igaz, a legnagyobb a szeretet.

Clairvaux-i Bernát gyönyörű sorai szépen szedik ezt rímbe:

„A szeretet az élet, minden jóban ez a lélek,
Az egy szükséges dolog, nélküle nincs semmi érték,
és hiányos minden mérték, s üresek az aeonok.”

Amikor Pál apostol a korinthusiaknak a karizmák különbözőségét sorolja fel, köztük az apostolságot, a prófétálást, a gyógyítást, a vezetést és a nyelveken szólást is megemlíti. A fejezet végén azonban arra utal, hogy külön utat is mutat számukra. S ekkor kezd a szeretet himnuszának éneklésébe.

Feltűnő, hogy az apostol milyen mély lelkipásztori tapintattal fogalmaz egyes szám első személyben. Nem másokat marasztal el, a maga vélt kiváló tulajdonságait ítéli a szeretet tükrében semminek.

Ezzel jelezni kívánja: a szeretet mindenképp felett való. Ez a szeretet felülírja vélt igazságunkat, történelmi értékítéletünket, ez a szeretet felülmúl minden akarást és emberi igyekezetet, ez a szeretet csak a szükséglet nézi és a lehetetlent is megkísérli, áthidal minden nézetkülönbséget, és csak segít: csomagot küld az érdemtelen fogolynak, látogatja a halálbüntetéstől rettegő politikai elítéltet. Ez a szeretet megsejtet valamit az isteni szeretetből, mert a magáéból erre nem telik, de az övéből mindenre képes.

Így tett az a házaspár is, akik egyetlen gyermeküket közlekedési balesetben veszítették el; ha a mentőkocsi időben érkezett volna, megmenthették volna a fiú életét. Ezt

követően a szülők akként végrendelkeztek, hogy haláluk után minden vagyonuk a mentőszolgálat céljait szolgálja, hogy más gyermekének ne kelljen meghalnia mentőkocsi híján. Nem lázadtak, nem kezdtek pert a mentőszolgálat ellen, segítettek, hathatósan támogatták az életmentő szolgálat felelős munkáját.

Nem kisebb „teljesítmény” annak a magyar protestáns lelkészársunknak az esete, aki 18 évet töltött katonai fogságban a Gulágon, ahol ő tartotta fogolytársaiban a lelket, a reményt, hogy egy napon mégis viszontláthatják szeretteiket, és a hideg szibériai télből megmenekülve újra a magyar nyár melegét, a Balaton simogató, hűs vizét érezhetik. Három társukat ugyan eltemették, de többségük hazatért otthonába.

Az isteni szeretet megannyi mai megnyilvánulása, amelyről az apostol is oly meggyőző erővel, meghittén, visszafojtottan és mégis hatalmas vágyakozást ébresztően ír: ó, ha én is így tudnék szeretni, ó, ha én is így tudnék élni!

Lehet így élni, lehet így szeretni. Akik megkísérelték, tudják, megtapasztalták. Akik elkezdték, folytathatták. S ez azért lehetséges, mert amikor az apostol a szeretetről ír, nem emberi értékről és mértékről, nem emberi forrásról beszél, hanem Isten örök szeretetéről, Isten szeretetének kiapadhatatlan forrásáról. Amiként a nyári hőségben az eltikadt vándor boldogan fedezi fel az üdítő víz forrását a hegy lábánál, akként vágyakozunk mi mindnyájan az isteni szeretet életet, életkedvet adó, vétkeinket megbocsátó, új kezdetet kínáló ajándékára. El szabad fogadni a kinyújtott kéz ajándékát, s lehet belőle élni. Ez keresztény életünk titka: elfogadni a Krisztus személyében felajánlott lehetőséget, s élni vele, a szeretet boldog ösvényeit járva.

Milyen megdöbbentő, hogy bár az apostol nagyra értékeli a hitet, hiszen akár hegyeket is megmozgathat; a reményt, amely földi és örökkévaló aspektusában életutunkon elkísér; csak egy marad meg, csak egy az örökkévaló, csak egy nem múlik el, s ez a legnagyobb: a szeretet.

Nem erre a szeretetre kellene törekednünk egyházban és hazában, kis és nagy közösségekben, egyéni és közösségi életünkben?

A tihanyi apátság a száz éve született, mély hitű szobrászművész, *Borsos Miklós* alkotásaiból kínál tárlatot a magyar tenger látogatóinak. Faragóművészete mellett grafikai is meditálásra indítanak. Az egyik rajzán egy folyót átívelő csodaszép híd túlsó végén hatalmas fénycsóva látható. Semmi egyéb, csak egy fénycsóva a túlsó parton. A szeretet, az isteni szeretet örök fénycsóvája. Mert a szeretet a legnagyobb, mert a szeretet, a fény megmarad. Mert a szeretet, egyedül a szeretet örök.

* Igehirdetés 1Kor 13,1–13 alapján. Elhangzott az Európai Protestáns Egyházak Közösségének (CPE) 2006. szeptember 12–18. közötti Budapesti megrendezett VI. nagygyűlésén.

Az igazi egység titka*

Jn 11,45–52

Történelmi eseménnyel ajándékozott meg bennünket a mindenható Isten. Hiszen kétség sem fér ahhoz, hogy történelmi esemény a Magyar Evangélikus Konferencia zászlóbontása. Az elődnek, a Magyar Evangélikusok Tanácskozó Testületének (METT) ötesztendő történetében – mondhatjuk – egyházi vezetők, néhány jóakarátú testvér konzultációjáról volt szó. Most azonban, amikor országvilág előtt kibomlik ez a zászló, és meghirdetjük a Magyar Evangélikus Konferencia megalakulását, már nem valami titokban, rejtetten történő eseménynek vagyunk részesei. Ezt tanúsítja az ősi orosházi templom¹ és a megbecsülés is, amellyel a sajtó és a külvilág is méltat és értékeli bennünket. Igen, kétségtelen, ez történelmi esemény. De nemcsak történelmi, hanem vitatott is. Nemcsak kívülről vitatják, nemcsak határon túlról, északról és délről, de olykor belülről is, sőt egészen belülről is, a szívünkéből is megfogalmazódnak kérdések, és megfogalmazódik a kritika. Teológusként is feltesszük a kérdéseket – Jézus Krisztus egyháza tagjaként sem kerülhetjük el őket. Tudom, nehéz, de a lelkesült öröm sem veheti el teológiai józanságunkat és a Krisztusban hívő szív tisztánlátását. Ennek a napnak a történelmi jelentőségét ez sem homályosíthatja el.

Ki kell mondanunk a nagyon nehéz tételt – ezt kénytelen vagyok vállalni, még akkor is, ha tudom, hogy némelyek szívében újabb kérdéseket, és nem bizonyosságot szül ez a gondolat: a Magyar Evangélikus Konferencia zászlóbontását ünnepeljük; de nincs-e valami ellentmondás már pusztán a tényben is, hogy mi, magyar anyanyelvű evangélikusok, a nemzetünkhöz tartozó közösségek, keressük azt, ami összeköt? Azt keressük, ami összekapcsol.

Azonosságunkat, identitásunkat keressük. Közben nem lenne szabad elfeledkeznünk arról, hogy nemzetiség és anyanyelv, ez a drága kincs – és most kérem, legyenek türelmesek a következő kifejezést hallván – valójában Babel büntetése az emberiségen. Az Isten ellen lázadó embert sújtotta az ítélet, hogy a különféle nyelvek egyet nem értést okozó, kemény feszültségével büntette az Úristen. Emellett ott van keresztény hitünk drága öröksége. Az egyik büntetés, a másik egyértelműen Jézus Lelkének ajándéka és munkája. Próbáljuk így érteni ezt az ese-

ményt. És próbáljuk meglátni, hogy Isten az ő ítéletében is kegyelmes. Mert minden közösségnek, minden nemzetnek, minden népnek, amelyet megajándékozott az anyanyelv közösséget teremtő ajándékával, felkínálja a lehetőséget – bár szétszakadozottak vagyunk, székértáborokba gyülekezünk, határokat vonunk magunk köré védelemül és kirekesztésül a kint lévők felé –, hogy az anyanyelv mégsem elválaszt, hanem összeköthet, ha a lényegyet mondjuk.

Ezen az ünnepi órán megkérdezi a Mester tőlünk: Valóban fontos nektek az egység? Valóban fontos nektek magyarságotok? Valóban fontos nektek a hitben, a hitvallásban való egységeitek?

Ha most Jézus lábához telepedünk, akkor – nincs kétségem – így folytatja szavait: Figyeljetez rám!

Az ember mégsem tudja megállítani a szívében elindult gondolatokat. Mégiscsak megpróbáljuk valamilyen módon a mindig érvényes és mindig megtartó egység, közösség titkát megfejteni.

Némelyek talán azt mondják, hogy valójában az egységhez nem is kell semmi más, csak *hatalom*. Olyan erő, amelyet mindenki respektál, olyan hatalom, amellyel nem lehet szembeszállni, olyan erő, amelyet nem lehet visszatartani. Ez az igazi egység. Lehet, hogy most némelyeknek felötlik emlékezetében a történelemtörténet lapjairól első királyunk, Szent István alakja. De ha megnézzük azt az egységet, ahol nemcsak templomok épültek a szent király rendelkezései nyomán, de fejek is hullottak, és fülekbe ölmot is öntöttek, akkor – amikor befejezte földi pályafutását – meglátjuk, hogy a hatalommal megvalósított egység milyen törekeny. Hiszen hazaérkeztek Lengyelhonból Vazul fiai, András és Béla, és történetük közel egy évezred távolából is hirdeti: csak hatalommal nincs egység! Bizony nem kellett sok időnek eltelnie, hogy trónviszály, háború, keserűség sújtsa és könnyű áztassa ezt a drága földet. Szándékosan hoztam ilyen régi példát, mert hogy a diktatúrák hatalommániás gyűlölködéséből nem támad egység, azt mi a saját bőrünkön – idősebb testvéreink többször is – tapasztaltuk.

Meglehet, hogy valaki azt mondja: ha nem hatalom, akkor *szelídség* kell az egységhez; a mártírok szelídsége, a mindent elviselő, keresztet hordozni kész türelem. Talán olyan, mint Árpád-házi Erzsébet szelídsége, aki kötényében – amint lehullajtja, kiderül – rózsát hordott. S eszünkbe jutnak azok, akik szelídséggel akartak összebékíteni haragosokat, akik vállalták, hogy fegyverek pergőtűzébe

* Elhangzott Orosházán, 2006. október 13-án a Magyar Evangélikus Konferencia zászlóbontó gyűlésének nyitó istentiszteletén. Az ige hirdetés szerkesztett változatát közöljük.

¹ A METT alapító dokumentumának ünnepélyes aláírása szintén Orosházán történt, 2001. augusztus 19-én, az országos evangélikus találkozón.

áldozatul vessék oda magukat. Ám be kell látnunk, hogy bár a szelídség csodálatos kincs és erő, de valahogy ebben a világban, itt, a huzatos Kárpát-medencében, Szent István országában, az egykor volt történelmiben és a megcsonkítottban sem elég az egységhez a szelídség.

Aztán jönnek és hódítanak az ideológiák. Keresük a *közös gyökereket*. Voltak és vannak olyanok, akik azt állítják, hogy kelettől nyugatig, a messzi Hargitától a Lajtáig, a felvidéki bányavárosoktól a Délvidékig az itt élő és a mögöttünk lévő ezer esztendő történelmi viharait is átélte közösség – azokkal együtt, akik az elmúlt évtizedekben új hazát keresni kényszerültek, és azt meg is lelhatték – valamiben mégis egy. Sokszínű és mégis egy ez a közösség, legalább a vérben, *a közös vérben, a magyar vérben*. Mert igaz ugyan, mondogatják, hogy a történelem során sok „vérátömlesztést” kapott a magyarság – néha uralkodói akaratból, máskor meg csak úgy „véletlenül” –, azért mégis közös az ereinkben csörgedező vér.

Nemcsak a jelen lévő diáksereg kedvéért idézem fel ifjúságunk kedves könyvének, *Kiplingtől A dzsungel könyvének* egyik jelenetét. A dzsungel törvényét és fő szabályát így tanítgatja Mauglinak, a csupasz kis békának Balu, a törvények tudója, a bölcs öreg medve: „A varázsszó, ha el-suttogod, mindig megvéd. Ha bajban vagy, csak ennyit mondj: egy vérből valók vagyunk, te meg én.”

Bárcsak így lenne! Hányan álltak, állnak szemben egymással – bár egy vérűek. Nemcsak András és Béla herceg, nemcsak a későbbi trónkövetelők és trónon ülők, nemesek és parasztok, protestánsok és katolikusok, különféle – egy népből jövő, mégis külön szekértáborokba szerveződő – érdekcsoportok, egy családhoz vagy egy fészekaljhoz tartozók is. És suttoghattuk az ütközetek szünetében: Egy vérből valók vagyunk, te meg én! De mintha a dzsungel szabálya itt elvesztette volna az erejét...

Hangsúlyozzuk, hogy *a magyar anyanyelvűek* konferenciáját hoztuk létre. Igen, ez a mi drága kincsünk: édes, érdes, drága, szép anyanyelvünk. Sokak szerint ez az egység titka, *a közös nyelv*. S alighogy ezt kimondjuk, máris döbbenet tapasztaljuk, hogy a közös anyanyelvűek sem beszélnek sokszor *egy* nyelvet. E kísérletsorozat után az ember végre belátja, hogy próbálkozásai kudarcot vallottak, és belátja, hogy hiába indultak valahol a történelem mélyén egyfelől a gyökerek, az ágak mégis olyan sokszí-

nűek és szertartások, és már rég elfelejtették, hogy egy akaratból születtek. És így hajtják hajtásaikat, így hozzák virágaikat.

Amikor végül belátjuk kudarcainkat, akkor talán meghalljuk, hogy ehhez az egész problémakörhöz, ehhez az egész nyomasztó kudarcsozathoz valaki másnak is van még szava.

Az igazi egység után sóvárgó szívvel végre meg kell értenünk, hogy az igazi testvériséget és közösséget nem az a vér teremti meg, amely az ereinkben csörgedezik, hanem az a vér, amely értünk hullott a Golgotán: Jézus Krisztus Urunk megváltó vére. Az ő keresztye alatt mindenki egy: bűnbocsánatra szoruló bűnös. Amit Kajafás – bár eszeveszett dühében, de mégis Isten terve szerint – megpróbált, az az egységre sóvárgó szívvel gondolók számára mindig örök igazság marad. Egyek vagyunk őáltala abban, hogy önzésünket, ideológiánkat, trónbitorló farkastermészetünket leleplezi – és rádöbbenünk, hogy mi, egy anyanyelvet beszélők is csak őbenne és őáltala lehetünk és vagyunk testvérek.

Ezt nem a történelem iskolájában tanulja meg az ember. Ehhez kevés a *historia est magistra vitae* bölcsessége. Erről csak ő szól – akiben Isten lépett a földre, és aki Palesztina poros útjain elindulva mind a mai napig járja a világ országútjait. Szerte a földön és a szívek között vezető utakat is. Keresi az egységre vágyódókat, az egység híján szekértáborokba gyülekezőket, az egymásra acsarkodva gondolókat, és széttárja kezét a kereszten: *Jöjjetek énhozzám mindnyájan!*

Megváltottságunkban és ennek elfogadásában van egységünk titka. Adja Isten, hogy közmondásosan pártoskodásra hajlamos magyarságunk megbékéljen, és a Magyar Evangélikus Konferencia ehhez komoly segítséget tudjon adni. Adja Isten, hogy immár ne csak történelmi leckeként, hanem az Úr Jézus Krisztus keresztyéről ránk áradó erő készítő parancsára felismerjük: Nincsen másban békeségünk és egységünk!

Ne feledjük: a mi – nehézségeket, viszályokat legyőző – egységünk, közösségünk nem a közös nyelvben van. Nem is az ereinkben lüktető vérben, hanem abban a vérben, amely értünk hullt a Golgotán. Ez a vér jobban kiált, mint Ábel vére. Ez a vér irgalomért, közösségért imádkozik, s hiszem, ennek a szava is eljut az Isten trónusáig.